

KAUHAJOEN SOTKAN YMPÄRYSKYLIEN PAIKANNIMISTÖN
MUUTTUMINEN

Suomen kielen pro gradu -työ
Jyväskylän yliopistossa
kesäkuussa 2002

Anu saarikoski

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Suomen kielen laitos
Tekijä Anu Saarikoski	
Työn nimi Kauhajoen Sotkan ympäryskylien paikannimistön muuttuminen	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Pro gradu -työ
Aika kesäkuu 2002	Sivumäärä 182 sivua + liite
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Työ käsittelee Kauhajoen Panulankylän, Lauruskylän, Pukkilankylän ja Koskenkylän paikannimistön muuttumista. Pohja-aineistona on ollut vuonna 1958 kerätty aineisto, jota on vertailtu vuonna 1998 kerättyyn aineistoon. Tavoitteena on ollut selvittää, kuinka suuri osa alueen paikannimistä on säilynyt sellaisenaan tai jonkin verran muuttuneina. Katoamassa olevien nimien kohdalla on pyritty selvittämään katoamiseen johtaneet syyt. Lisäksi on tutkittu, millaisia muutoksia ja vaihtelua alueen paikannimistössä esiintyy.</p> <p>Tutkimusalueeni paikannimistä asutusnimet ja maastonimet ovat säilyneet hyvin. Vuoden 1958 asutusnimistä on vuoteen 1998 saakka säilynyt 74 % ja maastonimistä 76 %. Eniten nimiä on katoamassa viljelysnimien ryhmästä. Vain 16 % vuoden 1958 viljelysnimistä on säilynyt. Syynä viljelysnimien katoamiseen on elinkeinorakenteen ja viljelystapojen muutos. Myös monet artefaktien nimet ovat katoamassa niiden tarkoitteiden hävittyä.</p> <p>Vaikuttaa siltä, että nykyään ei ole tarvetta yksilöidä paikkoja niin tarkkaan kuin joitakin vuosikymmeniä sitten. Ympäristön keskeisistä paikoista on kuitenkin aina tarvetta puhua, ja tällaisten paikkojen nimet säilyvätkin hyvin.</p>	
Asiasanat paikannimistö	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	2
1.1. Tavoitteet, toteutus ja aineisto	2
1.2. Keskeiset käsitteet	4
2. ALUE	7
2.1. Historiaa	7
2.1. Asutus	7
2.2. Elinkeinot	9
2.2. Sijainti ja maastonpiirteet	12
2.3. Asutus ja elinkeinorakenne	13
2.4. Murteesta	16
3. AINEISTO-OSA	18
3.1. Yleisjakauma ja esitystekniikka	18
3.2. Maastoappellatiivit	20
3.3. Aineisto	23
3.3.1. Asutusnimet	23
3.3.2. Viljelysnimet	30
3.3.3. Maastonimet	42
3.3.4. Vesistönimet	53
3.3.5. Artefaktien nimet	55
4. PAIKANNIMIEN SÄILYMINEN	61
4.1. Paikannimistön ikä ja säilymisen edellytykset	61
4.2. Paikannimien säilyminen tutkimuskylissä	63
5. PAIKANNIMIEN MUUTTUMINEN JA RINNAKKAISUUS	67
6. PAIKANNIMIEN KATOAMINEN	73
6.1. Paikannimien katoamisen syitä	73
6.2. Erilajisten paikkojen nimien katoamisesta	75
6.3. Paikannimien katoaminen tutkimuskylissä	77
7. LOPUKSI	79
LÄHTEET	82
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tavoitteet, toteutus ja aineisto

Päätavoitteeni on tutkia paikannimistön muutoksia Kauhajoen Koskenkylässä, Panulankylässä, Lauruskylässä ja Pukkilankylässä. Pysin selvittämään, kuinka paljon alueen paikannimistö on muuttunut vuosien 1958 ja 1998 välillä. Lisäksi tarkastelen, millaista muutos on ollut ja mistä se johtuu.

Keskeisimpiä tutkimuskysymyksiäni ovat olleet:

- Kuinka suuri osa tutkimusalueeni paikannimistöstä on säilynyt ennallaan tai jonkin verran muuttuneina?
- Millaisia muutoksia on tapahtunut tutkimusalueeni paikannimistön lajijakaumassa?
- Onko alueen nimityksissä tapahtunut muutoksia?
- Miksi osa nimistä on muuttunut tai kadonnut?
- Mitä paikannimistön muutos kertoo ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen muutoksista?
- Millaisia muutoksia on tapahtunut ihmisen tavassa hahmottaa ympäristöään?

Pohja-aineistonani on ollut Lea Rintalan vuonna 1958 alueelta keräämä nimiaineisto, jota olen vertaillut vuonna 1998 keräämäni aineistoon. Molemmat keruut on suoritettu haastattelemalla alueen asukkaita. Haastattelualueenani on ollut Panulankylän, Lauruskylän, Pukkilankylän ja Koskenkylän Rahikkatien ja Sotkan maaston välinen asutusalue. Vuoden 1958 aineistoa kerätessä haastattelualue on ilmeisesti ollut sama. Nimiä aineistossa on kuitenkin myös varsinaisen haastattelualueen ulkopuolelta. Omassa keruussani tarkoituksena on ollut saada talteen koko kylien paikannimistö. Tärkeimpiä haastateltaviani ovat olleet Aate Kankaanpää, Aila Ketola, Kari Lähdesmäki, Alpo Myllyniemi, Antti Latva-Pukkila ja Saima Kujanpää.

Aineistojen nimien vertailun lisäksi olen selvittänyt niiden nimien kohtaloa, jotka esiintyvät vuoden 1958 aineistossa, mutta puuttuvat myöhemmin kerättyjen nimien joukosta. Olen tutkinut, käytetäänkö tai tunnetaanko näitä nimiä vielä. Oleellista on tietenkin saada selville ne syyt, jotka ovat johtaneet nimien katoamiseen.

Vaikka tutkimuksen vuoden 1958 aineiston nimet on kerätty samalta alueelta kuin myöhemmän aineiston nimet, on näkökulma nimistöön ollut hieman toisenlainen. Rintalan suorittamassa keruussa keskeinen asutusnimistö on saatu hyvin talteen ja

viljelysten nimiä on joukossa huomattava määrä. Sen sijaan kylän asutusaluetta kauempana sijaitsevien luonnonpaikkojen nimiä ei juuri ole kerätty.

Omassa keruussani kylien nimistö on pyritty saamaan talteen mahdollisimman kattavasti, mutta asutusnimistö on jäänyt melko vähälle huomiolle, koska tilojen rekisterinimet ovat melko stereotyyppisiä. Myöhemmin olen täydentänyt keruutani asutusnimien osalta Rintalan aineistoa pohjana käyttäen. Edellä mainittujen syiden johdosta maastonimien osuus omassa aineistossani korostunut aivan toisella tavoin kuin Rintalan aineistossa.

Koska aineistot ovat niin erilaisia, ne eivät sellaisenaan ole täysin vertailukelpoisia. Olen kuitenkin pyrkinyt aineistoja analysoidessani tuomaan esille niitä nimistön muutokseen liittyviä seikkoja, joista aineistojen perusteella on voinut tehdä päätelmiä.

Aineistojeni nimien syntytaustaa olen tarkastellut sen verran kuin se tutkimukseni kannalta on tarpeen. Kaikkien nimien etymologiaa ei aina ole selvitetty kovin tarkkaan, koska tärkeimpänä tavoitteena on tutkia nimistön muutosta.

Työni on sosiolingvistinen tutkimus. Pyrkimyksenäni on tarkastella paikannimistöä yhteiskunnallisen kehityksen ja paikallisen kulttuurin osana. Kun ympäristössä tapahtuu muutoksia, myös alueen nimimaisema muuttuu. Tutkimukseni kannalta kiinnostavaa onkin se, millä tavalla ja kuinka nopeasti ympäristön ja elinolojen muutokset heijastuvat nimistöön.

Kylien asutuksesta ja elinkeinoista on esitetty ne tiedot, joita minulla oli saatavilla. Pyynnöistäni huolimatta en saanut Kauhajoen kaupungilta tietoja kylien asukasmäärien ja elinkeinorakenteen muutoksista vuosien 1958 ja 1998 väliltä. Kaikkia tietoja ei menneinä vuosikymmeninä ole ilmeisesti kovin tarkkaan kirjattukaan muistiin. Useimmiten tiedot koskevat koko pitäjää, kyläkohtaista tietoa on niukasti saatavilla.

Nimistön muutos on jatkuvaa ja välttämätöntä. Nimet syntyvät niistä nimeämistarpeista, joita kullakin nimenantajayhteisöllä on. Kun vanhoja nimiä häviää, tilalle syntyy uusia ja niillä paikoilla, joista on tarvetta puhua, on aina nimet. Ympäristön keskeiset paikat nimetään yleensä ensimmäisenä, ja ne ovat nimiä, jotka tunnetaan laajalti. Lisäksi nimistöön kuuluu sellaisia nimiä, joita käyttää jokin pienempi yhteisö. Niin kauan kuin alueella on pysyvää asutusta, siellä on siis myös tietty alueen maisemaa ja elämäntapoja kuvastava nimistö.

Nimiä ei myöskään voi arvottaa: jokainen nimi on oman aikansa tuotos ja tarpeellinen sitä käyttävälle yhteisölle. Onko paikannimellä sitten jokin itseisarvo? Pitäisikö sitä suojella, vaikka tarvetta sen käyttöön ei ole? Mielestäni tämä ei ole tarpeellista, eikä mahdollistakaan. Sen sijaan olisi tarpeellista saada kerättyä vähitellen katoamassa olevat nimet talteen, koska ne valottavat alueen historiaa ja kertovat siitä, miten menneet sukupolvet ovat ympäristönsä hahmottaneet. Osaa vanhoista nimistä voisikin käyttää uusien pohjana esimerkiksi teiden nimissä, kuten monin paikoin on toki tehtykin. Tällä tavoin vanhat nimet voisivat elää uudessa funktiossa ja samalla viestittäisivät nuoremmillekin sukupolville jotain alueen historiasta.

1.2. Keskeiset käsitteet

Paikannimi eli **toponyymi** tarkoittaa sellaista ilmausta, joka yksilöi tietyn paikan. Yleensä nimi erottaakin paikan muista saman lajin paikoista eli paikoista, jotka kuuluvat samaan luokkaan. Yksilöintitarve johtaa siis erilaistamiseen: nimet eivät kerro lähekkäisten paikkojen yhteisistä piirteistä, vaan korostavat sitä, millä tavoin paikat eroavat toisistaan. (Kiviniemi 1980: 2.)

Toponyymien pääfunktio on yksilöinti. Tämän lisäksi nimellä voi olla muitakin funktioita kuten kuvailevuus. Merkitys tai sisältö ei kuitenkaan ole edellytys nimen toimivuudelle. (Ainiala 1997:

16—17.)

Sanojen merkitys määräytyy aina niiden suhteessa kielenulkoiseen todellisuuteen. Muun sanaston tavoin siis myös paikannimet kertovat meille jotain kielenulkoisesta maailmasta. Vaikka osa paikannimistä vaikuttaa kielellisesti omituisilta, voidaan olettaa, että kaikki paikannimet ovat alkujaan olleet ymmärrettäviä kielellisiä ilmauksia. Juuri tästä syystä paikannimet ovat arvokasta aineistoa monenlaiselle kulttuurin ja historian tutkimukselle, kunhan otetaan huomioon, että paikannimet eivät läheskään aina kuvaile kohdettaan suoraan ja helposti tulkittavasti. (Kiviniemi 1980: 1.)

Nimistö on systeemi. Paikannimet eivät siis synny mielivaltaisesti, vaan tiettyjen nimenmuodostussääntöjen mukaisesti. Useimmilla nimenkäyttäjillä onkin oikeanlainen intuitio siitä, millaiset nimet ovat mahdollisia. (Kiviniemi 1980:2.)

Nimistöntutkimuksen perustana on nimien kielellisen rakenteen ymmärtäminen. Kielellisen rakenteen selvittelyssä yksi keskeinen käsite on **nimenosa**. Nimenosa tarkoittaa sellaista nimessä olevaa osaa, jolla on nimenmuodostuksen kannalta paikkaa luonnehtiva tai yksilöivä tehtävä. Tällainen nimenosa voi olla kielelliseltä muodoltaan johtamaton sana, johdos, yhdyssana tai sanaliitto. Sillä voi olla erilaisia syntaktissemanttisia funktioita. Se voi ilmaista paikan lajin (*Saari/järvi*), kuvata jotain erityispiirrettä (*Saari/järvi*) tai proprisena ilmaista vain sen nimen (*Iso/Saarijärvi*). (Kiviniemi 1990: 92—93.)

Jotta nimet toimisivat, ne on muodostettava niin, että ne voidaan tunnistaa yksilöiviksi ilmauksiksi. Millainen ilmaus sitten toimii yksilöivänä, riippuu aina tilanneyhteydestä. (Kiviniemi 1980: 2—3.)

Proprin eli erisnimen ja **appellatiivin** eli yleisnimen määrittely onkin ollut nimistön tutkijoille haasteellinen tehtävä. Proprin päätehtävä on yksilöinti, kun taas appellatiivit ovat luokittelevia ilmauksia. Ilmausten erilainen tehtävä on keskeisin niistä kriteereistä, joiden avulla prorit ja appellatiivit on pyritty erottamaan toisistaan (Ainiala 1997: 15). Rajanveto näiden ilmausten välille ei ole helppoa, koska usein huomioon on otettava sosiaalinen aspekti. Samanasuinen ilmaus voi toimia proprina tai appellatiivina tilanteen ja käyttäjäyhteisön mukaan. Jos pihapiiri sijaitsee rannan tuntumassa, voi *Ranta* olla täysin toimiva paikannimi pienen käyttäjäpiirin keskuudessa, koska kaikki tietävät sen viittaavan yhteen tiettyyn rantaan. Laajemmassa käytössä pelkkä *ranta* ei voi toimia nimenä, jos ympäristössä on useampia rantoja. Proprin ja appellatiivin erottaminen vaikuttaa kuitenkin lähinnä teoreettiselta ongelmalta: nimenkäyttäjälle — ja yleensä kuulijallekin — on selvää, käyttääkö hän ilmausta proprina vai appellatiivina.

Paikannimet jaetaan kahteen pääryhmään eli **luontonimiin** ja **kulttuurinimiin**. Luontonimet ovat siis erilaisten luonnonpaikkojen nimiä ja kulttuurinimet kulttuuripaikkojen nimiä. Kaikki sellaiset paikat, jotka ovat osittain tai kokonaan ihmisen toimien tulosta, voidaan käsittää kulttuuripaikoiksi. Kulttuurinimet jaetaan edelleen **asutusnimiin**, **viljelysnimiin** ja **artefaktien nimiin**. Luontoniimet taas koostuvat **maastonimistä** ja **vesistönimistä**. (Kiviniemi 1990: 46.)

Nimistössä tapahtuu monenlaisia muutoksia. Kun tarkastellaan nimen säilymistä tai muuttumista, on lähtökohtana se, että nimi on koko ajan tarkoittanut maantieteellisesti yhtä ja samaa paikkaa. Jos paikan laji muuttuu esim. pellostä metsäksi,

paikka voidaan nimetä uudelleen, tai nimi voi pysyä ennallaan, jolloin kyseessä on sama nimi. (Ainiala 1997: 23.)

Tässä työssä keskeisimpiä nimistön muutokseen liittyviä käsitteitä ovat **säilynyt, muuttunut, katoava ja vaihtunut nimi**. Säilynyttä, muuttunutta ja vaihtunutta nimeä

määrittellessäni olen turvautunut Ainialan vuonna 1997 esittämiin määritelmiin. Sen sijaan en ole halunnut puhua kadonneista, vaan katoavista nimistä tarkoittaessani nimiä, jotka eivät ole enää aktiivisessa käytössä, mutta elävät kuitenkin muistitiedon varassa.

Säilyneitä ovat ne nimet, joissa ei ole tapahtunut kielellisiä muutoksia. Nimet voivat säilyä myös muuttuneina. Tällaisissa **muuttuneissa nimissä** on tapahtunut jokin äänteellinen tai rakenteellinen muutos. Kyse voi olla myös erilaisten **nimivarianttien vaihtelusta**. (Ainiala 1997:24.) Samaa viljelystä voidaan kutsua *riihenedustaksi* tai *riihenedustavainioksi* tarpeen mukaan.

Erilaisten nimivarianttien vaihteluun kytkeytyy siis läheisesti **rinnakkaisnimisyys**. Jos samalla nimellä on olemassa eri muotoja, joita käytetään, puhutaan **rinnakkaismuodoista**. Tällöin tarkoitetaan sellaisia samatarkoitteisia nimimuotoja, joissa on vain fonologisia tai morfologisia eroja. (Ainiala 1997: 28—29.)

Varsinaisista **rinnakkaisnimistä** on kyse silloin, kun nimien synnyn taustalla on erilainen nimeämisprosessi (Ainiala 1997: 28.) Tutkimusalueellani on esimerkiksi eräästä uimapaikkana toimivasta hiekkakuopasta käytössä nimet *Sotkanmontut* ja *Keski-Panulan montut*. Ensimmäisessä nimessä on nimeämisperusteena käytetty sijaintia *Sotkankallion* lähellä, ja jälkimmäisessä on nimeämisperusteena ollut maan omistus.

Vaihtuneesta nimestä on kyse silloin, kun aiemmin käytössä ollut nimi häviää ja paikalle annetaan uusi nimi. Nimi vaihtuu yleensä vähitellen. Yleensä vaihtumisprosessin aikana käytössä ovat häviämässä oleva nimi ja uusi nimi. (Ainiala 1997: 26—27.) Vaihtuneita nimiä ei kuitenkaan aineistossani juuri ollut. Useimmissa tapauksissa kyse oli eri nimimuotojen tilanteen ja käyttäjän mukaan esiintyvistä eri nimimuotojen vaihtelusta.

Tässä työssä **katoavalla nimellä** tarkoitetaan sellaista nimeä, joka ei enää ole aktiivisessa käytössä, mutta joka kuitenkin vielä muistetaan. Nimien säilyminen, muuttuminen ja katoaminen muodostavat jatkumon, jossa ei ole selviä rajoja. Kun otetaan huomioon vielä se, että nimistö yleensä muuttuu hyvin hitaasti, saattaa aktiivisesta

käytöstä pois jäänyt nimi säilyä muistitiedon varassa satoja vuosia ennen kuin katoaa kokonaan. Mielestäni olisi siis virheellistä puhua kadonneesta nimestä niin kauan kuin se tunnetaan. Tässä työssä pidän katoavana niitä nimiä, joiden aktiiviseen käyttöön ei enää ole tarvetta. Tällaisia ovat esimerkiksi ne nimet, joiden tarkoite on hävinnyt. Kadonneina pidän tässä työssä vain nimiä, joita kukaan ei enää muista. Tosin tällaisia nimiä on aineistossani vain yksi, mikä on ymmärrettävää, kun ottaa huomioon, että käyttämieni aineistojeni keruun välissä on kulunut vain neljäkymmentä vuotta.

2. Alue

2.1. Historiaa

2.1.1. Asutus

Etelä-Pohjanmaan pysyvän asutuksen syntyä edelsi eräkausi. Hämäläisillä ja satakuntalaisilla oli omistuksessaan laajoja metsästysmaita, pyyntipaikkoja ja kalavesiä. (EPK 1985: 34.)

Hyvät kulkureitit tekivät erämaamatkat kaukaakin mahdollisiksi. Tärkeimmäksi reitiksi muodostui Kyrösjärvi—Parkanonjärvi—Kyrönjoki-reitti, jota pitkin päästiin Satakunnan ydinalueelta aina Jalasjoen alkulähteille saakka. Tätä reittiä kulkeneista erävaeltajista kertovat sellaiset paikannimet kuin Matkuslammi ja Liesineva. Maareiteistä merkittävin oli Kyrönkankaantie, joka johti Hämeenkyröstä Niinisaloon ja sieltä Kautin ja Nummijärven kautta Kauhajoelle. Myös monia muita kulkureittejä oli käytössä. (EPK 1985: 34.)

Vakituista asutusta Etelä-Pohjanmaan eräpirteihin alkoi ilmestyä 1100—1200 -lukujen kuluessa. 1200-luvun pysyvä asutus sijoittui lähinnä Kyrönjoen varrelle. Ilmeisesti asutusta on ollut myös Vöyrin- ja Laihianjoen ympäristössä. Varmat tiedot sisämaan asutuksesta ovat vasta 1500-luvulta. (EPK 1985: 36.)

Myös Kauhajoen alue oli pitkään eränautinnan kohteena, ja katkeamattomana jatkunut pysyvä asutus syntyikin Kauhajoella vasta 1500-luvulla. Koska pitäjän asuttaminen on tapahtunut näinkin myöhään, asutushistorian kehitystä voidaan seurata melko hyvin erilaisista asiakirjoista. Kauhajoen kylän nimi esiintyy asiakirjoissa

ensimmäisen kerran vuonna 1571. Kauhajoen ensimmäiset maakirjaan merkityt talot vuonna 1580 olivat Harja, Aro, Knuutila, Panula, Laurunen, Koski, Yrjänäinen ja Rahko. (Ruismäki 1987: 43, 62.)

Kaikki tutkimuskylieni kantatalot on perustettu samoihin aikoihin 1500-luvun loppupuolella. Panula on perustettu vuosien 1569—1572 vaiheilla. Sen peltoja ovat olleet raivaamassa Erkki Pekanpoika, Jaakko Erkinpoika, Tuomas Mikonpoika ja Panu Erkinpoika, jonka mukaan talo on nimetty. (Ruismäki 1987: 66.)

Myös Laurunen asutettiin vuosina 1569—1572. Talossa ensimmäisenä isännöivät Lauri Tapaninpoika ja Matti Laurinpoika. Heidän jälkeensä isännäksi tuli Lauri Tuomaanpoika, joka oli ollut kylässä jo pitkään uudisraivaajana ja asunut torpassa Kauhajoen toisella puolella. (Ruismäki 1987: 66.)

Edellisten talojen kanssa yhtä aikaa perustetussa Pukkilassa isännöivät ensimmäisinä Tuomas Matinpoika ja Hyypästä nuijasodan aikoihin Pukkilaan siirtynyt Tuomas Martinpoika (Ruismäki 1987: 70).

Kosken ensimmäisinä isäntinä toimivat Erkki Tuomaanpoika (uudistila perustettu 1571, 1580—1608) ja Matti Erkinpoika vuosina 1608—1651 (Ruismäki 1987: 66).

Kauhajoen asuttaminen alkoi siis voimakkaasti 1560 ja 1570 -lukujen taitteessa. Uudisasutus heikkeni kuitenkin 1590-luvun alkuvuosina ja loppui kokonaan nuijasodan ja 1600-luvun alun katovuosina. Tämän ensimmäisen asutusvaiheen kuluessa Kauhajoen veroluetteloihin merkittiin yli 70 asukasta, jotka perustivat 50 — 60 uudisviljelmää. (Ruismäki 1987: 71.)

Voimakkaasta asutustoiminnasta huolimatta Kauhajoki oli vielä pitkään harvaan asuttu erämaakappeli. 1600-luvun loppupuolella paikkakunnalle ilmaantui useita raivaajia ja uudistilojen määrä kasvoi. Useimmista raivioista tuli verotiloja 1670- ja 1690-luvulla. (Ruismäki 1987:109.) Muuallakin Etelä-Pohjanmaalla uudistilat ja niiden myötä viljelykset lisääntyivät mutta uudistilojen synty ajoittui hieman myöhäisempään ajankohtaan kuin Kauhajoella. Etelä-Pohjanmaasta muodostui Suomen vilkkain uudisasutusalue 1700-luvulla (EPK 1985: 80).

Vaikka Kauhajoella ei 1700-luvulla juuri uudistiloja syntyneenkään, talojen halkominen sai aikaan uutta asutusta. Kauhajoella taloja alettiin jakaa heti 1700-luvun puolivälissä halkomisasetuksen voimaantulon jälkeen. Jo ennen isojaon toimittamista

halottiin monia taloja, esimerkiksi Koski vuonna 1747 ja Pukkila 1750. Kun taloja halottiin, syntyivät Etelä-Pohjanmaalle tyypilliset etuliitteelliset talonnimet, kuten Yli- ja Ala-Panula. Seuraavalla vuosisadalla talonnimiä muodostettiin lisää uusien etuliitteiden (Rinta-, Ranta-, Mäki- yms.) avulla. (Ruismäki 1987: 120—121.)

Isojaon jälkeen alkanut talojen halkominen jatkui vilkkaana myös Suomen sodan jälkeen. Monet niistä taloista, jotka oli halottu jo 1700-luvun loppupuolella, joutuivat uudelleen jaettaviksi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Lukuisten halkomisten myötä vanhat kantatilat jakautuivat jopa kymmeneen osiin. Vuonna 1917 esimerkiksi Panula oli jaettu 21 tilaksi ja Heikkilän kantatilasta oli muodostettu peräti 30 tilaa. Asutus lisääntyi myös nopeasti leviävän torppariasutuksen vuoksi. (Ruismäki 1987: 413—415.)

Asutuksen lisääntyminen synnytti lukuisia vireitä kyliä. Vuonna 1830 Kauhajoki jaettiin kuuteen maakirjakylään, jotka olivat Harja, Aro, Kauhajoki, Hyyppä, Päntäne ja Nummijärvi. Vuonna 1839 koko pitäjän savuluku oli 141, mutta vuonna 1917 jo 826. (Ruismäki 1987: 425.) Tutkimuskyläni kuuluivat tuolloin nopeimmin kasvavaan Kauhajoen kylään; sijaitsevathan ne aivan kirkonkylän liepeillä.

Kylistä tuli vilkkaita keskuksia, joissa elettiin kiireistä ja työntäyteistä elämää. Kyläyhteisö oli melko tiivis. Kantalo oli usein kylän keskipiste, jonka ympärille halkomisten jälkeen syntyi uusia asumuksia. Usein uusi rakennus rakennettiin samaan pihaan vanhan kantatalon kanssa. Vähitellen asutus laajeni ja tihentyi myös mäkitupien, torppariasutuksen ja käsityöläisväestön asumusten myötä.

Runsaan sadan vuoden kuluessa Suomen sodasta maan itsenäistymiseen Kauhajoki muuttui parintuhannen asukkaan harvaan asutusta erämaakappelista vilkkaaksi maatalouspitäjäksi, jossa oli viisitoistatuhatta asukasta. Korkean syntyvyyden ansiosta epidemiat ja siirtolaisuuskin pystyivät vain hieman hillitsemään väestönkasvua. (Ruismäki 1987: 756.)

2.1.2. Elinkeinot

Pysyvän asutuksen syntyessä Kauhajoelle eränkäynti sai vähitellen väistyä maanviljelyyn, karjankasvatukseen ja tervanpolton tieltä. Silti metsästys ja kalastus säilyivät pitkään tärkeinä sivuelinkeinoina. (Ruismäki 1987: 140.)

Viljelysala kasvoi vähitellen. 1500-luvulla laajalle levinnyttä sarkajakoa ei Kauhajoella toteutettu. Käytössä oli ns. lohkojako. Jokainen talo ja uudisasukas raivasivat itse peltonsa. Tällöin syntyi vainioita, joissa oli erikokoisia ja -muotoisia kappaleita. (Ruismäki 1987: 146.) Viljelystavat heijastuivat myös peltojen nimiin. Alueen viljelysnimissä yleisesti esiintynyt *lohko* viitanneekin yleensä tällä tavoin syntyneisiin viljelyalueisiin.

Kauhajokelaisten viljelykset olivat kuitenkin hyvin vaatimattomia vielä 1600-luvulla. Pellonraivausinto laski lähinnä tuottoisan tervanpolton vuoksi. Peltojen tuotto oli myöskin paljolti riippuvainen säästä. Vielä 1700-luvullakin Kauhajoen pellot raivattiin suurimmaksi osaksi jokivarsiin ja muutamien järvien rannoille. Pelot olivat usein hyvin hallanarkoja, koska suuret suoalueet ylettyivät lähelle viljelyksiä. (Ruismäki 1987: 154—156.)

Kaskenpoltto oli yleistä pitäjän kaikissa osissa vielä 1600-luvun puolivälissä. Koska Kauhajoki oli 1600-luvulla voimakkaan uudisasutuksen aluetta, kaskea poltettiin enemmän kuin monissa muissa Etelä-Pohjanmaan pitäjissä. Olihan kaskenpoltto uudisasukaille usein välttämätöntä, kun muuta peltoa ei ollut käytettävissä. Kaikkein ahkerimmin kaskeamista harjoittivat Hyypän savolaisperäiset uudisasukkaat. Kaskenpoltto loppui 1600-luvun loppupuolella lähes kokonaan. Kaskeamisen tilalle tuli kydönpoltto. Laajinta kytöäminen oli Kauhajoella 1600-luvun lopulla ja seuraavan vuosisadan alussa. (Ruismäki 1987: 158—160.) *Kytö*-nimet ovat yleisiä alueen viljelyksien nykynimistöissäkin. Vaikka kydönpoltto valtasi alaa kaskenpoltolta, suurin syy kaskeamisen loppumiseen oli kuitenkin se, että metsiä alettiin käyttää tuottoisampaan tervanpolttoon.

Metsä on ollut eteläpohjalaisille tärkeä tulonlähde monilla tavoin. Sieltä on saatu riistaa, turkiksia ja rakennustarpeita. Varsinkin rannikkoseudulla sahatoiminta on ollut merkittävä tulonlähde. Sisämaassa tervanpoltto toi lisää vaurautta talonpojille. (EPK 1985: 82—83.)

Tervanpolton merkitys Kauhajoelle on ollut suuri. Sitä oli harrastettu jo varhaisella asutuskaudella 1500-luvulla, mutta laajamittaiseksi teollisuudeksi tervanpoltto kehittyi vasta kaskeamisen loppuessa. Tervanpolton varsinaista kukoistuskautta oli 1700-luku. (Ruismäki 1987: 185—186.)

Tervanpoltto oli vielä pitkään 1800-luvulla pitäjän tärkein rahanlähde. Vuonna 1830 Kauhajoki sai rahatuloistaan n. 50 % tervasta, kun taas esimerkiksi viljasta

saatavat tuotot muodostivat vain n. 5 % kokonaistuloista. 1800-luvun loppupuolella tervanpoltto vähitellen menetti keskeisen asemansa ja metsänkäyttö sai uusia muotoja. Vuonna 1900 Kauhajoella poltettiin enää 500 tynnyriä tervaa vuodessa. (Ruismäki 1987: 480.) Kauhajoen historiassa (1987: 186) todetaan paikannettujen tervahautojen määräksi 753. Vaikka useimmat tervahaudat ovat hävinneet tai jääneet teiden ja rakennusten alle, niiden nimet muistetaan vielä yllättävän hyvin. Tällä tavoin myös nimistö viestittää alueen menneestä elämästä.

1800-luvun loppupuolella myös peltojen raivaaminen lisääntyi nopeasti ja maatalous kehittyi muutoinkin monella tapaa. Vuonna 1881 Kauhajoella oli peltoja 4 500 hehtaaria. Kahden vuosikymmenen kuluttua peltopinta-ala oli jo 14 547 hehtaaria. Uutta peltoalaa oli siis raivattu 10 000 hehtaaria. (Ruismäki 1987: 464.)

Menneinä vuosisatoina asukkailla on ollut myös muita elinkeinoja, vaikeivat ne ole merkitykseltään samaa luokkaa kuin edellä mainitut. Tervanpolton väistyessä syntyi sahateollisuutta ja Kauhajoellekin perustettiin useita sahoja eri puolille pitäjää.

Kauhajoella toimi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa useita meijereitä. Ensimmäinen meijerilaitos aloitti toimintansa vuonna 1880 Kaarlelassa. Vuonna 1895 perustettiin kaksi osuustoimintamuotoista meijeriä, joista toinen oli Harjankylän Osuusmeijeri eli Kohlun meijeri ja toinen Kauhajoen osuusmeijeri eli Laurusen meijeri. Pitäjässä toimi myös useita pieniä yksityismeijereitä. Yksi näistä oli Koskenkylässä sijaitsevassa Jyräsen talossa toiminut hevoskiertomeijeri, joka aloitti toimintansa 1897 ja jatkoi sitä aina ensimmäisen maailmansodan alkuvuosiin asti. (Ruismäki 1987: 475—478.)

Lisäansioita saatiin myös mm. käsitöistä, kaupankäynnistä ja viinanpoltosta. 1600-luvulla viinanpolttoa harjoitettiin lähes jokaisessa talossa. Taloudellista merkitystä sillä oli lähinnä kestikievareille. Kievareiden rinnalle syntyi kuitenkin lukuisia salakapakoita. Luvattomasta kapakan pidosta syytettiin mm. Panulaa ja Pukkilaa. (Ruismäki 1987:199—200.)

1900-luvulle tultaessa Kauhajoen peltolakeudet olivat laajertuneet ja maanviljelys ja karjanhoito tehostunut. Elinkeinorakenne oli monipuolistunut ja liike-elämäkin päässyt hyvään vauhtiin.

2.2. Sijainti ja maastonpiirteet

Kauhajoki sijaitsee Länsi-Suomen läänissä suomenkielisellä Etelä-Pohjanmaalla. Pitäjä on Etelä-Pohjanmaan eteläisen rajan tuntumassa. Etelä-Pohjanmaan aluetta pienempi alue on Suupohja, johon kuuluu Kauhajoen ohella useita muita pitäjiä Etelä-Pohjanmaan eteläisimmästä osasta. Suupohjan alue on pyrkinyt viime aikoina integroitumaan monilla tavoin ja profiloitumaan kehittyvänä ja menestyvänä osana maakuntaa.

Kauhajoki on pinta-alaltaan läntisen Suomen laajimpia pitäjiä. Kokonaispinta-ala on noin 1 316 km², josta maapinta-alan osuus on 1 300 km² ja vesistön osuus 16 km² (Tietoa taskuun 2001: 1). Läntisen rannikon lakeusvyöhykkeeseen kuuluva Kauhajoki sijaitsee Kyrönjoen latvajuoksujen ympärillä alueella, joka idässä ja kaakossa rajautuu Suomenselän vedenjakajavyöhykkeeseen. Maisemassa vuorottelevatkin avarat jokilakeudet ja kumpuileva vedenjakajamaasto. Varsinkin pitäjän itäosissa on vedenjakajamaisemalle tyypillisiä kumpuilevia kankaita ja harjuja. Pohjois- ja länsiosille ovat tyypillisiä laajat viljelyksille raivatut lakeudet. Pitäjän vähäiset järvet sijaitsevat vedenjakajamaaston matalissa painanteissa. Lukuisat suoalueet antavat myös oman leimansa pitäjän maastonpiirteisiin.

Kauhajoki on paitsi paikkakunnan nimi myös pitäjän halki virtaavan Kyrönjoen kaukaisimman latvahaaran nimi. *Kauhajoki*-nimen kielellinen alkuperä on hämärtynyt, mutta joitakin mahdollisia selityksiä on kuitenkin löydettävissä. Hakulinen esittää, että *Kauha*-alkuiset vesistönimet voidaan palauttaa kauhua tarkoittavaan murrenmuotoon *kauha*. Tämän sanan alkuperäinen merkitys on ollut 'vaalea, vaaleus'. *Kauhu*-sanana alkuperäinen merkitys onkin ollut kalpeus, joka taas liittyy verbiin kauhtua. (Hakulinen 1967: 186 — 189, SKES 1978: 172.) Jaakkola (1977: 12—13) puolestaan on todennut, että lähes kaikki *Kauha*-nimet voidaan paikantaa vedenjakajaseudulle tai muulle sellaiselle paikalle, joka sijaitsee muuta ympäristöä ylempänä.

Kauhajoen korkein kohta on paikkakunnan eteläosassa Kauhajoen ja Isojoen rajalla kohoava Lauhanvuori. Lauhanvuoren korkeus on noin 230 m merenpinnasta (Tietoa taskuun 2001: 1). Lauhan pehmeä kangasmaasto vaihtuu välillä erikoisiin kivijätköihin sekä pieniin järviin ja lampiin. Nimessä esiintyvä *lauha* voidaankin palauttaa aina kantasuomeen asti ja sen merkityksesksi on todettu 'pehmeä, höllä' (Hakulinen 1946: 9).

Tutkimuskyläni Panulankylä, Lauruskylä, Pukkilankylä ja Koskenkylä sijaitsevat vierekkäin Kauhajoen keskustan tuntumassa. Panulankylä on näistä kaikkein lähimpänä keskustaa ja rajautuukin lännessä aivan keskustan asutukseen. Panulankylän eteläpuolella sijaitsevien Lauruskylän, Pukkilankylän ja Koskenkylän länsirajana on viljelysten läpi virtaava Kauhajoki.

Tutkimuskylissäni asutus ja viljelykset keskittyvät kylien länsilaidalle Rahikkatien varrelle. Itään päin lähdetessä maasto muuttuu soistuneeksi ja paikoin kallioiseksi. Kauhajoesta ja alueen pohjoispuolella kulkevasta Ikkelänjoesta erkaantuvat vähävetiset luomat kiemurtelevat paikoitellen maaston halki. Lähteitä tällä alueella sijaitsee huomattavan paljon. Kylien metsät jatkuvat toistakymmentä kilometriä varsinaisesta asutusalueesta itään päin.

Panulankylän ja Pukkilankylän rajamailla sijaitsee korkea Sotkankallio, jonka alueella toimii monipuolinen ulkoilualue laskettelurinteineen ja moottoristadioneineen. Alueen pohjoisosassa Panulankylän rajalla kohoaa metsäinen Kalmarinmäki.

Suurin kulkuväylä on kylien länsilaidalla kulkeva Rahikkatie, joka nyt jakaa maisemaa toisella tavoin kuin ennen, jolloin kylien asutus ja viljelykset jatkuivat katkeamattomana Kauhajoen rantaan saakka. Kylien välillä kulkee pieniä päällystämättömiä kyläteitä, joiden varsilla edelleen levittäytyvät viljelykset. Kylän metsille pääsee kulkemaan Keevelintietä pitkin, joka erkanee Lustilantiestä ja kiertää kylät kulkiensa Suolakankaan ja Polvennevan poikki.

Kun aluella kulkee Panulankylästä Koskenkylään päin, ympäristö muuttuu tiheään rakennetusta ja teollistuneesta taajama-alueesta vähitellen harvenpaan asutuksi maaseutumaisemaksi, jota hallitsevat vanhat rakennukset ja lukuisat viljelykset.

2.3. Asutus ja elinkeinorakenne

Maastonpiirteiden lisäksi asutus ja elinkeinorakenne ovat niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat alueen paikannimistöön. Maisemaa hahmotetaan usein työnteon ja liikkumisen kautta. Työn kannalta merkittävät paikat ja tärkeät kulkureitit nimetään. Nimet usein kuvailevat kohdettaan ja antavat sitä kautta tietoa niin kyseisestä paikasta kuin nimen käyttäjistäkin.

Kauhajoen kunta on perustettu vuonna 1868. Hiljattain kaupunkien joukkoon liittyneen Kauhajoen asukasluku on pysytellyt pitkään 15 000:n paikkeilla. Vuodelta 1958

tiedossani ei ole täsmällistä asukaslukua, mutta se lienee ollut lähellä vuoden 1960 lukemia. Tällöin Kauhajoella oli asukkaita 16 711. Maaltamuutto on ilmeisesti koetellut Kauhajokea jo tuolloin, koska vuodesta 1950 asukasluku on vähentynyt 1 458 henkeä. Vuonna 1998 väestön määrä oli 15 095. Viime vuonna asukasluku painui ensimmäisen kerran kahteenkymmeneen vuoteen alle 15 000:n asukkaan. (http://havuunen.kauhajoki.fi/haku/tietoataskuun_2001.html.)

Tutkimuskyläni Panulankylässä on eniten asukkaita. Keskustan asutus on laajentunut tähän sen tuntumassa sijaitsevaan kylään, jonka lähellä ovat Sotkan monipuoliset ulkoilumahdollisuudet ja kumpuileva maasto. Alueelle on tullut paljon uusia omakotitaloja ja tämän myötä kylän ikärakennekin näyttää suotuisalta. Tilastokeskuksen verkkosivuilta löytyvän taulukon (<http://v2000.stat.fi/Saveshow.asp>) mukaan vuoden 2000 lopussa Panulan alueella oli 1 053 asukasta. Tähän lukuun sisältyy myös Lauruskylän väestö.

Myös Pukkilankylään on syntynyt uutta asutusta, mutta sen kehitys ei ole ollut yhtä vireää kuin Panulankylän alueella. Asukkaita Pukkilankylässä on selvästi vähemmän kuin Panulankylässä.

Koskenkylän asukasmäärä on kyläläisten arvioiden mukaan vähentynyt neljänkymmenen viime vuoden kuluessa. Tämä tutkimuskyläni kauimpana keskustasta sijaitseva kylä ei ole pystynyt houkuttelemaan asukkaita samalla tavoin kuin esimerkiksi Panulankylä. Vuoden 2000 lopussa Koskenkylässä oli asukkaita 454 (<http://v2000.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp>).

Vuonna 1998 Kauhajoen ikärakenne oli seuraava: 0 — 14-vuotiaita oli 2 874, 15 — 64-vuotiaita 9 749 ja yli 64-vuotiaita 2 472 (http://havuunen.kauhajoki.fi/haku/tietoataskuun_2001.html). Ikärakenne näyttäisi siis olevan melko hyvin tasapainossa. Asukkaista suurin osa on työikäistä väestöä ja lapsia ja ikääntyneitä ihmisiä suurin piirtein saman verran. Näistä tiedoista ei kuitenkaan käy ilmi, millainen ikäjakauma on suurimman ryhmän sisällä, joten väestörakenne saattaa tietenkin muuttua jonkin verran suurten ikäluokkien ikääntyessä.

Työssä käyvistä väestöstä alkutuotannosta sai elantonsa vuonna 1998 15,6 % kauhajokisista. Jalostus työllisti 28,8 % ja palvelut 52,6 % ammatissa toimivista. Muiden työllistävien alojen osuudeksi jäi 3,8 %. Työttömyysaste samana vuonna oli 18,7. Luku on laskenut tasaisesti vuodesta 1995, jolloin se oli huikkea 27,5 %. Huomionarvoinen seikka

on se, että vielä vuonna 1980 työttömyysprosentti oli vain 3,4 %. (<http://havuunen.kauhajoki.fi/haku/tietoataskuun2001.html>.)

Kauhajoella työttömyyslukuja ovat nostaneet mm. aikaisemmin vireän vaateteollisuuden loppuminen, maatalouden kannattamattomuus ja tetenkin 1990-luvun lama. Palvelujen osuus työllistäjänä on viime vuosikymmeninä kasvanut Kauhajoella, kuten koko maassa. Maa ja -metsätalouden osuus taas on vähentynyt selvästi. Kauhajoen kaupungin julkaiseman tiedotteen (Tietoa taskuun 2001: 3) mukaan vuonna 1998 toimivia maatiloja oli 792. Seuraavana vuonna vastaava luku oli 745, eli vuoden aikana paikkakunnalla toimivista maataloista oli lopettanut 47 tilaa. Maatalouden tilalle on kehittymässä monipuolista teollisuutta, jonka osuus työllistäjänä on Kauhajoellakin kasvamassa. Elinkeinorakenteen muuttumisen myötä myös maaseudun kylät ovat muuttuneet viime vuosikymmeninä paljon. Osa kylistä pysyy elinvoimaisena, osa menettää asukkaitaan ja ehkä jopa autioituu vähitellen. Muutokset heijastuvat myös alueen nimimaisemaan.

Kaikkia tutkimuskyliäni voisi luonnehtia taajamoituneiksi maaseutukyliksi. Silti kylien välillä on paljon eroja. Selvimmin muista kylistä eroaa Panulankylä, johon maatalouden rinnalle on voimakkaasti kehittynyt teollisuutta. Panulankylän teollisuusalueella on ennen kaikkea huonekaluteollisuutta. Siellä toimivat muun muassa sellaiset huonekaluja valmistavat yritykset kuin Rotola-Pukkila oy ja HKT Yli-Heikkilä oy. Yritysten toimialat näkyvät myös teollisuusalueen teiden nimissä, joita ovat *Levykuja*, *Maalarintie*, *Nikkarinkuja*, *Peltikuja*, *Puusepäntie* ja *Sepänkuja*.

Maatilojen määrä Panulankylässä niin kuin muissakin tutkimuskylissäni on vähentynyt. Lauruskylässä, Pukkilankylässä ja Koskenkylässä maatalouden rinnalle ei ole kehittynyt niin selvästi uusia elinkeinoja kuin Panulankylässä. Maatilojen vähenemisestä huolimatta maatalouden jatkuminen yhtenä tärkeänä työllistäjänä näyttää selvältä. Koska kylät sijaitsevat lähellä elinvoimaista keskustaa hyvien liikenneyhteyksien varrella, on luultavaa, että asukasmäärä niissä pysyy kohtuullisen korkeana ja kylät toimivina yhteisöinä. Myöskään kyläläisten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tarvetta pitää kylät virkeinä ei ole syytä vähätellä.

2.4. Murteesta

Lisääntyneen muuttoliikkeen ja koulutuksen vaikutuksesta yleiskielinen puhetapa on tullut tutuksi varsinkin monissa keskuksissa asuville. Silti paikalliset murteet elävät vielä voimakkaasti. Viime vuosina on ollut nähtävissä varsinainen murrebuumi, kun murrekirjoja on ilmestynyt lähes joka alueelta ja tutut sarjakuvasankaritkin ovat *viäntänneet savvoo, pröystäälleet Etelä-Pohjanmaan murtehella ja bamlanneet stadin slangii*. Murteiden uusi suosio kertoo varmaankin halusta korostaa omia juuria. Kansainvälistymisen vastapainoksi halutaan nyt korostaa myös paikallista yhteenkuuluvuutta. Paikannimistössäkkin tämä näkyy selvästi. Monia nimiä ei enää halutakaan yleiskielistää, vaan paikannimet halutaan kirjata karttoihinkin murteellisessa asussa.

Pohjalaismurteet kuuluvat länsimurteisiin. Vanhan itä- ja länsimurteisiin jaon taustalla on paitsi kielellisiä myös elämäntapoihin ja elinkeinoihin liittyviä eroja. Tällainen ero on esimerkiksi viljelykulttuurien välillä. Suurimmassa osassa Länsi-Suomea kaskeaminen on menettänyt merkityksensä jo varhain ja on siirrytty peltoviljelyyn ja sen myötä kiinteään kyläasutukseen. Itä-Suomessa kaskeamisella ja eräkulttuurilla on ollut keskeinen asema pidempään ja kyläasutuskin on syntynyt myöhemmin. Itämurteiden alue on melko yhtenäinen, kun taas länsimurteisiin kuuluu useita toisistaan selvästi poikkeavia murreryhmiä.

Pohjalaismurteet jaetaan edelleen Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Peräpohjolan murteisiin. Tämän laajan alueen murteet eroavat toisistaan paljon, ja on vaikea löytää sellaisia yhteisiä piirteitä, jotka selkeästi erottaisivat nämä ryhmät muista suomen murteista. (Kettunen 1930: 55—56.) Sen sijaan eteläpohjalaisia murteita on totuttu pitämään melko yhtenäisenä joukkona. Murteiden rajat ovatkin aina liukuvia. Etelä-Pohjanmaan alueellakin eri pitäjien murteet poikkeavat toisistaan, ja vaihtelua saattaa esiintyä myös pitäjän eri osissa. Keskityn tässä luvussa tarkastelemaan niitä Etelä-Pohjanmaan murteelle ominaisia piirteitä, jotka esiintyvät juuri sillä alueella, johon tutkimukseni sijoittuu. Tarkoitukseni ei siis ole pyrkiä kattavasti kuvaamaan Etelä-Pohjanmaan murretta, vaan nostaa esille joitakin seikkoja, jotka ovat oman tutkimukseni kannalta keskeisiä.

Etelä- Pohjanmaan murteelle tyypillisiä piirteitä ovat seuraavat:

1. Pohjalaismurteille tyypillisesti *ea > ia*, *eä > iä*; *oa > ua*, *öä > yä*: *korkia*, *pimiä*.
 2. *e* on labiaalistunut *o*:ksi tai *ö*:ksi preesensin kolmannessa persoonassa: *tuloo*, *menöö*.
 3. Vokaalien välinen *h* on säilynyt hyvin: *ollahan*, *tullahan*; *kylähän*.
 4. Alkuaan *k*- ja *h*-loppuisissa nomineissa esiintyy *t*- ja *s*- loppua: *Ruostetluoma*, *Lähäreskallio*.
 5. Inessiivin päätte on *s* tai joidenkin pronomiinien ja possessiivisuffiksin edellä *hna* tai *hnä*: *mäes*,
kyläs, *kärehnäni* 'kädessäni'.
 6. *i*-loppuiset diftongit ovat oienneet: *Oikoonenrämäkkä*, *Siloonenkangas*.
 7. *ä*:n edellä *lk* : *lj* ja *rk* : *rj*: *seljän*, *märjän*.
 8. Likvidan ja *h*:n jäljessä *k*:n heikko vastine on vokaaliutunut: *jalaat*.
 9. Sanan alussa esiintyy runsaasti konsonanttilyhtymiä: *plassi*, *prunni* 'kuoppa'.
 10. Svaavokaalia esiintyy yleisesti: *Pitkähare*, *Lähäreskallio*.
 11. *t*:n heikkona vastineena esiintyy *r*: *Pikkuhauralla*.
 12. *ts*-lyhtymän edustajana esiintyy *tt*: *mettä* : *mettän*.
 13. *tv*-lyhtymän edustajana esiintyy *rv*: *latva > larva*.
- (Kettunen 1930: 58-71, Rapola 1969: 126-128.)

Aineistoni perusteella voisi sanoa, että murre näkyy paikannimissä vahvasti. Paikannimet ovat osa alueellista identiteettiä ja niissä ehkä korostuneestikin halutaan säilyttää paikallinen sävy. Omien haastattelujeni perusteella voisin todeta murteen muutenkin säilyneen hyvin tutkimusalueellani. Tosin haastateltavani olivat pääasiassa ikääntynyttä ikäluokkaa, jonka puheessa murteellisuuksien voisi olettaa säilyneen paremmin kuin nuoremmilla sukupolvilla. On myös huomattava, että useista nimistä käytetään rinnakkaismuotoina sekä yleiskielistä että murteellista asua.

3. Aineisto-osa

3.1. Yleisjakauma ja esitystekniikka

Aineistonani ovat tutkimuskylistä vuosina 1958 ja 1998 kerätyt nimikokoelmat. Vuoden 1958 aineiston on kerännyt Lea Rintala. Vuoden 1998 aineiston olen itse kerännyt harjoitustyönäni ja täydentänyt sitä vielä myöhemmin selvittäessäni Rintalan kokoelmassa esiintyvien nimien kohtaloa. Muutaman tien nimen olen poiminut kartasta. Kumpikaan kokoelma ei ole täydellinen esitys alueen nimistöstä, mutta ne antavat silti hyvän kuvan siitä, millainen alueen nimimaisema on niiden keruuhetkellä ollut. Lisäksi nimiä on mielestäni riittävä määrä, jotta niiden pohjalta voidaan tehdä suuntaa-antavia päätelmiä nimistön muutoksista.

Rintalan aineisto sisältää 185 paikannimeä, joista 66 on asutusnimiä, 89 viljelys nimiä, 17 maastonimiä, 2 vesistö nimiä ja 11 artefaktien nimiä. Varsinkin viljelys nimiä on siis saatu kerättyä huomattava määrä, kun taas maastonimiä on mukana melko niukasti. Luultavasti maastonimien osuus alueen koko nimistöstä on ollut suurempi kuin aineiston perusteella voisi päätellä. Oman aineistoni maastonimistä lähes kaikki ovat ilmeisesti olleet käytössä jo vuonna 1958. Useat nimet esiintyvät senaikaisissa vanhoissa kartoissa. Monien nimien syntyhistoria osoittaa, että nimien on täytynyt syntyä jo ennen vuotta 1958. Lisäksi omien haastattelujeni perusteella on selvinnyt, että nimiä on käytetty jo tuolloin. Suurin osa vuoden 1998 aineiston maastonimistä on alueen keskeistä nimistöä, joka muuttuu yleensä melko hitaasti. Neljäkymmentä vuotta onkin kovin lyhyt aika nimistön muutoksia tutkittaessa.

Vuoden 1998 aineistossa on 188 nimeä, joista 61 on asutus nimiä, 21 viljelys nimiä, 68 maastonimiä, 8 vesistö nimiä ja 30 artefaktien nimiä. Aineistoni nimistä tervahautojen nimet eivät ole enää aktiivisessa käytössä, ja ne ovat luokitteluni mukaan katoavia nimiä. Muita aineistossa esiintyviä nimiä käytetään aktiivisesti.

Omassa aineistossani asutus nimiä ei ole kerätty systemaattisesti. Kylien asutusnimistö on siis runsaampaa kuin aineistostani käy ilmi. Asutus nimiä kerätessäni olen käyttänyt pohjana vuoden 1958 aineistoa ja keskittynyt siis lähinnä selvittämään siinä mainittujen asutusnimien säilymistä.

	1958	1998
asutusnimet	36	32
viljelysnimet	48	11
maastonimet	9	36
vesistönimet	1	4
artefaktit	6	17

Vuosien 1958 ja 1998 kokoelmien paikannimien prosenttiosuudet.

Tässä työssä nimet on esitetty listana. Jokaisesta nimestä on ensin mainittu nimen yleiskielinen muoto ja sen jälkeen murremuoto ja taivutus. Lisäksi nimistä on esitetty mahdollisimman tarkka karttapaikannus. Paikannuksen voi tarkastaa karttaliitteistä. Lisäksi olen maininnut joistakin nimistä muitakin mielestäni oleellisia tietoja, jotka saattavat liittyä esim. nimen syntyhistoriaan tai rinnakkaisnimisyyteen. Rinnakkaisnimisyydestä ei vuoden 1958 aineistossa ole merkintöjä, vaan tiedot niistä perustuvat omiin haastatteluihini. Esitän nimet sellaisessa järjestyksessä, että ensimmäisenä tulevat asutusnimet, sitten viljelysnimet, maastonimet, vesistönimet ja viimeisenä artefaktien nimet. Artefaktien nimet ovat listassa viimeisenä muista kulttuurinimistä erillään, koska ne on usein nimetty muiden lähellä sijaitsevien paikkojen mukaan; esimerkiksi *Kirkkokallionhauta* sijaitsee *Kirkkokallion* vieressä. Olen siis halunnut käsitellä ensin ne muut nimet, joihin artefaktien nimeäminen usein perustuu.

Asutusnimistä on erillisenä ryhmänä esitetty vain asumusten ja kylänosien nimet. Asumusten nimistä enin osa on talonnimiä, jolloin tarkoitetaan asuinrakennusta. Lisäksi mukana on muutamia tilannimiä ja joitakin jo hävinneiden torppien ja mäkitupien nimiä. Muut ryhmät olen jakanut pienempiin alaryhmiin paikan lajia ilmaisevan perusosan mukaan. Viljelysnimien alaryhmiä ovat mm. *vainiot*, *kääly*, *plassit*, *lohkot*, *kydöt*, *pellot*, *maat*. Maastonimien joukossa on erilaisia maankohouman nimiä eli *mäkiä*, *kallioita*, *harjuja*, *töyriä* ja *ahteita*. Lisäksi maastonimiin kuuluu *kankaita*, *nevoja*, *rämäköitä*, *korpia* ja *maita*. Vähäisistä vesistönimistä enin osa on *luomia*. *Kujat*, *tiet*, *veräjät* ja *haudat* muodostavat suurimman osan artefaktien nimistä.

Vuoden 1958 ja 1998 aineistot on esitetty rinnakkaisina listoina, jotta niiden vertaaminen olisi helppoa. Niistä käy havainnollisesti ilmi se muutos, joka joitain

nimiryhmiä on kohdannut. Kuten aiemmin jo todettiin, maastonimistä tällainen vertailu ei kuitenkaan anna totuudenmukaista kuvaa. Olen pyrkinyt välttämään ylimääräistä toistoa niiden nimien kohdalla, jotka esiintyvät molemmissa aineistoissa. Tällöin olen maininnut nimeä koskevat tarkemmat tiedot vain kerran.

Jokaisen nimiryhmän jälkeen olen tarkastellut hieman siinä tapahtuneita muutoksia. Varsinaiset säilymlaskelmat olen esittänyt vain jokaisesta pääryhmästä. Säilymlaskelmissa olen tutkinut vuoden 1958 aineistossa esiintyvien nimien säilymistä ja katoamista vuoteen 1998 mennessä. Asutusnimistä on nähtävillä säilyneet, vaihtuneet ja katoavat nimet. Viljelysnimistä, maastonimistä, artefaktien nimistä ja maastonimistä sen sijaan on tutkittu vain säilyneiden ja kadonneiden nimien osuutta, koska aineistoni puitteissa vaihtuneita nimiä ei näissä ryhmissä tullut esille. On tietenkin mahdollista, että osa katoamassa olevista nimistä on kuitenkin vaihtunut toiseen.

Säilyneiksi on laskettu myös muuttuneina säilyneet nimet. Suurin osa niistä nimistä, jotka esiintyvät vuoden 1998 aineistossa, mutta puuttuvat aikaisemmasta, ovat olleet käytössä jo vuonna 1958. En kuitenkaan ole voinut ottaa näitä nimiä mukaan säilymlaskelmia tehdessäni, koska tulokset olisivat saattaneet silloin vääristyä. Minulla on tietoja vain sellaisista aineistosta puuttuvista nimistä, jotka ovat säilyneet. Aineistosta puuttuvat kadonneet nimet jäisivät silloin kokonaan huomioimatta.

3.2. Maastoappellatiivit

Tässä luvussa esittelen hieman aineistossani esiintyvien appellatiivien etymologista taustaa ja pohdin niiden esiintymistä ja merkitystä omassa aineistossani. Kaikkein yleisimpien ja tutuimpien appellatiivien etymologista taustaa en ole katsonut tarpeelliseksi selvittää.

Vuoden 1958 aineistossa, jossa viljelysnimiä on runsaasti, näyttäisi peltojen yleisnimityksenä toimivan *vainio*, joka esiintyy paljon useammin kuin *pelto*. Se vaikuttaa olevan neutraalein nimitys viljelyksille, kun taas useat muut viljelysten nimitykset antavat vihjeitä esimerkiksi viljelyksen koosta (*lohko*) tai sijainnista (*plassi*). Vuoden 1998 aineistossa *kytö* osoittautuu yleisimmäksi viljelyksen nimitykseksi.

Kytö on johdettu verbistä *kyteä*. Etymologisessa sanakirjassa on v iron kielen sanalle *kütta* annettu merkitys 'lämmittää, polttaa kytöä' ja ruotsin kielen sanalle *kytta* merkitys 'polttaa kytöä, kydetään'. (SKES.) *Kytö* viittaakin suomaalle polttamalla tehtyyn

uudisviljelykseen. Kydönpoltto oli 1700-luvulla suosittua ja viljelykset myös nimettiin syntyvän mukaan. Tutkimusalueellani *kydöt* on yleensä erotettu toisistaan lisäämällä nimen määriteosaksi pellon omistajan nimi.

Tutkimusalueeni viljelysnimissä *kääly* ja *lohko* eivät ole kovin yleisiä nimityksiä. Etymologisessa sanakirjassa Suomen sanojen alkuperä *käälylle* on annettu merkitykseksi 'pieni aitaus, laidun, pelto'. Sana *lohko* perustuu verbiin *lohjeta*. Samaa alkua ovat mm. sanat *lohkaista*, *lohkoa* ja *lohkare*(SKES). *Lohko* on siis yleensä osa suurempaa viljelystä.

Plassi on tyypillinen appellatiivi tutkimusalueeni paikannimistössä. *Plassi* tarkoittaa (LounSm, Epohjanm) 'paikkaa, asemaa; aukiota, kenttää' (SSA). Appellatiivi *plassi* on erityisen kiinnostava siksi, että sitä esiintyy tutkimusaineistossani nimien perusosana sekä viljelysten että asumusten nimissä. Löytyisikö selitys tälle nimen ruotsinkielisestä alkuperästä? Tarkoittaahan ruotsin kielen sana *plass* paikkaa tai tilaa. Näyttääkin siltä, että *plassi* voi viitata asumukseen tai viljelykseen, jonka lähetyvillä on tai on ollut jokin rakennus tai tekopaikka, tai sitten niihin molempiin. Ilmeisesti *plassi* ei yleensä viittaa kovin tarkkarajaiseen paikkaan. Se voi tarkoittaa käyttöyhteyden mukaan laajaa aluetta kokonaisuudessaan tai vain sen osia. Tutkimukseni aineistoissa *plassi*-loppuisten viljelysnimien määriteosana on yleensä läheisen talon tai sen asukkaan nimi (*Takalanplassi*, *Tarkanplassi*). Joskus määriteosaksi on kuitenkin voinut kelvata jokin muukin: *Tiilihaudanplassilla* on sijainnut tiilihauta.

Yleisimpinä nimeämisperusteina aineistoni viljelysnimille näyttävät toimineen sijainti (*Mäenalustavainio*, *Perävainio*) ja muoto tai muu näkyvä ominaisuus (*Piikkivainio*, *Pitkäkedot*). Yksi yleinen sijaintia ilmaiseva määriteosa aineistoni nimissä on *latva*. *Latva*, joka yleensä on muuttunut murteelliseen muotoon *larva*, esiintyy tällöin merkityksessä 'kauimmainen, perimmäinen'. Useat aineistoni nimet ovat tilakohtaisia, ja niinpä paikkojen sijaintia onkin hahmotettu talosta käsin. Esimerkiksi *Latvavainio* tarkoittaa siis talon kauimmaisista peltoja.

Tutkimusaineistoni maastonimiä tarkasteltaessa voidaan huomata, että erilaisia maankohoumaa tarkoittavia nimityksiä on runsaasti. Suosituin maankohoumia luokitteleva appellatiivi on *mäki*, mutta myöskin *kallioita* on nimistössä runsaasti.

Aineistossani on kaksi *ahde*-nimeä. Suomen kielen etymologisen sanakirjan mukaan sana *ahde* pohjautuu verbiin *ahtaa*, jolle on annettu merkityksiksi 'ripustaa tai

panna kuivamaan (esim. viljaa riiehen); virittää ansoja; tunkea, sulloa täyteen'. Maastotermi *ahde* tarkoittaa Suomen kielen etymologisen sanakirjan mukaan joen jyrkkää törmää tai (tiessä olevaa) mäkeä ja sen syntyyn on ilmeisesti vaikuttanut sana *ahdas*.

Aineistossani esiintyvät *Nyrkkäahde* ja *Pitkäahde* viittaavat molemmat Sotkan maastossa sijaitseviin jyrkkiin kallioihin. Ilmeisesti juuri jyrkkyys onkin se piirre, joka selvimmin erottaa ne ympäristön *kallioista* ja *mäistä*.

Tutkimusalueeni *harju*-loppuisen nimen saaneet maankohoumat ovat loivempia ja matalampia kuin alueen *kalliot* ja *mäet*. Usein ne ovat myös muodoltaan pitkämäisiä. Jotkut näistä harjuista näyttäisivät sijaitsevan vain hyvin vähän muuta ympäristöä ylempänä. Kyse on kuitenkin nimenantajayhteisön näkökulmasta. Alueella, jossa korkeuserot yleensäkin ovat melko pieniä, pienetkin maankohoumat nimetään tarkasti.

Vuoden 1998 aineistossa esiintyy myös muutama *töyrä*-nimi. Sanalle *töyrä* on etymologisessa sanakirjassa annettu merkitykseksi 'pieni mäennyppylä, kumpare, (ranta)törmä; (paikan adj:na) käyrä, kovera; (murt.myös) heinäkasa, kinos, (ukkos)pilvi'. (SKES.) Aineistoni *töyrä*-nimet viittaavatkin hyvin pieniin maankohoumiin.

Monet tutkimusaineistoni maastotermeistä ovat sellaisia, että niitä ei voi määritellä yhden piirteen perusteella. Yksi tällainen monia merkityksiä sisältävä maastoappellatiivi on *kangas*.

Se viittaa metsäalueeseen, mutta kuten Kiviniemi (1990: 56) on todennut, varsinaisen paikan lisäksi siihen liittyy mielikuvia tietynlaisesta maaperästä ja kasvillisuudesta, joskus korkeussuhteistakin.

Aho tarkoittaa 'ruohoa ja vesakkoa kasvavaa ent. kaskimaata; viidakkoa, nuorta metsää, laidunta, nurmea; vetelää suota ym.' (SKES 1978: 6).

Aineistossani esiintyy ainoastaan yksi *aho*-loppuinen nimi *Huhdanaho*. Myöskin tämän nimen määriteosa viittaa kaskeamiseen. Etymologisen sanakirjan (1978: 83) *huhta* on 'kaski, järeään metsään raivattu kaski, kylvetty kaskimaa'.

Soiden nimissä ei ole yhtään *suo*-loppuista nimeä. *Neva*-loppuiset nimet ovat vuoden 1998 aineistossa kaikkein yleisimpiä. Tavallinen soiden nimitys on myös *rämäkkä*. Rämäkällä ei tarkoiteta suotyyppiä räme, vaan yleensä soistunutta ja vaikeakulkuista aluetta. *Rämäkkä*, *neva* ja *korpi*-nimissä keskeinen komponentti on maaperän laatu. Useat näistä nimistä ovat myös metsien nimiä, vaikkei se aina suoraan nimestä käykään ilmi.

Aineistoni *maa*-loppuiset maastonimet (esim. *Maitolanmaa*, *Virtaavanlaksonmaa*) näyttäisivät viittaavan alavaan, laajaan alueeseen, joka ei ole kovin tarkkarajainen.

Tutkimusalueeni vesistönimien joukossa on useita *luomia*. Etymologisessa sanakirjassa on sanalle *luoma* annettu Etelä-Pohjanmaan alueella merkitykseksi '(jyrkkäreunainen) puro, luonnonoja' (SSA).

Alueen nimistölle ovat tyypillisiä laajat, samaa alkuperää olevat nimiryvät. Tällaisen nimiryvään muodostavat esimerkiksi *Keevelinkangas*, *Keevelinneva*, *Keevelintie*, *Keevelinluoma* ja *Keevelinluomanhauta*. *Keeveli* esiintyy alueen vanhemmissa kartoissa muodossa *Kääveli*, mikä kertoo nimen ruotsinkielisestä alkuperästä. Muita nimiryviä ovat esim. *Maitolankangas*, *Maitolanmaa*, *Maitolanneva*, *Maitolankurkku*, *Maitolanhaudat* ja *Kortesneva*, *Kortesmaa*, *Kortesoja*, *Kortesmäki*, *Korteshaudanmäki*.

3.3. Aineisto

3.3.1. Asutusnimet

Asumukset:

Vuoden 1958 aineisto

Ala-Koski *alacoski* : *alacoskella*, Koski
(1243 07: 52/31 1). Vanha sukutalo.

Alanen *alanen* : *alases*, Panula (1243 07:
52/31 2). Talo, jonka nimi nykyään on
YliPukkila.

Antila *antila* : *antilas*, Panula (1243 07:
52/31). Talo.

Arola *arola* : *arolas*, Panula (1243 07:
51/33). Talo.

Arola *arola*: *arolas*, Pukkila (1243 07:
53/33 5). Talo.

Vuoden 1998 aineisto

Ala-Koski.

Antila.

Arola.

Einola *einola* : *einolas*, Pukkila (1243 07: 52/31 3). Talo.

Einola.

Harju-Koski, *harjukoski*: *harjukoskes*, Koski (1243 07: 53/30 1). Talo.

Hakala, *hakala* : *hakalas*, Pukkila (1243 07: 52/32 4). Talo, jonka nimi on aikaisemmin ollut Laurila.

Harju-Koski.

Harju-Panula, *harjupanula* : *harjupanulas*, Panula (1243 07: 52/33 3). Talo, joka on erotettu Ala-Panulasta.

Harju-Panula.

Hietikko, *hietikko* : *hietikos*, Panula (1243 07: 53/33 1). Talo, joka on entiseltä nimeltään Kivikko.

Hietikko.

Hänninen, *hänninen* : *hännises*, Panula (1243 07: 53/32 2). Talo.

Hänninen.

Isosalo, *isoosalo* : *isoossalos*, Panula (1243 07: 51/33). Talo, joka on erotettu Koski-Panulasta.

Jyräkoski, *jyräkoski* : *jyräkoskes*, Koski (1243 07: 52/30). Talo.

Jyräkoski.

Keskinen, *keskinen* : *keskises*, Pukkila (1243 07: 52/31 8). Vanha sukutalo.

Keskinen.

Keski-Panula, *keskipanula* : *keskipanulas*, Panula (1243 07: 51/33). Talo, joka on erotettu Yli-Panulasta.

Keski-Panula.

Ketola, *ketola* : *ketolas*, Panula (1243 07: 51/33). Talo, joka on ollut aikaisemmin Yli-Yrjänäisen torppa.

Ketola.

Ketola, *ketola* : *ketolas*, Panula (1243 07: 54/33). Talo.

Ketola.

Kivelä, <i>kivelä</i> : <i>kiveläs</i> , Pukkila (1243 07: 54/30 2). Talo, joka on nykyiseltä nimeltään Kivistö.	Kivistö, <i>kivistö</i> : <i>kivistös</i> , Pukkila (1243 07: 54/30 2).
Koivisto, <i>koivisto</i> : <i>koivistos</i> , Panula (1243 07: 52/32 1). Talo.	Koivisto.
Korpi, <i>korpi</i> : <i>korves</i> , Koski (1243 07: 52/30 1). Vanha sukutalo.	Koivisto, <i>koivisto</i> : <i>koivistos</i> , Pukkila 81243 07: 54/30). Talo, jonka nimi aikaisemmin oli Viitala.
Korpi, <i>korpi</i> : <i>korves</i> , Pukkila (1243 07: 52/31 4). Talo, joka on nykyiseltä nimeltään Kytöharju.	Koivukoski, <i>koivukoski</i> : <i>koivukoskes</i> , Koski (1243 07: 54/29 3).
Kortesniemi, <i>kortesniemi</i> : <i>kortesniemes</i> , Panula (1243 07: 53/32 10). Talo.	Korpi.
Koski, <i>koski</i> : <i>koskes</i> , Koski (1243 07: 52/30 2). Talo.	Kortesniemi.
Kuja-Panula, <i>kujanpanula</i> : <i>kujanpanulas</i> , Panula (1243 07: 51/33 1).	Koski.
Kuusisto, <i>kuusisto</i> : <i>kuusistos</i> , Panula (1243 07: 53/31 6). Talo, joka on nykyiseltä nimeltään Laitamäki.	Kuja-Panula.
Kuusisto, <i>kuusisto</i> : <i>kuusisto</i> , Panula (1243 07: 53/32). Talo, joka aikaisemmin oli nimeltään Salo.	Kuusisto.
Kytöharju, <i>kytöharju</i> : <i>kytöharjus</i> , Pukkila (1243 07: 54/30). Uudistila, jota kutsuttiin myös haukkumanimellä Runttinen.	Kytöharju.

Laihola, *laihola* : *laiholas*, Pukkila (1243 07: 52/32). Uudistila.

Laitämäki, *laitämäki* : *laitämäes*, Panula (1243 07: 53/32 3). Talo.

Lankoski, *lan̄koski* : *lan̄koskes*, Koski (1243 07: 53/30 2). Talo, joka on erotettu Jyräkoskesta. Aikaisemmin talon nimenä on ollut Konsuli.

Latva-Panula, *latvapanula* : *latvapanulas*, Panula (1243 07: 52/33). Vanha sukutila.

Latva-Pukkila, *latvapukkila* : *latvapukkilas*, Pukkila (1243 07: 52/31 5). Entinen Ala-Pukkilan talo, joka sai nimen Latva-Pukkila, kun se 1780-luvulla siirrettiin jokirannasta uudelle paikalle ”pellon larvahan”. Laurila, *laurila* : *laurilas*, Pukkila (1243 07: 52/32 4). Latva-Pukkilan vanha mäkitupa, jonka nimi on nykyään Hakala.

Luhtanen, *luhtanen* : *luhtases*, Panula (1243 07: 53/32). Talo.

Lähdesmäki, *lähäresmäki* : *lähäresmäes*, Panula (1243 07: 53/32 5). Talo.

Kytöharju, *kytöharju* : *-harjus*, Pukkila (1243 07: 52/31 4). Talo, jonka nimi on aikaisemmin ollut Korpi.

Laihola.

Laitämäki.

Laitämäki, *laitämäki* : *laitämäes*, Panula (1243 07: 53/31 6). Talo, joka aikaisemmin oli nimeltään Kuusisto.

Lankoski.

Latva-Panula.

Latva-Pukkila.

Luhtanen.

Lähdesmäki.

Moisio, *moisio* : *moisios*, Panula (1243 07: 51/32). Tallo.

Mäki, *mäki* : *mäes*, Panula (1243 07: 54/30 7). Tallo.

Mäkinen, *mäkinen*: *mäkinen*, Panula (1243 07: 53/31 11). Tallo, joka on entiseltä nimeltään Korpi.

Nimell, *nimell* : *nimellis*, Panula (1243 07: 53/32). Tallo, joka on entiseltä nimeltään Vuorela.

Palo, *palo* : *palos*, Panula (1243 07) Tallo.

Panttila, *panttila* : *panttilas*, Panula (1243 07: 51/33). Vanha sukutallo.

Panula, *panula* : *panulas*, Panula (1243 07: 52/33). Vanha sukutallo.

Peltonen, *peltonen* : *peltoses*, Panula (1243 07: 53/32). Tallo, joka on entiseltä nimeltään Kallio.

Peltonen, *peltonen* : *peltoses*, Lauruskylä (1243 07: 53/32 6). Tallo.

Moisio.

Mäki.

Mäki-Jussin plassi, *mäkijussimplassi* : *-plassilla*, Panula (1243 07: 53/31 3).

Mäki-Jussiksi kutsutun torpparin asumus.

Mäkinen.

Muttinen, *muttinen* : *muttises*, Pukkila (1243 07: 52/31 7). Tallo, jonka nimi on aikaisemmin ollut Sivu.

Nimell.

Panttila.

Panula.

Peltokoski, *peltokoski* : *-koskes*, Koski (1243 07: 54/29 4). Tillo, joka on lohkaistu Koskesta.

Peltonen.

Peltonen.

Pukkila, *pukkila* : *pukkilas*, Pukkila (1243 07: 52/31 5). Kylän kantatalo.

Raipala, *raipala* : *raipalas*, Panula (1243 07: 51/32). Talo.

Raita, *raita*: *rairas*, Panula (1243 07: 52/33). Talo.

Rantamäki, *rantamäki*: *rantamäes*, Panula (1243 07: 53/32 7). Talo.

Rinta-Koski, *rintakoski* : *rintakoskes*, Koski (1243 07: 51/31 1). Vanha sukutalo

Rintala, *rintala* : *rintalas*, Pukkila (1243 07: 52/31 24). Talo, jonka nykyinen nimi on Rinta-Pukkila.

Rintamäki, *rintamäki* : *rintamäes*, Koski (1243 07: 54/31 4). Talo, jonka nimi aikaisemmin oli Koskimäki.

Ritvala, *ritvala* : *ritvalas*, Panula (1243 07: 51/31). Talo.

Salomäki, *salomäki* : *salomäes*, Panula (1243 07: 54/33). Talo.

Sievi, *sievi* : *sievis*, Lauruskylä (1243 07: 53/32). Talo, jonka nimi aikaisemmin oli Vainio.

Sivu, *sivu* : *sivus*, Pukkila (1243 07: 52/31 7). Talo, joka aikaisemmin oli

Poikavanplassi, *poikavamplassi* : -
plassilla, Panula (1243 07: 53/31 2).

Pukkila.

Raipala.

Rantamäki.

Rinta-Koski.

Rintamäki.

Rinta-Pukkila, *rintapukkila* : -*pukkilas*, Pukkila (1243 07: 52/31 24). Talo, jonka nimi aikaisemmin oli Rintala.

Sievi.

nimeltään Kuja-Sivu. Nykyinen nimi on Muttinen.

Tuhti-Harju, *tuhtiharju : tuhtiharjus*,

Panula (1243 07: 52/32). Talo

Uusi-Panula, *uusipanula : uurespanulas*,

Panula (1243 07: 53/33 2). Talo, joka on erotettu Kuja-Panulasta.

Vallila, *vallila : vallilas*, Panula (1243 07: 52/32 1). Talo.

Vataja, *vataja : vatajas*, Koski (1243 07: 53/30 3). Talo, joka on erotettu Yli-

Koskesta. Taloa on kutsuttu myös Vataja-Koskeksi.

Viitala, *viitala : viitalas*, Panula (1243 07: 53/31 7). Talo, jonka nimi aikaisemmin oli mäkinen.

Viitala, *viitala : viitalas*, Pukkila (1243 07: 54/30). Talo, joka on nykyiseltä nimeltään Koivisto.

Väinölä, *väinölä : väinöläs*, Pukkila (1243 07: 53/31 12). Uudistila.

Yli-Karvia, *ylikarvia : ylikarvias*, Panula (1243 07: 53/33). Talo, joka oli aikaisemmin nimeltään Sillanpää.

Yli-Koski, *ylikoski : ylikoskes*, Koski (1243 07: 52/30 3). Talo.

Yli-Panula, *ylipanula : ylipanulas*, Panula (1243 07: 52/33). Talo.

Uusi-Panula.

Vallila.

Vataja.

Viitala.

Väinölä.

Yli-Karvia.

Yli-Koski.

Yli-Panula.

Yli-Pukkila, *ylipukkila : -pukkiLas*,

Pukkila (1243 07: 52/31 2). Talo, joka oli aikaisemmin nimeltään Alanen.

Kyläosat:

Koskennumero, *koskennumero* : -

numeros, Koski (1243 07: 52-54/29-31).

Numerolla tarkoitetaan kylää pienempää

Pukkilannumero, *pukkilannumero* :

-numeros, Pukkila (1243 07: 52—54/
30—31). aluetta, yleensä kylän keskustaa.

Säilymislaskelmat:

1958 asutusnimet: 66

säilyneet	n	%	vaihtuneet	n	%	katoavat	n	%
	49	74		8	12		9	14

3.3.2. ViljelysnimetVainiot:

Vuoden 1958 aineisto

Vuoden 1998 aineisto

Alavainio, *alavainio* : *alavainos*, Panula
(1243 07: 52/33 1).

Friberginvainio, *friiperivvainio* : -
vainios, Panula (1243 07: 51/33 1). Nimi
on tullut maan omistajan mukaan.

Hakavainio, *hakavainio* : *-vainios*, Panula
(1243 07: 52/33 2).

Harjunpäällysvainio,
harjumpäällysvainio : *-vainios*, Panula
(1243 07: 52/33 4). Hieman muuta
maastoa ylempänä sijainnut viljelys.

Rinnakkaismuoto Harjunpäällyys.

Harjuntaustavainio, *harjuntaustavainio* :

-*vainios*, Panula (1243 07: 52/33 5).

Pienen harjun takana sijainnut viljelys.

Rinnakkaismuoto Harjuntausta.

Hiipakanvainio, *hiipakavvainio* : -

vainios, Pukkila (1243 07: 54/30 3).

Horsmanvainio, *horsmavvainio* : -

vainios, Panula (1243 07: 53/33 3).

Peltoa, jonka reunamalla ja ojan varsilla

kasvoi runsaasti horsmaa.

Jänisvainio, *jänisvainio* : -*vainios*,

Pukkila (1243 07: 52/32 2).

Kahdeksanpellonvainio,

kahareksampelloovvainio : -*vainiolla*,

Panula (1243 07: 52/33 6). Vainio, johon

kuului kahdeksan erillistä peltosarkaa.

Kaksoislatovainio, *kaksoislatovainio* : -

vainios, Panula (1243 07: 52/33 7).

Peltoa, jossa sijaitsi kaksi latoa.

Kartanonalustavainio,

kartanoonalustavainio : -*vainios*, Panula

(1243 07: 53/33 4). Nimi on annettu

sijainnin mukaan. Rinnakkaismuoto

Kartanonalusta.

Kartanontaustavainio,

kartanoontaustavainio : -*vainios*, Panula

(1243 07: 52/32 3). Nimi on annettu

sijainnin mukaan. Rinnakkaismuoto

Kartanontausta.

Kolmikulmavainio, *kolomikulumavainio*

: -*vainios*, Panula (1234 07: 51/33 4).

Hiipakanvainio ~ Hiipakanvainiot ~

Hiipakanpelto ~ Hiipakanpellot.

Kolmionmuotoinen pelto, joka sijaitsi teiden välissä.

Krekoorivainio, *krekoorivainio* :-
vainiolla, Pukkila (1243 07: 52/31 9).

Kulmalanvainio, *kulumalavvainio* :-
vainios, Panula (1243 07: 53/33 5).

Kulmavainio, *kulumavainio* :-*vainios*,
Panula (1243 07: 52/32 4). Nimi on
annettu sijainnin mukaan.

Kuoppavainio, *kuoppavainio* :-*vainios*,
Panula (1243 07: 52/33 8).

Latvavainio, *latvavainio* :-*vainios*,
Pukkila (1243 07: 52/31 10).

Latvavainio, *latvavainio* :-*vainios*,
Pukkila (1243 07: 52/31 11). Talon
etäisimmät pellot.

Leivättömänvainio, *leivättömävvainio* :-
vainios, Panula (1243 07: 53/33 6).

Kuokkimalla tehty pelto, joka oli niin
huonoa maata viljeltäväksi, ettei siitä
uskottua koskaan saatavan kunnan satoa.

Rinnakkaismuotona Leivätönvainio.

Luomantaustavainio, *luomantaustavainio*
:-*vainios*, Pukkila (1243 07: 54/30 4).

Nimi on annettu sijainnin mukaan.

Rinnakkaismuoto Luomantausta.

Moisionvainio, *moisiovvainio* :-*vainios*,
Panula (1243 07: 52/32 5). Nimi on
annettu maan omistajan mukaan.

Muuntajanvainio, *muuntajavvainio* :-
vainios, Pukkila (1243 07: 52/31 12).

Peltoa, jossa sijaitsi muuntaja.

Latvavainio, *latvavainio*: -*vainios*,
Pukkila (1243 07: 52/31 11). Metsää.

Leivättömänvainio ~ Leivätönvainio ~
Leivättömänpelto ~ Leivätönpelto.

Mäenalustavainio, *mäenalustavainio* : -
vainios, Panula (1243 07: 52/33 7). Nimi
 on annettu sijainnin mukaan.

Rinnakkaismuoto Mäenalusta.

Mäntyrannanvainiot, *mäntyrannavvainiot*
 : -*vainioolla*, Pukkila (1243 07: 53/31
 8). Nimi on annettu omistajan mukaan.
 Nimestä on käytetty myös yksiköllistä
 nimeä Mäntyrannavainio. Yksiköllistä
 muotoa on ilmeisesti käytetty, kun on
 viitattu juuri viljelykseen, ja monikollista
 muotoa silloin, kun on puhuttu
 väljemmin viljelyksestä ja sen
 lähiympäristöstä.

Niemiluhtavainio, *niemiluhtavainio* : -
vainios, Panula (1243 07: 51/32 1).

Käytetty myös muotoa

Niemiluhdanvainio.

Paukkaveräjänvainio,

paukkaveräjävainio : -*vainios*, Panula
 (1243 07: 52/33 9). Peltoa, jossa oli
 huonokuntoinen veräjä.

Perävainio, *perävainio* : -*vainios*, Panula
 (1243 07: 52/33 10). Nimi on annettu
 sijainnin mukaan.

Piikkivainio, *piikkivainio* : -*vainios*,
 Lauruskylä (1243 07: 52/32 6). Pitkä ja
 kapea peltoalue.

Piikkivainio, *piikkivainio* : -*vainios*,
 Panula (1243 07: 52/33 11). Pitkä ja
 kapea peltoalue.

Pikkulatvavainio, *pikkulatvavainio* : -
vainios, Panula (1243 07: 52/33 12).

Pikkutuvanvainio, *pikkutuvavainio* : -
vainios, Panula (1243 07: 52/33 8). Nimi
on annettu pellolla sijainneen asumuksen
mukaan. Käytetty myös muotoa
Pikkutupavainio.

Piskottivainio, *piskottivainio* : -vainios,
Pukkila (1243 07: 53/31 9).

Riihivainio, *riihivainio* : -vainios,
Pukkila (1243 07: 52/31 13).

Rintavainio, *rintavainio* : -vainios, Rintavainio.
Pukkila (1243 07: 52/31 14).

Välivainio, *välivainio* : -vainios, Koski
(1243 07: 52/31 15).

Öberginvainio, *ööperivvainio*: vainios,
Koski (1243 07: 52/30 4).

Vuonna 1958 *vainio*-nimet näyttävät olleen viljelyksiä nimettäessä suosituin nimityyppi. *Vainio*-loppuiset nimet ovat olleet olleet suosittuja varsinkin Panulankylän, Lauruskylän ja Pukkilankylän tiheään viljellyillä alueilla. Kooltaan ne ovat yleensä olleet melko pieniä. Vuoden 1958 38:sta *vainio*-loppuisesta viljelyksen nimestä on säilynyt vain 4 eli 11%. Suurin osa kadonneista viljelyksistä on jäänyt taajama-asutuksen, teollisuusrakennusten ja teiden alle. Paikkojen kadottua niistä ei enää ole tarvetta puhua samalla tavoin kuin ennen, joten niiden nimetkin katoavat vähitellen. *Vainio*-nimien katoaminen näyttäisikin liittyvän enemmän näiden paikkojen sijaintiin kuin siihen, että tämä nimityyppi olisi näin voimakkaasti katoamassa.

Käälyt:

Vuoden 1958 aineisto

Jukolankääly, *jukolanäkääly* : -käälyys,
Pukkila (1243 07: 52/31 17).

Vuoden 1998 aineisto

Jukolankääly.

Korvenkääly, *korvenkääly* : -*käällys*,
Koski (1243 07: 52/30 6). Peltoa Korpi-
nimisen torpan ympärillä.

Ketunkääly, *ketunkääly* : -*käällys*, Koski
81243 07: 52/30 5). Peltoa, jonka
lähettyvillä sijaitsi Kettulan torppa.

Lammaskääly, *lammaskääly* : -*käällys*,
Panula (1243 07: 52/33 13). Alue, jossa
pidettiin lampaita laitumella.

Lähdeskääly, *lähäreskääly* : -*käällys*,
Koski (1243 07: 51/31 2). Peltoa, jonka
lähettyvillä on useita pieniä lähteitä.

Lähdeskääly, *lähäreskääly* : -*käällys*,
Pukkila (1243 07: 52/32 14).

Luttikääly, *luttikääly* : -*käällys*, Panula
(1243 07: 51/33 5).

Mariaanankääly, *mariaanaikääly* : -
käällys, Panula (1243 07: 53/33 9). Pellon
lähellä on
sijainnut Mariaana-nimisen kyläläisen
asumus.

Mäkikääly, *mäkikääly* : -*käällys*, Pukkila
(1243 07: 54/30 9).

Mäkikääly.

Mäntykääly, *mäntykääly* : *mäntykäällys*,
Panula (1243 07: 52/33 14).

Riihikääly, *riihikääly* : -*käällys*, Panula
(1243 07: 51/32 3).

Rintakääly, *rintakääly* : -*käällys*, Koski
(1243 07: 51/31 3).

Rintakääly.

Saunakääly, *saunakääly* : -*käällys*, Koski
(1243 07: 51/31 4).

Kääly-nimistäkin suurin osa näyttää olevan katoamassa. Kolmestatoista nimestä on säilynyt vain kolme. Käälyjenkin joukossa esiintyvät *riihi-* ja *lähdes-*alkuiset nimet ovat olleet hyvin suosittuja tutkimusalueeni viljelysten nimissä. Tällaisia nimiä on ollut käytössä lähes joka tilalla ja luultavasti niitä onkin esiintynyt alueen nimistössä paljon runsaammin kuin tutkimukseni aineistoista käy ilmi. Tämän tyyppiset nimet ovat yleensä pienen yhteisön käytössä olevia mikrotoponyymeja, jotka häviävät helpommin kuin nimet, jotka ovat laajalti tunnettuja.

Plassit:

Vuoden 1958 aineisto

Vuoden 1998 aineisto

Huvilanplassi, *huvilamplassi* : *-plassilla*,
Pukkila (1243 07: 53/31 14). Peltoa, jossa
on ollut torppa.

Jöörtinplassi, *jöörtimplassi* : *-plassilla*,
Pukkila (1243 07: 53/31 15). Nimi on
syntynyt henkilönnimen pohjalta.

Jöörtinplassi.

Lutikanplassi, *lutikamplassi* : *-plassilla*,
Pukkila (1243 07: 54/30 10). Peltoa, jossa
on sijainnut mäkitupa, jota kutsuttiin
haukkumanimellä Lutikkalinna.

Takalanplassi, *takalamplassi* : *-plassilla*,
Pukkila (1243 07: 53/31 16).

Tarkanplassi, *tarkamplassi* : *-plassilla*,
Pukkila (1243 07: 54/30 11).

Tasangonplassi, *tasangonplassi* :
-plassilla, Pukkila (1243 07: 52/31 17).

Tasangonplassi.

Tiilihaudanplassi, *tiilihaudanplassi* :
-plassilla, Pukkila (1243 07: 52/31 18).

Peltoa, jossa on ollut tiilihauta.

Vakavanplassi, *vakavamplassi* : *-plassilla*,

Pukkila (1243 07: 53/31 17) Peltoa, jonka laidalla sijaitsi ennen Vakava-nimisen miehen asumus.

Vuoden 1958 kaikki plassit sijaitsivat Pukkilankylän alueella. Kahdeksasta *plassi*-nimestä on säilynyt kaksi ja katomassa olevia nimiä on kuusi. Useissa näissä nimissä on kyse siitä, että rakennusta tai henkilöä, jonka mukaan nimi on annettu, ei enää ole. Koska *plassi* viittaa usein myös johonkin paikalla olleeseen rakennelmaan tms., on ymmärrettävää, että nimi usein häviää tarkoitteen häviämisen myötä.

Lohkot:

Vuoden 1958 aineisto

Kodin ja Myllymäen välinen lohko, *koron*

ja myllymäen välinen lohko : korun

ja myllymäen välisen lohkos, Panula

(1243 07: 52/32 15).

Krekolanlohko, *krekolalohko : -lohkos,*

Panula (1243 07: 52/32 15). Pelto, joka

oli Krekolan omistuksessa.

Nurkkalohko, *nurkkalohko : -lohkos,*

Panula (1243 07: 52/32 16).

Riihenedustalohko, *riihenerustalohko : -*

lohkos, Panula (1243 07: 52/33 15).

Riihentaustalohko, *riihentaustalohko : -*

lohkos, Panula (1243 07: 52/32 17).

Vuoden 1958 aineistossa on neljä *lohko*-nimeä. Vuoden 1998 aineistossa niitä ei esiinny yhtäkään. Appellatiivi *lohko* kertoo alueen koosta. Kyseessä on yksi lohko, joka yleensä on ollut osa suurempaa viljelystä. Nykyään pellot ovat suureksi osaksi laajoja alueita, joiden osia ei voi eikä ole tarvetta nimetä kovin tarkasti.

Kydöt:

Vuoden 1958 aineisto

Alakytö, *alakyatö* : -*kyröllä*, Pukkila (1243 07: 54/30 5).

Lutikankytö, *lutikanḡkytö* : -*kyröllä*, Pukkila (1243 07: 55/30 2). Peltoa hävinneen Lutikanlinna-nimisen asumuksen lähetyvillä.

Matinkytö, *matinḡkytö* : -*kyröllä*, Panula (1243 07: 54/30 6). Matti-nimisen kyläläisen raivaama peltoalue. Pikkukytö, *pikkukytö* : -*kyröllä*, Pukkila (1243 07: 53/31 13). Osa laajemmista pelloista, joita kutsuttiin Pitkiksipelloiksi.

Ylikytö, *ylikytö* : -*kyröllä*, Pukkila (1243 07: 54/30 4).

Vuoden 1998 aineisto

Antinkytö, *antiḡkytö* : -*kyröllä*, Pukkila (12443 07: 55/31 1).

Isomäenkytö, *isomäenḡkytö* : -*kyröllä*, Koski (1243 07: 56/58 1).

Latvankytö, *larvanḡkytö* : -*kyröllä*, Pukkila (1243 07: 55/31).

Lutikankytö.

Luukkosenkytö, *luukkosenḡkytö* : -*kyröllä*, Pukkila (1243 07: 53/31 4).

Pukkilankytö, *pukkilanḡkytö* : -*kyröllä* Pukkila (1243 07: 55/31 1) Pukkilan mailla ollutta peltoa. Toinen Pitkärämäkän pelloista.

Ylikytö.

Vuoden 1958 viidestä *kytö*-nimestä on säilynyt kaksi. Vuonna 1998 kerätyssäkin aineistossa esiintyy kuitenkin seitsemän *kytöä*, joten tämä nimityyppi on säilynyt elinvoimaisena alueen nimistössä.

Pellot:

Vuoden 1958 aineisto

Vuoden 1998 aineisto

Kuuro-Jussin tupapellot,

kuuroojussintupapellot : -pelloolla,

Pukkila (1243 07: 54/30 8). Peltoa, jonka

laidalla oli Kuuro-Jussiksi kutsutun

kyläläisen asumus.

Leivätönpelto, *leivätömpelto :*

leivättömämpellolla, Panula (1243 07:

56/33 6). Huonoa maata. Vaihtelee

muodon *leivättömämpelto : -pelloolla*

kanssa.

Pitkänrämäkämpellot,

Pitkänrämäkämpellot.

pitkänrämäkämpellot : -pelloolla, Pukkila

(1243 07: 54-55/31 1-2).

Rinnakkaismuotona esiintyy lyhyempi

versio Pitkärämäkkä.

Pitkätpellot, *pitkätpellot :*

pitkilläpelloolla, Panula (1243 07: 52/31

16). Peltoa, jossa oli pitkät sarat.

Pitkätpellot, *pitkätpellot : pitkilläpelloolla,*

Panula (1243 07: 52/31 16). Peltoa, jossa

oli pitkät sarat.

Pelto-nimien vähäinen määrä selittyy siitä, että tutkimusalueellani viljelyksistä käytetty yleistermi on *vainio*. Neljästä vuoden 1958 aineistossa olleesta *pellosta* on säilynyt vain yksi: *Pitkänrämäkämpellot*. Pitkärämäkkä (suo) on alueella ympäristössä keskeinen paikka.

Yleensä sellaiset nimet, joiden kantanimenä on jokin keskeinen luonnonpaikka tai artefakti, säilyvätkin hyvin (Ainiala 1997: 166). *Kuuro-Jussin tupapellot* on jäänyt pois käytöstä, kun Kuuro-Jussia eikä hänen tupaansa enää ole. *Pitkäpellot* ovat olleet tilakohtaisia nimiä, joita ei enää käytetä.

Maat:

Vuoden 1958 aineisto

Hominmaat, *homimmaat* : *-mailla*,

Pukkila (1243 07: 53/30 5). Nmestä on ollut käytössä myös muoto Hominmaa.

Kortesmaa, *kortesmaa* : *-maas*, Pukkila (1243 07: 55/30 3). Viljelys, jonka reunoilla kasvoi runsaasti kortetta.

Syytinkimaa, *syytiŋkimaa* : *-maas*,

Panula (1243 07: 52/32 7). Pelto, joka oli talon vanhan isännän ja emännän käytössä syytinkisopimuksen mukaisesti.

Takamaa, *takamaa* : *-maas*, Koski (1243 07: 53/30 6).

Vuonna 1998 keräämässäni aineistossa ei esiinny yhtään *maa*-loppuista viljelysnimeä. Ilmeisesti tämä ryhmä on aikaisemminkin ollut aika marginaalinen viljelysten nimitysten joukossa.

Muut:

Vuoden 1958 aineisto

Haka, *haka* : *haas*, Panula (1243 07: 52/32 8). Aidattu peltoalue.

Vuoden 1998 aineisto

Kortesoja, *kortesoja* : -*ojas*, Pukkila

(1243 07: 55/30 4). Peltoa, jonka ojien varsilla kasvoi runsaasti kortetta.

Kukkamäki, *kukkamäki* : -*mäes*, Pukkila

(1243 07: 54/31 3) Peltoa Kukkamäki-nimisen torpan lähetyvillä.

Laskuojanvarsi, *laskuojavvarsi* : -*varres*,

Lauruskylä (1243 07: 52/32 8). Peltoa suuren laskuojan varressa.

Latvaharju, *latvaharju* : -*harjus*, Panula

(1234 07: 53/32 9). Pelto on nimetty omistajan mukaan.

Lellava, *lellava* : *lellavas*, Panula (1243

07: 53/33 8) Tasainen peltoalue. Lellava on myös laajemman peltoalueen ja kylän nimi.

Maantienvierusta, *maantievvierusta* : -

vierustas, Panula (1243 07: 51/32 2).

Pitkärämäkkä, *pitkärämäkkä* :

pitkärämäkäs, Pukkila (1243 07: 54-55/31 1-2). Nimi on annettu läheisen suoalueen mukaan.

Pitkätkedot, *pitkätkerot* : *pitkilläkerolla*,

Panula (1243 07: 52/32 10).

Vainionpää, *vainionpää* : -*pääs*, Panula

Vainionpää.

(1243 07: 52/32 11).

Viljaminlasinalusta, *viljamillasinalusta* :

-*alustas*, Panula (1243 07: 52/32 12).

Väänteenpää, *väänteempää* : -*pääs*,

Väänteenpää.

Panula (1243 07: 52/32 13).

Muiden viljelysnimienryhmästä on säilynyt vain kaksi nimeä. Jotkut nimet ovat käytössä hieman toisessa muodossa (*Pitkänrämmäkänpellot*) tai merkitykseltään hieman muuttuneina (*Lellava*).

Säilymislaskelmat

1958 viljelysnimet

89

säilyneet	n	%	katoavat	n	%
	14	16		75	84

3.3.3. Maastonimet

Mäet:

Vuoden 1958 aineisto

Hiipakanmäki, *hiipakammäki* : -mäes,

Pukkila (1243 07: 55/29 1). Matala

harju, jonka lähettyvillä on sijainnut

Hiipakka-niminen asumus.

Vuoden 1998 aineisto

Hiipakanmäki.

Isomäki, *isomäki* : -mäes, Panula (1243 07: 59/32 1).

Kalmarinmäki, *kalmarimmäki* : -mäes,

Panula (1243 07: 52/33 16).

Korteshaudanmäki, *korteshaurammäki* : -mäes, Pukkila (1243 07: 55/30 5).

Kortesnevan lähettyvillä sijaitseva mäki, jossa on myös tervahauta.

Rinnakkaismuoto Kortesmäki.

Kortesmäki, *kortesmäki* : -mäes, Pukkila (1243 07: 55/30 5). Rinnakkaismuoto

Korteshaudanmäki.

Korteshaudanmäki.

Kortesmäki.

Kotomäki, *kotomäki* : -mäes, Pukkila (1243 07: 53/31). Matala, metsäinen harju.

Kytöäijönmäki, *kytöäijömmäki* : -mäes, Pukkila (1243 07: 54/31 6).

Lutikanmäki, *lutikammäki* : -mäes, Pukkila (1243 07: 53-54/30-31). Kylän reuna-alue, joka on muuta asutusta hieman ylempänä. Kyläläiset käyttävät alueesta myös lyhyempää muotoa Lutikka.

Nälkämäki, *näläkämäki* : -mäes, Koski (1243 07: 55/29 2). Tämän mäen lähetyvillä sijaitsevan Ruuhomäen tilan ensimmäiset asukkaat asuivat ensin kurjassa maakuopassa. Maat ympärillä olivat huonoja viljeltäväksi ja ruuasta oli puute.

Ovimäki, *ovimäki* : -mäes, Panula (1243 07: 55/33 1). Metsäinen mäki. Lähellä sijaitsi lato, jossa oli poikkeuksellisen suuri ovi. Lapset alkoivat ensin kutsua mäkeä tällä nimellä, ja vähitellen nimi muutkin alkoivat käyttää sitä.

Pikkumäki, *pikkumäki* : -mäes, Panula (1243 07: 59/31 1).

Polvenmäki, *polvenmäki* : -mäes, Koski (1243 07: 57/29 1).

Polvenmäki.

Pukinmäki, *pukimmäki* : -mäes, Koski (1243 07: 55/28 1).

Saunamäki, *saunamäki* : -mäes, Pukkila (1243 07: 55/33 3). Pieni mäki.

Luontonimet säilyvät yleensä hyvin. Isot mäet ja kalliot ovat näkyviä paikkoja ja niiden nimet yleensä alueen keskeistä nimestä. Vuoden 1958 mäistä ovat säilyneet kaikki muut paitsi *Kytöäjönmäki*. Koska tällaista nimeä kyläläiset eivät muistaneet koskaan käytetyn, on todennäköistä, että kyseessä on virheellinen merkintä.

Kalliot:

Vuoden 1958 aineisto

Kirkkokallio, *kirkkokallio* : -kalliolla,
Panula (1243 07: 57/32) Korkea kallio,
joka on sijainnut kylän reuna-alueilla
asuvien ihmisten kirkkoreitin varrella ja
toiminut levähdyspaikkana

Vuoden 1998 aineisto

Fyrrykallio, *fyrrykallio* : -kalliolla,
Panula (1243 07: 55/32 8). Epätasainen
kallio, jonka muoto muistuttaa hameen
fyrryä eli helmaosan rypytystä.

Kettukallio, *kettukallio* : -kalliolla,
Panula (1243 07: 55/32 9).

Kirkkokallio.

Lähdeskallio, *lähäreskallio* : -kalliolla,
Panula (1243 07: 56/32). Jokin
karttaruudun 56/32 pikkukallioista.

Kallion juurella
sijaitsee pieni lähde, jonka mukaan kallio
on saanut nimensä.

Palokallio, *palokallio* : -kalliolla, Panula
(1243 07: 55/32 5). Pieni avokallio

Oikoisenrämäkän lähellä. Ympäristössä
on ollut metsäpalo 1915, jolloin kallio on
saanut nimensä. Alueella on ollut

laajempi ja tuhoisampi metsäpalo v.

1941, mutta kallio on siis saanut nimensä
jo aikaisemmin.

Pikkukallio, *pikkukallio* : -kalliolla,

Panula (1243 07: 53/31 1).

Pikkukalliot, *pikkukalliot* : -kallioolla,

Panula (1243 07: 54/32 1). Pieniä

kallioita Sotkan maastossa.

Sotkankallio.

Sotkankallio, *sotkaṅkallio* : -kalliolla

(1243 07: 54/32) Rinnakkaismuotona

esiintyy Sotka.

Vuoden 1958 aineistossa ei ole kuin kaksi *kallio*-nimeä: *Kirkkokallio* ja *Sotkankallio*. Molemmat nimet ovat säilyneet. Sotkankallio on alueen näkyvin maankohouma, jonka tuntevat kaikki kauhajokelaiset. Kirkkokallio ei ole sijainniltaan yhtä keskeinen, mutta myös sen nimi tunnetaan hyvin.

Harjut:

Vuoden 1958 aineisto

Kytöharju, *kytöharju* : -harjus, Pukkila

(1243 07: 55/30 7).

Vuoden 1998 aineisto

Piikkiharju, *piikkiharju* : -harjus, Koski

(1243 12: 59/27-28) Piikinmuotoinen

harju soiden välissä.

Pitkähärju, *pitkähärju* : *pitkähärjus*,

Panula (1243 10: 64/30-31).

Pukinharju, *pukinharju* : -harjus, Pukkila

(1243 10: 64/27).

Rapaharju, *rapaharju* : -harjus, Pukkila

(1243 07: 56/30 2). Nevaa, josta on

otettu peltomaata.

Rapaharju.

Vuoden 1958 aineistossa esiintyvä *Kytöharju* oli harjun nimenä kyläläisille vieras nimi, kuten mäkien ryhmässä esiintynyt *Kytöäijönmäkikin*. Tilannimenä *Kytöharju* kylläkin on tuttu. Olisikohan niin, että jonkun kyläläisen mielestä paikka on ollut hieman muuta ympäristöä ylempänä ja hän on luokitellut sen harjuksi? Molemmat nimet ovat tietenkin voineet olla niin pienen käyttäjäyhteisön tuntemia, etteivät ne ole muille kyläläisille tuttuja. Tai sitten kyseessä on virheellinen merkintä. Nimeä voidaan pitää katoavana, ehkäpä kokonaan kadonneena. Sen sijaan *Rapaharju* on säilynyt ja on kaikkien lähes kaikkien kyläläisten tuntema nimi.

Töyrät:

Vuoden 1998 aineisto

Kalttolantöyrä, *kalttolantöyrä* : -*töyräs*,
Koski (1243 07: 54/29 1). Pieni
maantiemäki Kalttolanluoman varrella.

Killuntöyrä, *killuntöyrä* : -*töyräs*, Koski
(1243 07: 54/29 2). Pieni mäki , joka on
kuulemma saanut nimensä siitä, että
lähitalojen kissat (= killut) loikoilevat
siellä mielellään.

Kuoppatöyrä, *kuoppatöyrä* : -*töyräs*,
Koski (1243 07: 54/29 1). Pieni töyrä,
jonka alla on sijainnut perunakuoppa.
Rinnakkaisnimi Ojalantöyrä.

Ojalantöyrä, *ojalantöyrä* : -*töyräs*, Koski
(1243 07: 54/29 1). Pieni töyrä, jonka
lähellä

on sijainnut Ojalan tila.

Rinnakkaisnimi Kuoppatöyrä.

Töyrä-nimiä ei ole vuoden 1958 aineistossa ollenkaan. Vuoden 1998 aineistossa näitä nimiä on neljä. Ne sijaitsevat kaikki Koskenkylässä. *Kalttolantöyrä* on yleisesti tunnettu nimi, joka on ollut käytössä jo neljäkymmentä vuotta sitten. Muut aineistoni *töyrä*-nimet ovat mikrotoponyymejä, jotka ovat saattaneet syntyä vuoden 1958 jälkeen.

Ahteet:

Vuoden 1958 aineisto

Nyrkkäähdet, *nyrkkäähare* :

nyrkäsahtehes, Panula (1243 07). Sana

jyrkkä esiintyy alueen murteessa

muodossa nyrkkä. Vaihtelee muodon

Nyrkkäähde kanssa.

Vuoden 1998 aineisto

Nyrkkäähde.

Pitkäähde, *pitkäähare* : *pitkäsahtehes*,

Pukkila (1243 07: 54/31).

Ahteita ei juurikaan tutkimusalueeni paikannimistössä ole. Harjut ja ahteet näyttävät olevan ulkoiselta entiteetiltään hyvin samanlaisia, mutta *harju* on tutkimuskylissäni nimityksenä suositumpi maankohoumia luokitteleva sana kuin *ahde*. Vuoden 1958 ainoa *ahde*-nimi, *Nyrkkäähdet* on säilynyt, vaikkei kovin keskeinen luonnonpaikka alueen maisemassa olekaan.

Kankaat:

Vuoden 1958 aineisto

Aureenkangas, *aureheḱkaḱḱas* : -

kankahalla, Panula (1243 07: 55/32 6).

Vuoden 1998 aineisto

Aureenkangas.

Jyrkkäkangas, *jyrkkäkaḱḱas* : -

kankahalla, Panula (1243 07: 55/32 3).

Kangas, jonka reunassa on jyrkkä pikkukallio.

Keevelinkangas, *keevelinkangas* : -
kankahalla, Panula (1243 07. 56-57/30-
 31).

Keevelinkangas.

Maitolankangas, *maitolankangas* : -
kankahalla, Pukkila (1243 10: 60-61/28-
 29). Alue, jossa lehmät saivat ennen olla
 vapaasti laitumella ja jossa ne käytiin
 päivittäin lypsämässä. Rinnakaismuoto
 Maitolanmaa.

Nimetönkangas, *nimetönkangas* : -
kankahalla, Panula (1243 10: 60/31-32).

Pirttikangas, *pirttikangas* : -*kankahalla*,
 Pukkila (1243 10: 62-63/28-30). Laaja
 kangasmetsä, jossa on ollut piilopirtti
 Suomen sodan aikana.

Siloinenkangas, *siloinenkangas* :
silooseskankahas, Panula (1243 07: 55/32
 1).

Sotkankangas, *sotkankangas* : -
kankahalla, Pukkila (1243 10: 60-61/29-
 30).

Suolakangas, *suolakangas* : -*kankahalla*,
 Pukkila (1243 07: 59/30).

Vähä Nummikangas, *vähänummikangas*
 : -*kankahalla*, Koski (1243 12: 61-62/25-
 26).

Vöyrinkangas, *vöyrinkangas* : -
kankahalla, Koski (1243 12: 60-61/26-
 27) Kangas, johon Vöyrin asukkaat
 olivat tekemässä maantietä.

Tutkimusalueeni maastossa on paljon laajoja kankaita. Ne ovat kaikkien tunternia nimiä. Samat nimet esiintyvät sekä karttaniminä että jokapäiväisessä käytössä. *Aureenkangas* ja *Keevelinkangas*, jotka esiintyvät vuoden 1958 aineistossa, ovat säilyneet.

Nevat:

Vuoden 1998 aineisto

Keevelinneva, *keevelinneva* : *-nevalla*, Panula ja Pukkila (1243 07: 57-58/30-31). Laaja neva, johon Keevelinluoma päättyy. Alueella on asunut Keeveliniminen perhe.

Koninneva, *koninneva* : *-nevalla*, Panula (1243 10: 61-62/31-32).

Kortesneva, *kortesneva* : *-nevalla*, Pukkila (1243 07: 55/30).

Maitolanneva, *maitolanneva* : *-nevalla*, Pukkila (1243 10: 61-62/27-28). Suo Maitolankankaanvieressä.

Matoneva, *matoneva* : *-nevalla*, Panula (1243 10: 63-64/29-30).

Männistönneva, *männistönneva* : *-nevalla*, Panula (1243 10: 63/30-31).

Nimetönneva, *nimetöönneva* : *nimettömännevalla*, Panula (1243 10: 60/31).

Näätäneva, *näätäneva* : *-nevalla*, Pukkila (1243 12: 62-64/26-27).

Peninkuulemanneva, *peniḱkuulemanneva* : *-nevalla*, Koski (1243 12: 62-63/25).

Aukea neva, jossa ”kuulee peninkulmien päähän”.

Peräneva, *peräneva* : -*nevalla*, Pukkila (1243 12: 61-62/ 27). Soistunutta aluetta. Kylän kauimmmaiset metsäpalstat.

Pirttineva, *pirttineva* : -*nevalla*, Pukkila (1243 10: 63/27-29). Neva, jossa on ollut piilopirtti.

Polvenneva, *polvenneva* : -*nevalla*, Koski (1243 07: 58-59/28-29). Vaikeakulkuinen suo, jossa kulkureitilläkin helposti uppoaa polvea myöten.

Suoloittomanneva, *suoloittomanneva* : -*nevalla*, Koski (1243 12: 63-64/26).

Vuoden 1958 aineistosta puuttuvat *neva*-nimet kokonaan. Koska suot ovat aivan oleellinen osa tutkimusalueeni ympäristöä, enin osa oman aineistoni *neva*-nimistäkin on varmasti ollut käytössä jo tuolloin. *Neva* on tutkimuskylissäni ja koko pitäjässä suoalueen yleisnimitys. Muita tavallisia suoalueeseen viittaavia termejä ovat *korpi* ja *rämäkkä*.

Rämäkät:

Vuoden 1958 aineisto

Loukasrämäkkä, *loukasrämäkkä* : -*rämäkäs*, Pukkila (1243 07: 56/30 1).

Soistunut alue, jossa on pidetty pyydyksiä pikkueläimille.

Oijennusrämäkkä, *oijennusrämäkkä* : -*rämäkäs*, Panula (1243 07: 55/33 4).

Esiintyy vuoden 1998 aineistossa

Vuoden 1998 aineisto

Kissarämäkkä, *kissarämäkkä* : -*rämäkäs*, Panula (1243 07: 55/32 2).

Loukasrämäkkä.

Oikoinenrämäkkä, *oikoonerrämäkkä* : -*rämäkäs*, Panula (1243 07: 55/ 33 4).

Soistunut, tasainen (= oikoonen)alue.

muodossa oikoinenrämäkkä.

Suo esiintyy vuoden 1958 aineistossa muodossa Oijennusrämäkkä.

Pitkärämäkkä, *pitkärämäkkä* :

Pitkärämäkkä.

pitkäsrämäkäs, Panula (1243 07: 55/31).

Sikarämäkkä, *sikarämäkkä* : -*rämäkäs*, Koski ja Pukkila (1243 10: 59-60/28-29).

Vuoden 1958 aineistossa esiintyvät *rämäkkä*-nimet ovat säilyneet. Ne ovat keskeisiä maastonimiä.

Korvet:

Vuoden 1958 aineisto

Vuoden 1998 aineisto

Kissakorpi, *kissakorpi* : -*korves*, Panula (1243 07: 55-56/33).

Loukaskorpi, *loukaskorpi* : -*korves*,

Pukkila (1243 07: 55/31 5).

Saunalankorpi, *saunalankorpi* : -*korves*,

Pukkila (1243 07: 54/30 12).

Vuoden 1958 aineistossa esiintyy kaksi *korpi*-nimeä, joista kumpikaan ei ole säilynyt. Vuoden 1998 aineistossa on kuitenkin *Loukasrämäkkä*, joka ei tarkoita täsmälleen samaa aluetta kuin *Loukaskorpi* on tarkoittanut mutta sijaitsee aivan sen läheisyydessä. Kyse voisi olla siitä, että Loukaskorpi lasketaan nykyään kuuluvaksi Loukasrämäkkään.

Maat:

Vuoden 1998 aineisto

Maitolanmaa, *maitolammaa* : -*maas*, Pukkila (1243 10: 60-61/28-29). Alue,

jossa on pidetty lehmiä vapaasti
laitumella. Rinnakkaismuoto
Maitolankangas.

Pahanojanmaa, *pahanojammaa* : -maas,
Koski (1243 07: 56-57/28-29).

Pikkuhaudanmaa, *pikkuhaurammaa* : -
maas, Panula (1243 07: 54/32-33).

Metsäistä maastoa pikkuhaudan
ympäriällä. Toisin kuin muiden *maa-*
nimien tarkoitteet, tämä alue on mäkistä,
muuta ympäristöä ylempänä olevaa
aluetta.

Ressulanmaa, *ressulammaa* : -maas,
Panula (1243 10: 61/30-31).

Virtaavanlaksonmaa, *virtaavallaksonmaa*
: -maas, Panula (1243 07: 56/32 1).

Hieman soistunut maa-alue, jossa virtaa
useita pieniä puroja ja ojia.

Vuoden 1958 aineistossa ei esiinny *maa*-nimiä. Ilmeisesti kaikki aineistoni *maa*-loppuiset
maastonimet ovat kuitenkin olleet käytössä jo vuonna 1958: Maitolanmaassa on pidetty
lehmiä laitumella jo ennen vuotta 1958, Pikkuhaudaksi nimetty tervahauta on poltettu jo
1700-luvulla jne.

Muut:

Vuoden 1998 aineisto:

Hudanaho, *huhuranaho* : -*aholla*, Panula
(1243 07: 57/32). Rehevää metsää.

Rinnakkaismuoto Huhta-aho.

Maitolankurkku, *maitolanurkku* : -
kurkus, Koski (1243 12: 61/27). Kapea

suokaistale, joka laajenee

Maitolannevaksi ja Maitolankankaaksi.

Karttanimi, jota ei juuri käytetä.

Muiden nimien ryhmään kuuluvia nimiä ei ole vuoden 1958 aineistossa yhtäkään. *Huhdanaho* on entistä kaskimaata, joten nimi on sen verran vanha, että sen on täytynyt olla käytössä jo vuonna 1958. *Maitolankurkku* on melko uusi lähinnä karttanimenä esiintyvä nimi, jota kyläläiset eivät juuri käytä, joten sen ei odottaisikaan olevan Rintalan keräämien nimien joukossa.

Säilymislaskelmat

1958 Maastonimet

17

säilyneet	n	%	katoavat	n	%
	13	76		4	24

3.3.4. Vesistönimet

Luomat:

Vuoden 1958 aineisto

Vuoden 1998 aineisto

Hautaluoma, *hautaluoma* : -*luomas*, Koski (1243 07: 52 — 54/30). Luoma, joka alkaa Kauhajoesta (52/30) virtaa Koskenkylän läpi ja haarautuu puroiksi Lutikanmäessä (54/30). Luoman varrella sijaitsee samanniminen tila.

Kalttolanluoma, *kalttolalluoma* : -*luomas*, Koski ja Rahikka (1243 07: 54/29). Luoma, joka alkaa Kauhajoesta

(53/29) ja laskee Korttesnevalle (55/30) ja jonka varrella sijaitsee Kalttolantöyrä. Keevelinluoma, *keevelilluoma* : -luomas, Panula (1243 07: 58-59/31-34). Ruostetluoma, *ruostetluoma* : -luomas, Pukkila (1243 10: 64-65/27-29). Luoma, jonka pohjahiekka on hyvin rautapitoista.

Saunaluoma, *saunaluoma* : -luomas, Pukkila (1243 07: 54/30). Puro Saunalankorven lähetyvillä.

Vesistönimet säilyvät yleensä hyvin. Tutkimusalueellani ei ole suuria vesistöjä, mutta useita joesta haarautuvia uomia kiemurtelee maiseman halki. *Luoma* on tutkimusalueellani appellatiivi, jota käytetään hyvin erilaisista vesistöistä. *Luoma* voi viitata ojaan tai pieneen puroon mutta yhtä hyvin myös rudasvetiseen joen uomaan. Vuoden 1958 aineistossa esiintyvä *Saunaluoma* viitanee Kalttolanluomasta erkanevaan puroon. Useimmat kyläläiset paikansivat nimen sinne; sijaitseehan sen lähellä Saunamäki ja suoalue, jota aikaisemmin on kutsuttu *Saunalankorveksi*. Vuoden 1998 aineistossa esiintyvät luomat viittaavat hieman leveämpiin ja runsasvetisempiin joen haaroihin. Ne ovat olleet käytössä jo vuonna 1958.

Muut:

Vuoden 1958 aineisto

Vuoden 1998 aineisto

Hietikonlähde, *hietikollähäre* : -
lähtehellä, Panula (1243 07: 53/32 1).

Lähde, josta aiemmin otettiin monen talon vesi.

Matolampi, *matolampi* : -*lammella*, Panula (1243 10: 64/30). Mutainen lammikko Matonevan syrjässä.

Pahaoja, *pahaoja* : *pahallaojalla*, Koski (1243 07: 55-56/28-29). Pieni oja, jota oli

vaikea kaivaa, koska maa oli niin liejuista ja vetelää, ettei pysynyt lapiossa.

Sahankoski, *sahankoski* : -koskes, Koski (1243 07: 51/30 1). Koski, jonka varrella on sijainnut pieni saha.

Sahankoski.

3.3 5. artefaktien nimet

Kujat:

Vuoden 1958 aineisto

Keski-Pukkilan kuja, *keskipukkilankuja* : -kujalla, Pukkila, Panula (1243 07: 52/31 19). Kuja, joka alkaa Hyypäntiestä ja päättyy Panulankylän puolelle Mäkisen taloon.

Koskenpitkäkuja, *koskempitkäkuja* : *koskempitkälläkujalla*, Koski (1243 07: 52/30 7). Kuja, joka alkaa Hyypäntiestä ja jatkuu Havuskylän metsille saakka.

Kulmalankuja, *kulmalankuja* : -kujalla, Panula (1243 07: 53/33 10). Kuja, joka alkaa Lustilankyläntiestä ja päättyy Kalmarinmäkeen. Kujan varrella on ollut Kulmala-niminen torppa.

Muorinkuja, *muorinkuja* : -kujalla, Koski (1243 07: 52/30 8). Kuja, joka alkaa

Vuoden 1998 aineisto

Keski-Pukkilankuja.

Levykuja, Panula (1243 07: 52/33).

Tie Panulan teollisuusalueella.

Hyypäntiestä ja päättyy
Koskenpitkäänkujaan.

Pukkilankuja, *pukkilarukkuja* : -*kujalla*,
Pukkila (1243 07: 52/31 20). Kuja joka
alkaa Hyypäntiestä ja päättyy Etelämäen
taloon.

Pukkilanpitkäkuja, *pukkilampitkäkuja* :
pukkilampitkälläkujalla, Pukkila (1243
07: 52/31 21). Kuja, joka alkaa
Hyypäntiestä ja päättyy Keevelinnevan
metsiin.

Nikkarinkuja, Panula (1243 07: 52/33).
Tie Panulan teollisuusalueella.
Peltikuja, Panula (1243 07: 52/33). Tie
Panulan teollisuusalueella.
Pukkilankuja.

Sepänkuja, Panula (1243 07: 52/33). Tie
Panulan teollisuusalueella.

Vuoden 1958 aineiston kuudesta *kuja*-nimestä on säilynyt kaksi. *Pukkilankuja* on virallisestikin tien nimi, ja *Keski-Pukkilan kujakin* on kaikkille kyläläisille tuttu nimi. Myös osa Panulankylän uusista teistä on nimetty *kujiksi*.

Tiet:

Vuoden 1998 aineisto
Keevelintie, *keevelintie* : -*tiellä* , Panula,
Pukkila (1243 07: 54/33). Tie, joka alkaa
Panulankylästä karttaruudusta 54/33 ja

kiertää Keevelinnevan ja keevelinkankaan päättyen Hyypäntiehen. Maaherrantie, *maaherrantie* : -tiellä, Panula (1243 07: 55/32 1). Tie, joka alkaa Sotkanmontuilta ja päättyy keevelintiehen. Entinen maaherra on lenkkeillyt paljon alueen maastossa. Maalarintie, Panula (1243 07:52/33). Tie Panulan teollisuusalueella. Puusepäntie, Panula (1243 07: 52/33). Tie Panulan teollisuusalueella. Sotatie, *sotatie* : -tiellä, Pukkila, Panula, Lustila (1243 07: 53-55/28-33). Katkonainen polku, joka näkyy vain osittain kartassa. Alkaa Pukinmäestä ja kulkee Korttesnevan pohjoispuolelta Sotkan maastoon ja päättyy Lustilankylään Peuranevan syrjään. Tietä on käytetty Suomen sodan aikaan pakotienä, ja vapaussodan aikaan sitä pitkin on kuljettu, kun on viety elintarvikkeita rintamalle.

Vuoden 1958 aineistossa ei ole yhtään *tie*-nimeä. Itse keräämäni aineiston tien nimistä ainakin *Keevelintie* ja *Sotatie* ovat kuitenkin olleet käytössä jo tuolloin. *Maalarintie* ja *Puusepäntie* ovat uusia nimiä.

Veräjät:

Vuoden 1958 aineisto

Latvaveräjä, *latvaveräjä* : -*veräjällä*,

Pukkila (1243 07: 52/31 22).

Paalinveräjä, *paalivveräjä* : -*veräjällä*,

Panula (1243 07). Veräjä, joka on ollut jossain Lustilantien risteyksessä

Paalintorpan kohdalla.

Takaveräjä, *takaveräjä* : -*veräjällä*,

Pukkila (1243 07: 53/31 18). Veräjä, joka on ollut Pukkilankujan päässä paikassa, jossa viljelykset loppuivat.

Vuoteen 1998 mennessä kaikki neljäkymmentä vuotta vanhemmassa aineistossa olevat veräjien nimet ovat kadonneet. Kun nimien tarkoitteet ovat hävinneet, ei niistä enää ole tarvetta puhua.

Tervahaudat:

Vuoden 1998 aineisto

Haarojenhaudat, *haarojenhaurat* : -

hauroolla, Pukkila (1243 10: 61/29 1).

Hiipakanmäenhauta, *hiipakanmäenhauta*

: -*hauralla*, Koski (1243 07: 55/30 1).

Kaivoluomanhauta, *kaivoluomanhauta* : -

hauralla, Pukkila (1243 10: 66/30 1).

Keevelinluomanhauta,

keevelilluomanhauta : -*hauralla*, Panula

(1243 07: 58/32 1).

Kirkkokallionhauta, *kirkkokallionhauta* :
-hauralla, Panula (1243 07: 57/32 1).
 Korteshauta, *korteshauta* : *-hauralla*,
 Pukkila (1243 07: 55/31 3).
 Maitolanhaudat, *maitolanhaudat* : -
hauroolla, Pukkila (1243 10: 61/28-29).
 Nimettömänkankaanhaudat,
nimettömänkankahanhaurat : *-hauroolla*,
 Panula (1243 10 60/32 1).
 Pikkuhauta, *pikkuhauta* : *-hauralla*,
 Panula (1243 07: 54/32-33).
 Polvenhauta, *polvenhauta* : *-hauralla*,
 Koski (1243 07: 57/28 1).
 Pukinharjunhauta, *pukinharjunhauta* : -
hauralla, Pukkila (1243 10: 64/27 1).
 Ressulanhauta, *ressulanhauta* : *-hauralla*,
 Panula (1243 10: 61/31 1).
 Ruostetluomanhauta, *ruostetluomanhauta*
 : *-hauralla*, Pukkila (1243 07: 64/29 1).
 Saunamäenhaudat, *saunamäenhaurat* : -
hauroolla, Pukkila (1243 07: 54/30 1).
 Sotkanhauta, *sotkanhauta* : *-hauralla*,
 Panula (1243 07: 54/32 1).
 Vöyrinkankaanhauta,
vöyriḡkankaanhauta : *-hauralla*, Koski
 (1243 12: 60/26-27).

Vuoden 1958 aineistossa ei esiinny tervahautojen nimiä. Ne tervahautojen nimet, jotka olen kerännyt vuonna 1998, ovat tietenkin olleet olemassa jo neljäkymmentä vuotta aikaisemmin, mutta nimiä on ilmeisesti kerätty toisin perustein; lähinnä on pyritty saamaan talteen keskeinen asutus ja viljelysnimistö.

Muut:

Vuoden 1958 aineisto

Jyräsenmeijeri, *jyräsemmeijeris* : -
meijeris, Koski (1243 07: 52/31 23).

Yksityisomistuksessa ollut meijeri.

Myllysilta, *myllysilta* : -*sillalla*, Koski
(1243 07: 52/30 9). Kauhajoen yli
kulkeva silta.

Vuoden 1998 aineisto

Myllysilta.

Keski-Panulan montut,

keskipanulammontut : -*montuulla*, Panula
(1243 07: 55/32 4). Sorakuoppia, jotka
toimivat nykyisin uimapaikkana ja
sijaitsevat Keski-Panulan mailla.

Rinnakkaisnimi Sotkanmontut.

Sotkanmontut, *sotkammontut* : -
montuulla, Panula (1243 07: 55/32 4).

Uimapaikkana toimivat sorakuopat

Sotkankallion lähellä. Rinnakkaisnimi

Keski-Panulan montut.

Vuoden 1958 aineistossa olevaa nimeä *Jyräsenmeijeri* ei enää aktiivisesti käytetä, koska meijeri on lopettanut toimintansa. Nimi muistetaan silti hyvin. Myllysilta on monien kulkureitin varrella ja siksi nimi onkin laajan yhteisön tuntema ja käyttämä.

Säilymislaskelmat:

1958 artefaktien nimet

11

säilyneet	n	%	katoavat	n	%
	3	27		8	73

4. Paikannimien säilyminen

4.1. Paikannimistön ikä ja säilymisen edellytykset

Useimpien paikannimitutkimusten yksi keskeinen ongelma on nimien iän määrittäminen. Tarkka ikääminen on hankalaa ja usein mahdotonta. Nimien kielellinen muoto ja sisältö antavat harvoin niin paljon nimeämisyhteyteen liittyvää tietoa, että sen perusteella olisi mahdollista osoittaa nimen syntyajankohta. (Kiviniemi 1990: 37.)

On kuitenkin olemassa joitakin kriteerejä, jotka helpottavat nimien iän arviointia. Nimen täytyy olla vanha, jos alueen perinteen tuntevat ihmiset eivät ole kuulleet mitään sen merkityksestä tai synnystä (Nissilä 1962: 49). Yleensä nimistö muuttuu hitaasti. Tämä muuttuminen johtuu ympäristön ja kulttuurin synnyttämän nimeämistarpeen muutoksista. Usein vanhat nimet elävät pitkiäkin aikoja uusien rinnalla. Perimätieto säilyttää nimet ihmisten mielessä vielä kauan sen jälkeenkin, kun niiden aktiivisesta käytöstä on luovuttu. Voidaan siis olettaa jokaisen alueen syntyperäisen asukkaan tuntevan oman kotiseutunsa nimistöä usean sadan vuoden ajalta.

Vanha nimen täytyy olla myös silloin, kun nimistössä esiintyvä appellatiivi on hävinnyt murteesta. Nissilä mainitsee esimerkkinä tällaisesta tapauksesta Vuoksen seudulta mm. niemeä tarkoittavan appellatiivin *haikka*. (Nissilä 1962: 49.) Murre muuttuu melko hitaasti. Kuitenkin jonkinlaista muuttumista tapahtuu koko ajan: sanoja voi hävitä tarpeettomina tai ne voivat korvautua uusilla, käytännöllisimmillä sanoilla. Kun aika kuluu, tarpeettomat sanat käyvät vieraaksi nuoremmalle sukupolvelle ja unohtuvat vähitellen kokonaan. Nimissä sellaisetkin sanat, joiden merkitys on hämärtynyt, saattavat säilyä pitkään. Tämä johtuu siitä, että paikannimien ensisijainen tehtävä on yksilöinti ja tätä varten nimi ei tarvitse semanttista sisältöä (Ainiala 1997: 16).

Nimeä voidaan pitää vanhana myös silloin, jos nimimuoto on arkaistinen tai jos nimen syntyyn vaikuttavat tekijät ovat jo hävinneet (Nissilä 1962: 49). Monet vanhahtavat muodot sallitaan nimissä, vaikka niitä ei muuten enää kielessä tapaisikaan. Samoin monet tutut nimet toimivat hyvin käytössä, vaikka niille ei enää mitään näkyvää perustetta olisikaan. Tämä kertoo siitä, että nimet ovat eräänlaisia kiteytyymiä, jotka kertovat alueensa historiasta ja häviävät erittäin hitaasti.

Sellaiset paikat, jotka ovat olleet maastossa hallitsevia tai tärkeitä esim. liikkumisen ja työn kannalta, ovat saaneet nimensä jo varhain. Kulttuurinimistössä vanhimpaan kerrostumaan kuuluvina voidaan itsestään selvästi pitää pitäjien, vanhojen kylien ja kantatalojen nimiä, kun taas nuoria ovat uudis- ja lohkotilojen nimet. Nuoria ovat myös ne nimet, joiden syntytaapa on hyvässä muistissa. Samoin nuorina voidaan pitää nimistön uudehkoja lainasanoja. (Nissilä 1962: 49—50.)

Paikannimistö koostuu monista eri-ikäisistä kerrostumista. Edellytyksenä tiheiden kerrostumien syntymiseen ja nimiperinteen säilymiseen on se, että alueella on ollut jatkuvaa asutusta tai että se on jatkuvasti ainakin jollakin tapaa kuulunut jonkin yhteisön elinpiiriin. Paikannimien säilymisen kaksi tärkeintä ehtoa ovatkin **tradition katkeamattomuus** ja **tarkoitteiden pysyvyys** (Ainiala 1997: 16).

Jotta paikannimiä olisi olemassa, täytyy tietenkin ensin olla yhteisö, joka paikannimiä tarvitsee. Tämän yhteisön käyttämisestä paikannimistä säilyvät ne, joita yhteisö tarvitsee. Ympäristön maastonpiirteet, elinkeinot, asutus, harrastukset ja ihmisten elämänpiiri yleensäkin vaikuttavat siihen, mitä paikkoja on tarpeellista nimetä. Ympäristön ja kulttuurin muutoksen myötä nämä tarpeet voivat muuttua, jolloin myös osa nimistöstä voi hitaasti kadota. Vastaavasti uusiin tarpeisiin syntyy uusia nimiä. Jos nimenkäyttäjyhteisö häviää, häviää nimistökin.

Jotta nimi voisi säilyä, tarkoitteen on oltava olemassa (Ainiala 1997: 162). Nimi voi kuitenkin säilyä muistitiedon varassa hyvinkin pitkään, vaikka sen tarkoite olisikin hävinnyt. On kuitenkin selvää, että sellaisista paikoista, joita ei enää ole, ei ole tarvetta yhtä aktiivisesti puhua kuin olemassa olevista.

Monet paikat voivat kadota kokonaan. Tällaisia ovat esim. useat artefaktit ja asumukset. Tutkimusaineistossani on runsaasti mm. jo hävinneiden torppien, tervehautojen ja veräjien nimiä. Tarkoitteiden katoamisen myötä niiden nimetkin vähitellen katoavat. Nimen tarkoite voi aikojen kuluessa myös muuttua monella tapaa: viljelys voi metsittyä, niitty voidaan raivata jne. Oikeastaan siis sitä paikkaa, jolle nimi alun pitäen annettiin, ei enää ole olemassa. Tällaisissa tapauksissa nimi voi kuitenkin säilyä, tosin usein muuttuneena. (Ainiala 1997: 162.)

Paikannimien säilymiseen vaikuttaa myös **käyttäjäpiirin laajuus**. Mitä laajempi käyttäjäpiiri, sitä paremmat edellytykset nimellä on säilyä. Maaston keskeisten paikkojen nimet säilyvät yleensä hyvin, koska niistä on tarvetta puhua jatkuvasti ja koska

niiden käyttöpiiri on laaja. Nämä paikat voivat olla keskeisiä esim. sijainnin tai käytön vuoksi. Tällaisia paikkoja ovat mm. suuret vesistöt, korkeat mäet ja tärkeät kulkureitit.

Aikaisemmin ihmiset liikkuvat paljon luonnossa jo työnsäkin puolesta; pelto- ja metsätyöt olivat lähes jokaisen arkipäivää. Hevoskyydillä tai kävellen kulkiessa ympäristö näyttäytyi ehkä hieman toisin kuin tämän päivän teknistyneessä maailmassa. Toisaalta ympäristöä hahmotettiin silloin ennen kaikkea työn ja liikkumisen näkökulmasta. Nykyään kun moni käy luonnossa vain virkistäytymässä ja useimpien pihapiirikin on kovin erinäköinen kuin vaikkapa isovanhempiemme lapsuudenmaisema. Myös nimeämistarpeet ovat toisenlaiset. Ympäristöä ei ole enää tarvetta nimetä niin tarkasti. Ehkäpä nykyajan ihminen myös tarkastelee ympäristöään hieman esteettisimmin silmin kuin edeltäjänsä. Paikannimet toimivat siis myös ihmisen luontosuhteen kuvaajina.

4.2 Paikannimien säilyminen tutkimuskylissä

Asutusnimistö on kylien keskeistä nimistöä. Ovathan asumukset näkyvä osa maisemaa, ja niistä on tarvetta puhua usein. Asutusnimistö onkin luonteeltaan melko pysyvää, osittain kirjallisen perinteen ansiosta (Nissilä 1962: 51). Suurin osa niistä **asutusnimistä**, joita tutkimuskylistäni on kerätty vuonna 1958, on säilynyt. Säilyneiden nimien osuus on peräti 74 %.

Nimistö on melko jähmeä järjestelmä, jossa muutokset tapahtuvat yleensä hitaasti. Varsinkin niillä alueilla, jossa asutus on ollut pysyvää ja väestön vaihtuvuus melko vähäistä, nimiperinne on säilynyt katkeamattomana. Kantatalojen nimet ovat tyypillisiä esimerkkejä sellaisista nimistä, jotka saattavat säilyä vuosisatoja muuttumattomina, vaikka asukkaat vaihtuisivatkin. (Nissilä 1962: 53.) Käyttämieni aineistojen asutusnimestä suuri osa on ollut kantataloja tai vanhoja sukutaloja, mikä saattaa osittain selittää hyvän säilymisen. Muutkin säilymisen edellytykset toteutuvat näissä nimissä.

Tavallista on myös se, että *-la*, *-lä* -loppuinen talonnimistö on siirtynyt sellaisenaan muihin funktioihin. Alueen ensimmäinen talo on usein antanut nimen koko kylälle. (Nissilä 1962: 53.) Näinhän on tapahtunut myös tutkimuskylissäni. Tosin Panulan ja Pukkilan lisäksi myös Laurunen ja Koski ovat saaneet nimensä samalla tavoin kylän kantatalon mukaan.

Länsi-Suomessa on myös ollut hyvin tyypillistä se, että talonnimi on siirtynyt sukunimeksi. Jos talo vaihtoi omistajaa, tuli talonnimi usein hänen sukunimekseen. (Nissilä 1962: 54.) Kauhajoella talon nimi oli pitkään todellakin vain talon nimi. Sukunimenä niitä alettiin käyttää vasta 1700-luvulla (Ruismäki 1987: 109.)

Myös hävinneistä asumuksista on usein tarvetta puhua. Hävinneiden paikkojen nimistä asumusten nimet muistetaankin parhaiten (Ainiala 1997: 34). Vuoden 1998 aineistossa esiintyvät mm. nimet *Mäki-Jussin plassi* ja *Poikavanplassi*, vaikka nämä torpat ovat hävinneet jo monta kymmentä vuotta sitten. Tosin on huomattava, että näissä nimissä voi olla kyse siitäkin, että niitä käytetään väljästi: viitataan ehkä paikalla olleen rakennuksen ympäristöön. Rakennusten häviämisen myötä tarve puhua niistä tietenkin vähenee, vaikka sitäkin esiintyy esimerkiksi muistelleissa. Varsin tavallista on, että asumusten nimet jäävät elämään muiden paikkojen nimissä (Ainiala 1997: 34). Pukkilankylässä on sijainnut mäkitupa, jota kyläläisten keskuudessa on kutsuttu *Lutikkalinnaksi*. Asumus on hävinnyt jo kauan aikaa sitten, ja nuoremmat kyläläiset tuskin edes tietävät sen olleen olemassa. Silti se on jättänyt jälkeensä laajan nimirypään, joka elää edelleen (esim. *Lutikanmäki*, *Lutikka*, *Lutikankytö*).

Ympäristön muutokset kohdistuvat eri tavoin erilajisiin paikkoihin. Tämä heijastuu myös paikannimistöön. **Viljelysnimet** ovat se ryhmä, jossa maaseudun muutokset näkyvät kaikkein selvimmin. Vuoden 1958 aineiston kaikista viljelysnimistä on säilynyt vain 16 prosenttia.

Yleensä näiden paikkojen entiteetti on pysynyt ennallaan: ne ovat yhä viljelyksiä. Poikkeuksen tekee vain nimi *Latvavainio*, joka viljelyksen metsityksen myötä on siirtynyt tarkoittamaan metsää.

Viljelysnimistä ei erotu sellaista alaryhmää, joka olisi säilynyt selvästi paremmin kuin toiset. *Kytö*-nimet näyttäisivät kuitenkin pysyneen melko hyvin ennallaan. Tähän ryhmään on vuonna 1958 aineistossa kuulunut vain viisi nimeä. Näistä on säilynyt kaksi. Huomionarvoista on kuitenkin se, että vuoden 1998 aineistossa esiintyy seitsemän *kytö*-nimeä, mikä on muihin vuoden 1998 viljelysnimiryhmiin verrattuna melko paljon. Nämä kaikki nimet ovat olleet käytössä jo vuonna 1958. *Kytö*-nimiset viljelykset sijaitsivat Pukkilankylässä ja Koskenkylässä alueilla, joihin ei ole syntynyt uusia asuntoja tai muita rakennuksia. Toisin kuin Panulankylän useat *vainiot*, ne ovat siis säilyneet viljeltyinä peltoina.

Viljelysten nimeäminen saattaa olla tavallaan vaikeampaa kuin luonnonpaikkojen nimeäminen. Ulkoiselta olemukseltaan ne ovat usein samanlaisia, ja voi olla vaikea löytää sellaista yksilöivää piirrettä, joka erottaisi paikan muista viljelyksistä. (Pitkänen 2000: 96.) Sellaiset (viljelys)nimet, jotka kuvailevat tai luonnehtivat kohdettaan tarkasti, säilyvät hyvin (Ainiala 1997: 166). Varsinkin pienen piirin käytössä olevien mikrotoponyymien säilymiseen vaikuttaa paljon se, kuinka ne kuvailevat tarkoitettaan. Tällaisia säilyneitä viljelysnimiä ovat omassa aineistossani mm. *Latvavainio*, *Rintavainio* ja *Mäkikäälly*.

Näyttäisi siltä, että myös viljelysten nimityksistä ovat hyvin säilyneet ne, jotka antavat kohteista oleellista ja tarkkaa tietoa. *Kytö*-nimien melko runsas esiintyminen tutkimuskylieni nykynimistöissä saattaisikin liittyä myös siihen, että ne kertovat viljelysten syntytavasta ja antavat näin ollen tarkempaa tietoa paikkojen olemuksesta kuin vaikkapa yleisempi ja neutraalimpi *vainio*. Myös *käälly*-nimiä on säilynyt suhteellisesti paljon enemmän kuin *vainio*-nimiä.

Vaikka kohdettaan tarkoin kuvailevat nimet säilyvätkin yleensä hyvin, näyttäisi siltä, että tutkimuskylissäni viljelysnimen kaikissa ryhmissä parhaiten ovat säilyneet henkilönnimipohjaiset nimet. Tällaisia ovat esimerkiksi *Hiipakanvainio*, *Jukolankäälly*, *Korvenkäälly*, *Jöörtinglassi*, *Tasangonplassi*, *Antinkytö* ja *Isomäenkytö*. Nimenannon taustalla ovat näissä tapauksissa useinmiten maanomistussuhteet. Tällaisten nimien hyvä säilyminen selittynee pitkälti siitä, että aineistojen keruun välillä on kulunut melko vähän aikaa. Maanomistussuhteet ovat säilyneet ennallaan, tai ainakin nimen syntytausta on kyläläisille vielä tuttu.

Sellaiset nimet, joiden kantanimenä on jokin keskeinen luonnonpaikka tai artefakti, säilyvät yleensä hyvin (Ainiala 1997: 166). *Lutikanplassi* ja *Pitkärämäkänpellot* ovat esimerkkejä tällaisista nimistä. *Lutikkalinna* on selvästi ollut kyläläisten hyvin tuntema asumus, ja *Pitkärämäkki* taas on aivan kylän tuntumassa sijaitseva laaja suoalue.

Maastonimet ovat säilyneet selvästi paremmin kuin viljelysnimet. Vuoden 1958 aineiston nimistä on säilynyt 76 %. Valitettavasti tämä aineisto on kuitenkin maastonimien osalta hyvin niukka; se sisältää vain 17 nimeä. Vuoden 1998 aineisto sisältää 68 maastonimeä, ja tästäkin määrästä varmasti puuttuu runsaasti mikrotoponyymeja, jotka on aina vaikeampi saada talteen kuin laajemman piirin käytössä olevia nimiä. Vuoden 1998 aineiston maastonimistä lähes kaikki ovat ilmeisesti olleet

käytössä jo vuonna 1958. Tämä ei ole mikään yllätys: onhan suurin osa näistä nimistä hyvin keskeisten maastopaikkojen kuten laajojen suoalueiden ja kankaiden sekä ympäristöstä erottuvien maankohoumien nimiä.

Vuonna 1958 aineistossa esiintyvät maankohoumien nimet ovat säilyneet hyvin. Maankohoumat ovat ympäristön hahmottamisen kannalta keskeisiä paikkoja, eivätkä ne voi noin vain hävitä maisemasta.

Vuoden 1958 aineistossa ei esiinny ollenkaan *töyrä*-nimiä. 1998 on saatu talteen neljä *töyrä*-nimeä. Näistä *Killuntöyrä*, *Kuoppatöyrä* ja *Ojalantöyrä* ovat mikrotoponyymejä, ja melko vaatimattomien maankohoumien nimiä, joten ei ole ihme, jos ne puuttuvat aikaisemmin kerätystä aineistoista. Nimet ovat saattaneet syntyäkin myöhemmin. Sen sijaan *Kalttolantöyrä* on ilmeisesti ollut tuttu nimi jo neljäkymmentä vuotta aikaisemminkin.

Kaikkien vuoden 1998 *mäki*-, *kallio*-, *harju*- ja *ahde*-nimien synty voidaan ajoittaa paljon kauemmas kuin vuoteen 1958, joten nämä keskeiset maankohoumien nimet ovat säilyneet hyvin. On tietenkin mahdollista, että vähäisempien maankohoumien nimiä on kadonnut.

Myös soiden ja metsien nimet ovat säilyneet hyvin. Tutkimuskyläni ovat melko soistunutta aluetta. Suot ovat suuria ja niiden nimet laajan käyttäjäpiirin tiedossa. Kankaatkin muodostavat keskeisen osan ympäristöstä, ja siksi myös niiden nimet tunnetaan hyvin.

Maastonimiä paremmin säilyvät yleensä vain **vesistönimet**. Ne ovat ympäristössä hyvin keskeisiä paikkoja. Suuret vesistöt kuten järvet ja isot larnmet ovat niitä paikkoja, jotka on nimetty ensimmäisenä asutuksen syntyessä (Kiviniemi 1977: 197). Niinpä vesistönimet ovatkin yleensä vanhoja eivätkä häviä niin kauan kuin asutus säilyy katkeamattomana (Ainiala 1997: 163).

Rintalan aineistossa esiintyy vain kaksi vesistönimeä. Osittain tämä tietenkin selittyy siitä, että tutkimuskyläni alueella ei ole mitään isoja vesistöjä. Toisaalta pienetkin joenuomat ovat saaneet nimensä jo varhain, joten hiukan suurempi on vesistönimien osuuden jo tuolloin täytynyt olla. Toinen vesistönimistä eli *Sahankoski* on säilynyt. Vesistönimien osuus aineistossa on niin vähäinen, että niiden säilymisestä ei voi tehdä kovin kattavia päätelmiä.

5. Paikannimien muuttuminen ja rinnakkaisuus

Nimistön muuttuminen, eri nimivarianttien vaihtelu ja rinnakkaisnimisyys kytkeytyvät yhteen. Kun nimestä ruvetaan käyttämään erilaista muotoa kuin aikaisemmin, se on muuttunut. Usein eri nimivariantit elävät kuitenkin pitkään rinnakkain ennen kuin toinen jää käytöstä pois. Läheskään aina kyse ei ole muutosprosessista, vaan nimellä on erilaisia rinnakkaismuotoja, joiden käyttö riippuu niin nimenkäyttäjistä kuin käyttötilanteestakin.

Tutkimuksestani käy ilmi, että useista tutkimuskylieni paikannimistä on käytössä erilaisia rinnakkaismuotoja. Sen sijaan sellaisia tapauksia ei juuri tullut ilmi, joissa olisi ollut kyse nimen muuttumisesta niin, että uusi muoto olisi kokonaan syrjäyttänyt toisen. Yleensä on niin, että nimen eri variantit ovat olleet käytössä jo vuonna 1958 ja usein eri muotoja on ollut nimen omaan katoavissa viljelysnimissä. Joissakin nimimuodoissa muutosprosessi voi tietenkin olla käynnissä, mutta näiden aineistojen perusteella tällaista ei voi varmasti todeta.

Paikannimien muuttuminen ja nimivarianttien vaihtelu voi olla **rakenteellista** tai **äänteellistä**. Tässä luvussa käsittelen niitä muutoksia ja sellaista nimivarianttien vaihtelua, jotka omassa tutkimuksessani nousivat esille. Tällaisia olivat rakenteellisista muutoksista yksi- ja kaksiosaisen nimimuodon vaihtelu ja nimen perusosan vaihtelu, jotka ovat leksikaalisia muutoksia. Morfologisia muutoksia puolestaan ovat yksiköllisen ja monikollisen perusosan vaihtelu ja nominatiivi- ja genetiivimääritteisen muodon vaihtelu. Äänteellisten muutosten ryhmään kuuluu murteen muuttumisesta ja variaatiosta johtuvia muutoksia ja vaihtelua. (Ainiala 1997: 168-191.)

Monimuotoinen nimivarianttien vaihtelu näkyy parhaiten viljelysnimissä. Valtaosa aineistojeni katoavista viljelysnimistä on tilakohtaisia mikrotoponyymejä. Ilmeisesti lähes jokaisella tilalla on ollut oma *riihivainionsa* ja *hakavainionsa*. Samaten kauempana olevien peltojen nimet on usein muodostettu *perä*-, *taka*- tai *latva*-alkuisten ilmausten avulla. Myös maastonimissä on samalla tavoin muodostettuja nimiä. Tällöin kyse on yleensä metsäpalstoista. Tällaiset nimet toimivat hyvin oman väen keskuudessa, kun sekaantumisen vaaraa ei ole. Näitä nimiä on voitu käyttää myös laajemmin kyläläisten keskuudessa, kunhan on tarpeen vaatiessa tarkennettu mistä *riihi*- ja *hakavainios*ta on kyse. Osa nimistä on kuitenkin sellaisia, että nimenkäyttäjinä ei ole voinut olla muita kuin yhden

tilan asukkaita. Esimerkiksi pellon nimi *Koron ja myllymäen välinen lohko* sisältää sellaista tietoa paikasta, ettei se voi toimia yleisessä käytössä.

Kiviniemi käyttää ilmausta *Kotipelto*-ongelma. Yksi tavallisimmista kulttuuripaikkaa tarkoittavista määritteistä on *Koti-*, *Koto-*. Tämä johtuu tietenkin siitä, että asuinpaikka muodostaa yleensä koko elämänpiirin keskuksen, josta käsin paikkojen sijainti ja tätä kautta usein nimeäminenkin hahmottuu. *Koti-* ja *Koto-*määritteet muodostavat vastakohtapareja *perä-* ja *taka-*tyyppisten ilmauksien kanssa. Nimet, joissa esiintyy tällaisia määritteitä, toimivat yksilöivinä tietyn käyttäjäpiirin keskuudessa. Tälle nimenkäyttäjyhteisölle on selvää, mihin kohteeseen nimet viittaavat. Tästä syystä paikannimeä ei oikeastaan voikaan pitää ”puoliappellatiivina” tai ”appellatiivissävytteisenä”, sillä ilmausta käytetään aina joko *proprina* tai *appellatiivina*. (Kiviniemi 1990: 96-97.)

Toivonen (1991: 211) on jakanut nimet kolmeen eri luokkaan ns. kotoisuusasteen mukaan. Perustana tässä luokittelussa hänellä on ollut nimenkäyttäjän läheisyys paikannimen tarkoitteeseen puhetilanteessa eli *proprin* kotoisuus. Ensimmäisen ryhmä on **kotinimistö**, joka muodostuu tilakohtaisista nimistä. Ne ovat niukkasisältöisiä eli pyrkivät kertomaan paikasta vain kaikkein välttämättömimmän. Lyhkäisimmillään ne voivat olla vastaavien appellatiivien näköisiä. Esimerkiksi *Kivi* voi toimia nimenä, jos pihapiirissä on vain yksi (iso) kivi, johon se voi viitata. Yhdysnimetkin muistuttavat appellatiiveja. Ne kuuluvat juuri siihen joukkoon, jota Kiviniemi on käsitellyt *Kotipelto*-ongelmasta puhuessaan.

Kotoisuudeltaan kaikkein etäisimmät nimet ovat **etänimistöä**, ja **lähinimistö** on näiden ryhmien väliin jäävä nimijoukko, joka on asiallisempi ja informatiivisempi kuin kotinimi, mutta kuitenkin astetta epävirallisempi kuin etänimi. Lähinimistön käyttäjät tarkastelevat paikkaa osana laajempaa ympäristöä. Niinpä esim. pelkän appellatiivin näköisen nimen käyttö ei ole mahdollista. (Toivonen 1991: 213.) Myöskään *Koto-*, *Koti-*alkuiset nimet eivät yleensä toimi. Joskus niiden käyttö on mahdollista, jos sekaantumisen vaaraa ei ole. Kiviniemi (1975: 11-12) mainitsee, että Rovaniemen Olkkajärven Alaselällä on laajemminkin käytössä nimet *Kotilahti* ja *Kotiranta*, koska Alaselälle ei ole kuin yksi talo ja koska tämäntyyppisiä yhdyssanoja ei yleensä tulkita muuksi kuin erisnimeksi. Lähinimistö tukeutuu kotinimistöön ja käyttää kotinimistölle tuttuja ilmaisuja, jos se on

mahdollista. Etänimet viittaavat suoraan ja kiistattomasti maastoon. Ne ovat usein virallisuusluonteisia ja varsin kaukana kotinimistöistä. (Toivonen 1991: 213.)

Yksi- ja kaksiosaisen nimimuodon vaihtelu liittyy juuri tällaiseen tilannekohtaiseen kielenkäyttöön. Joskus riittää lyhyemmän muodon käyttö, joskus taas on tarpeen käyttää pidempää muotoa, joka varsinkin vieraille selventää paremmin, mistä paikasta on kyse. Kyse ei siis ole näiden rinnakkaismuotojen vapaasta vaihtelusta, vaan käyttö on tilannesidonnaista. Aineistojeni nimistä ainakin seuraavista nimistä on käytössä (tai on ollut käytössä niistä nimistä, jotka ovat katoavia) sekä lyhyempi että pidempi muoto:

Harjunpäällys ~ Harjunpäällysvainio

Harjuntausta ~ Harjuntaustavainio

Kartanonalusta ~ Kartanonalustavainio

Kartanontausta ~ Kartanontaustavainio

Kukkamäki ~ Kukkamäenvainio

Lutikka ~ Lutikanmäki

Mäenalusta ~ Mäenalustavainio

Pitkärämäkkä ~ Pitkänrämäkänpellot

Riihenedusta ~ Riihenedustalohko

Riihentausta ~ Riihentaustalohko

Sotka ~ Sotkankallio

Muotoja *Sotkankallio* ja *Sotka* käytetään rinnan puhuttaessa kyseisestä kalliosta. Kuitenkin *Sotkalla* voidaan viitata myös laajempaan alueeseen, johon kuuluu koko kallion lähiympäristö. Yleensä puhutaankin siis vain *Sotkasta*. *Sotkankalliota* käytetään silloin, jos on tarpeellista korostaa, että kyse on juuri tästä yhdestä kalliosta tai jos kuulijalle on epäselvää, minkä lajiseen paikkaan viitataan.

Yksi- ja kaksiosaisen nimimuodon vaihtelu on tavallista sellaisissa nimissä, jotka sisältävät paikan sijainnin ilmaisevan sanaliiton. Yksi- ja kaksiosaiset muodot ovat yleensä käytössä myös niistä nimistä, jotka voivat sekoittua johonkin muuhun lähellä olevaan paikkaan. (Ainiala 1997: 177.) Niinpä esimerkiksi viljelystä ei voi kutsua vain *Pitkäksirämäkäksi*, jos on olemassa mahdollisuus, että nimi sekoittuu suon nimeen. Voisi

olettaa, että myös sellaisista vuoden 1958 aineistossa esiintyneistä viljelysten nimistä kuin *Kukkamäki* ja *Kortesoja* on ollut käytössä myös pidemmät muodot. *Kukkamäen* viljelyksen lähellä on sijainnut samanniminen asumus, joten joskus on varmaankin ollut tarvetta puhua esimerkiksi *Kukkamäenvainiosta* tai *-pellosta*. *Kortesoja* puolestaan on sentyyppinen nimi, että paikkoja tuntemattomalle on voinut olla tarpeellista selventää, että kyse ei ole ojasta, vaan viljelyksestä. *Kortesojanvainio* tuntuisi odotuksenmukaiselta rinnakkaismuodolta.

Paikannimissä voi esiintyä myös **perusosan vaihtelua tai vaihtumista**. Yleensä nimen perusosa vaihtuu, jos paikka muuttuu toisenlajiseksi, esim. viljelys metsäksi. Tällaisia tapauksia ei aineistossani ole, koska enin osa tutkimuskylieni viljelyksistä on jäänyt uuden asutuksen tai muiden rakennusten alle. Niinpä viljelysnimistö on näiltä osin saanut väistyä uuden asutusnimistön tieltä. Aineistossani esiintyy yksi nimi, *Latvavainio*, joka on säilynyt muuttumattomana, vaikka viljelys onkin metsitetty.

Nimen perusosa ei vaihdu yhtäkkiä. Vaihtumista edeltää molempien muotojen yhtäaikainen käyttö (Ainiala 1997: 182). Vuoden 1958 aineistossa esiintyvät *Leivättömänvainio* ja *Hiipakanvainio*. Ilmeisesti vasta myöhemmin ovat syntyneet nimitykset *Leivättömänpelto* ja *Hiipakanpellot*, jotka nykyään elävät *vainio*-nimien rinnalla. Olisikohan niin, että *pelto*-nimitykset ovat viemässä *vainio*-nimien valta-asemaa? Muutaman nimen perusteella tällaista johtopäätöstä ei tietenkään voi tehdä, mutta mahdollista se varmaankin olisi. Viljelysnimistä juuri neutraaleimpien nimitysten eli peltojen ja vainioiden voisikin olettaa helpoimmin vaihtelevan tai vaihtuvan keskenään. Sellaiset nimitykset, jotka kertovat tarkemmin kohteestaan, eivät luultavasti vaihdu niin helposti toiseen. Nimi ei tällöin enää kuvailisi kohdettaan niin hyvin.

Aineistojeni maasto- ja vesistönimissä ei juuri ole nähtävissä perusosien vaihtelua tai vaihtumista. Ainoa tällainen tapaus aineistossani on *Maitolanmaa* ~ *Maitolankangas*. *Maitolankangas* on ilmeisesti astetta virallisempi nimitys kuin *Maitolanmaa*. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että sen käyttö on yleistymässä.

Monet aineistojeni maastonimistä ovat niin keskeisiä maastopaikkoja, että niiden nimet ovat muodostuneet jonkinlaisiksi käsitteiksi. Vähäisten vesistönimien hallitsevalle nimitykselle *luomalle* on vaikea keksiä toimivaa synonyymia. *Uomaa* kyllä käytetään yleisnimityksenä, mutta alueen paikannimistössä sitä ei juuri tapaa.

Viljelysnimissä on tavallista, että **yksiköllinen ja moniköllinen perusosa vaihtelevat**. Aikaisemmin pellot muodostuivat usein monista saroista, ja moniköllisellä

nimellä haluttiin osoittaa tämä. (Ainiala 1997: 186-187.) Aineistoissani tällaisia nimiä ovat esim. *Pitkätkedot* ja *Pitkätpellot*. Joskus monikollinen nimimuoto voi olla käytössä siksi, että on kuulunut useille eri omistajille. Myös maastonimissä voidaan tavata tällaista vaihtelua, mutta silloin nimet eivät yleensä tarkoita samaa tarkkarajaista aluetta, vaan monikollinen muoto viittaa laajempaa paikkaa kuin yksiköllinen.

Vuoden 1958 aineistossa esiintyy kaksi nimeä, joista on ollut käytössä sekä yksiköllinen että monikollinen nimimuoto. On puhuttu sekä *Mäntyrannanvainiosta* että *Mäntyrannanvainioista*. Kyseessä on ollut laaja peltoalue. *Hominmaa* on vaihdellut muodon *Hominmaat* kanssa. Ilmeisesti monikollinen muoto on tässä tapauksessa ollut kuitenkin suositumpi. Muut aineiston *maa*-loppuiset nimet esiintyvät vain yksiköllisenä. Ne ilmaisevat jo sellaisenaan laajaa aluetta, joten tarvetta monikollisen muodon käyttöön ei ole, ellei jostain syystä haluta korostaa nimen omaan vaikkapa peltosarkojen runsautta.

Paikannimien määriteosa voi olla joko nominatiivissa tai genetiivissä. Joskus nimen **nominatiivi- ja genetiivialku** voi vaihdella. Tutkimuskylieni aineistoissa tällaista vaihtelua esiintyy tai on esiintynyt seuraavissa nimissä:

Huhta-aho ~ Huhdanaho

Leivätönpelto ~ Leivättömänpelto

Leivätönvainio ~ Leivättömänvainio

Pikkutupavainio ~ Pikkutuvanvainio

Nominatiivi- ja genetiivimääritteen vaihtelua esiintyy usein sellaisissa nimissä, joiden määriteosa kertoo paikan maaperästä, maanmuodosta tai käyttötarkoituksesta (Ainiala 1997: 188). Tähän ryhmään voidaan siis katsoa kuuluvaksi *Huhta-aho ~ Huhdanaho*, *Leivätönpelto ~ Leivättömänpelto* ja *Leivätörvainio ~ Leivättömänvainio*. Nimet, jotka ilmaisevat jotakin paikalla olevaa (*Pikkutupavainio ~ Pikkutuvanvainio*), ovat hieman useammin nominatiivialkuisia, mutta molemmat määritteet ovat mahdollisia (Ainiala 1997: 189).

Määriteosa on yleensä genetiivissä silloin kun nimi ilmaisee paikan omistajan tai käyttäjän (Ainiala 1997: 187). Tällaisia nimiä on aineistossa varsinkin viljelysnimien joukossa runsaasti. Genetiivimäärite on yleinen myös sellaisissa sijaintia ilmaisevissa nimissä, jotka sisältävät toisen paikannimen (*Haukijärvenhuoppi*), ja nimissä, jotka ovat

epeksegeettisiä eli sellaisia nimiä, joihin on lisätty tarkoitetta selventävä perusosa, kuten nimessä *Kuokkamaanpelto*. (Ainiala 1997: 187.)

Paikannimissä voi tapahtua myös erilaisia äänteellisiä muutoksia. Ne voivat johtua murteen muuttumisesta tai yleiskielistymisestä, nimien hämärtymisestä tai analogiasta. Joissakin nimissä muutos on voinut tapahtua, kun on pyritty äänteellisesti helpompaan asuun. (Ainiala 1997: 190.)

Vuoden 1958 aineistossa esiintynyt nimi *Oijennusrämäkkä* on muuttunut muotoon *Oikoinenrämäkkä*. Suurin osa aineistoni nimistä näyttäisi kuitenkin säilyneen äänteellisesti ennallaan. Joissakin nimissä yleiskielinen muoto näyttäisi tulleen käyttöön murteellisemman asun rinnalle.

Varsinaisia rinnakkaisnimiä ovat ne samantarkoitteiset ilmaukset, joilla on erilaiset nimenantoperusteet. Tällaiset erilaiset nimeämisprosessit ovat seuraavien aineistossani esiintyvien nimien taustalla:

Keski-Panulan montut ~ Sotkanmontut

Kuoppatöyrä ~ Ojalantöyrä

Nimet *Keski-Panulan montut* ja *Sotkanmontut* viittaavat Sotkankallion lähimaastossa sijaitseviin sorakuoppiin. Nykyisin ne toimivat uimapaikkana. *Sotkanmontut* onkin yleisesti käytössä oleva ja useimpien tuntema nimi paikalle. Nimi *Keski-Panulan montut* on syntynyt, kun on haluttu viitata maan omistajaan. Tämä nimi on tuttu vain pienen käyttäjäpiirin keskuudessa.

Myös Koskenkylässä sijaitsevasta pienestä töyrästä käytetään kahta nimeä. *Kuoppatöyräksi* paikkaa on ruvettu sanomaan, koska mäen alla sijaitsee perunakuoppa. Toisinaan taas puhutaan *Ojalantöyrästä*, koska töyrän lähellä on sen niminen tila.

Nimenantaja haluaa yleensä kertoa jotain oleellista paikasta. Kun paikasta on käytössä useampia nimiä, taustalla on useampi erilainen näkökulma paikasta. Ne antavat paikasta erilaista tietoa, ja niitä voidaan käyttää sen mukaan, kumpi nimi käyttöyhteyteen paremmin sopii. Nimet saattavat olla myös eri yhteisöjen käytössä. Joskus on kyse siitä, että nimi on vähitellen vaihtumassa toiseksi. Tällöin nuori sukupolvi käyttää paikasta eri nimeä kuin ikääntyneet ihmiset.

6. Paikannimien katoaminen

6.1 Paikannimien katoamisen syitä

Paikannimistö elää jatkuvassa, joskin hitaassa, muutoksen tilassa. Kulttuurimaiseman muutokset aiheuttavat nimistössäkin uusiutumista, ja tällöin osa nimistä katoaa. Katoaminen kohtaa niitä nimiä, joita ei enää tarvita. Nimi ei häviä yhtäkkiä: sitä edeltää käytön väheneminen ja usein rinnakkaisnimisyys, jos kyseessä on paikka, josta on edelleen tarvetta puhua.

Maaseudun maisema ja ihmisten elämämpiiri on muuttunut sadan viime vuoden aikana monella tavoin. Maatalous on yhä harvemmalle ainut tulonlähde. Muutos on ollut nopeaa: vuonna 1930 maa- ja metsätalousväestön osuus kansasta oli 60 %, mutta vuonna 1960 enää 31,7 % (Kiviniemi 1990: 32). Myöskään viljelystavat eivät ole säilyneet ennallaan. Koneellistumisen myötä työt sujuvat tehokkaammin kuin ennen. Salaojituksen vuoksi syntyy laajoja peltoalueita, ja pienten peltojen ja vainioiden nimet käyvät tarpeettomiksi.

Kun maatalous ei enää työllistä ihmisiä, töitä on etsittävä muualta. Tämä on johtanut maaltamuuttoon ja monien kylien vähittäiseen autioitumiseen. Kiviniemi (1990: 32) toteaa, että suuren maaltamuuton voidaan sanoa alkaneen 1950-luvun lopulla. Väkiluku oli tuolloin jo kaksi miljoonaa suurempi kuin vuosisadan alussa. Samaan aikaan viljelmien lukumäärä oli jo vähenemässä.

Maaseudun **asukkaiden väheneminen ja tilojen autioituminen** vaikuttaa tietenkin myös nimistöön. Autiotiloista ei ole tarvetta puhua niin usein kuin asuttuista tiloista. Monet pienemmät artefaktit kuten riidet, ladot ja veräjät ovat hävinneet. Samalla katoavat myös niiden nimet. Myös viljelysnimet ovat usein tilakohtaisia ja katoavat vähitellen, jos tila autioituu. Sen sijaan sellaiset viljelysnimet, jotka viittaavat johonkin sijainniltaan keskeiseen paikkaan tai usean henkilön omistuksessa olevaan viljelykseen, säilyvät yleensä hyvin. Tilojen autioituminen ja asukkaiden väheneminen vaikuttaa paikannimistön säilymiseen myös sillä tavoin, että käytössä olevilla paikannimilläkään ei ole enää niin suurta käyttäjäjyhteisöä takaamassa nimien säilymistä kuin ennen.

Paikannimet voivat kadota tai muuttua myös **asukkaiden vaihtumisen** takia. Jos tilan omistaja vaihtuu, hän ei useinkaan tunne käytössä olleita nimiä ja nimeää oman toimintansa kannalta tärkeät paikat uudelleen. Näin tapahtuu erityisesti niille mikrotoponyymeille, jotka viittaavat tilan lähiympäristössä oleviin paikkoihin. Vanhat paikannimet ovat vaarassa hävitä varsinkin silloin, jos uudet asukkaat tulevat kylän ulkopuolelta ja alueen paikannimistö on heille vierasta. Jos tila pysyy saman suvun hallussa, nimistökin siirtyy usein isältä pojalle. Viljelysten nimet voivat hävitä, jos niitä ei enää viljellä ja ne metsittyvät. Viljelyksen käytössä ollut nimi on yleensä sellainen, että selvyuden vuoksi myös paikan nimi vaihtuu paikan lajin muuttuessa.

Vanhojen elinkeinojen häviäminen vaikuttaa nimistöön. Kaskeamisen loppuminen on vaikuttanut siten, että monet entisten kaskimaiden nimet ovat hävinneet. Tervanpolton loputtua tervahaudoista puhutaan vähemmän ja nimet jäävät vieraisiksi nuorelle sukupolvelle. Metsästyksellä ja kalastuksella on aivan erilainen merkitys kuin ennen. Monia luonnonpaikkoja ja vesistöjä ei nimetä enää niin tarkasti kuin ennen, koska vähentyneen luonnossa liikkumisen myötä siihen ei ole tarvetta.

Paikat voivat hävitä tai muuttua. Näin voi käydä edellä mainittujen tilojen ja artefaktien lisäksi myös luonnonpaikoille: polku voi kasvaa umpeen, kivi voidaan siirtää toiseen paikkaan ja soiden ojittaminen voi hävittää joitain luonnonpaikkoja. Tarkoitteen hävittyä siitä ei ole enää tarvetta aktiivisesti puhua. (Ainiala 1997: 207.)

Monet maaseudulla asuvatkin käyvät töissä taajamissa. Elämä tuntuu siirtyneen pihapiiristä keskustan tuntumaan. Työn lisäksi keskustoissa käydään harrastamassa, ostoksilla ja yhä useammin myös hoitamassa pankki- ja postiasioita, joita ei voi omassa kylässä suorittaa. Kun elämä on yhä enemmän oman tilan ulkopuolella, ei lähiympäristönkään paikoista puhuta yhtä paljon ja samalla tavoin kuin ennen. Koko maaseudun nimistö ei kuitenkaan ole katoamassa. Maaseutupitäjät ja niiden kylät ovat hyvin erilaisia. Niissä kylissä, joissa on pysyvä ja kasvava asutus ja maataloudella vakaa asema, nimet säilyvät hyvin. Usein tällaisissa kylissä on taajama-asutusalueita ja myös teollisuutta. Lisäksi on muistettava, että niissä kylissä, jotka eivät autioidu, katoavien nimien tilalle syntyy uutta nimistöä, joka vastaa paremmin sitä tarvetta, joka sillä hetkellä asukkailla paikoista puhumisen suhteen on.

6.2. Erilajisten paikkojen nimien katoamisesta

Ympäristön muutokset kohdistuvat eri tavoin erilajisiin paikkoihin. Tämän vuoksi näiden ryhmien välillä on suuria eroja myös paikannimien katoamisessa. Viljelys- ja artefaktien nimet katoavat helpommin kuin maasto- ja vesistönimet, joiden tarkoitteet eivät ole yhtä alttiita muutoksille.

Vaikka nimistö yleensä muuttuu hitaasti, on useissa tutkimuksissa todettu, että nimistö saattaa joskus kadota hyvinkin nopeasti elintapojen muuttuessa. Ainiala esittelee *Virittäjä*-lehdessä (3 / 2000: 355—372) Helsingin ja Tampereen yliopistojen suomen kielen laitosten yhteishanketta Paikannimistön muuttuminen. Tämän hankkeen pohjalta syntyi tutkimus, johon kuuluu yhdeksän osatutkimusta. Niissä on selvitelty paikannimistön muutoksia tutkijoiden itse valitsemissa kylissä. Tutkimusasetelma on ollut samantapainen kuin tässä työssä. Pohja-aineistona ovat olleet kylistä 1960- ja 1970-luvuilla kerätyt nimiaineistot, joita on vertailtu 1990-luvulla kerättyyn aineistoon. Kadonneiksi on tutkimuksessa laskettu kaikki ne nimet, jotka eivät ole aktiivisessa käytössä. Tulokset osoittavat, että kulttuurinimiä on lähes kaikissa kylissä kadonnut selvästi enemmän kuin luontonimiä. Viljelysnimistä on näissä kylissä kadonnut vähimmillään kolmannes, enimmillään 83 %. Kadonneiden artefaktien nimien osuus on vielä suurempi: niistä on tutkimuskylissä kadonnut vähintään puolet, enimmillään jopa 90 %. Luontonimet ovat säilyneet paremmin. Kadonneiden maastonimien osuus on 38—51 % ja kadonneiden vesistönimien osuus 9,5—53 %.

Viljelykset ovat useinkin paikkoja, joista ei ole tarvetta puhua sen jälkeen kun ne ovat kadonneet. Jos siis viljelykset jäävät pois käytöstä, katoavat niiden nimetkin nopeasti. Viljelysten nimet ovat usein myös tilakohtaisia mikrotoponyymeja, ja koska käyttäjäyhteisö on pieni, nimet ovat alttiimpia katoamiselle kuin sellaiset nimet, joilla on paljon käyttäjiä. Maatilojen väheneminen ja viljelykulttuurin muutokset ovat niitä seikkoja, jotka ovat johtaneet viljelysten ja niiden nimien nopeaan katoamiseen.

Myös artefaktit ovat sellaisia paikkoja, jotka voivat hävitä nopeasti jälkiä jättämättä. Ladot, portit, veräjät ja pikkusillat ovat tyyppillisiä viime vuosikymmeninä maaseutu-ympäristöstä kadonneita artefakteja. Kun liikkuminen ympäristössä on vähentynyt ja työt useinkin siirtyneet kauemmas oman tilan alueelta, ei tarvetta ympäristön kovin tarkkaan nimeämiseen ole. Monien tilojen autioituminen on myös vaikuttanut selvästi

siihen, että maaseutukylien artefaktien nimistä on kadonnut suuri osa; ovathan monet artefaktien nimet tilakohtaisia nimiä, jotka liittyvät paikalla olleeseen asumukseen ja sen lähiympäristöön.

Maastonimet säilyvät paremmin kuin viljelysnimet tai artefaktien nimet. Tämä johtuu suurelta osin siitä, että näiden nimien tarkoitteet eivät ole yhtä alttiita muutoksille kuin kulttuurinimet. Varsinkin ympäristön hahmottamisen kannalta keskeisten paikkojen kuten korkeiden mäkien ja laajojen metsä- ja suoalueiden nimet säilyvät hyvin. Paikat, joihin tällaiset nimet viittaavat, eivät voi hävitä yhtäkkiä. Ne ovat myös paikkoja, joista on usein tarpeellista puhua ja siksi niillä onkin laaja käyttäjäyhteisö. Helposti katoaviin maastonimiin kuuluvat toisaalta pienen käyttäjäpiirin tiedossa olevat usein vähäisiin maastopaikkoihin kuten kiviin ja pikkumäkiin viittaavat nimet, toisaalta taas kaukana asutuksesta sijaitsevat laajojenkin alueiden nimet, joista vähentyneen luonnossa liikkumisen vuoksi ei juuri ole tarvetta puhua. Myös maastonimissä näkyy se, että paikkojen yksilöintitarve ei enää ole niin suuri kuin aikaisemmin. Kun paikkoja ei työn ja liikkumisen takia tarvitse nimetä kovin tarkasti, nimitiheys laskee. Hyvinkin laajaan metsään tai suohon voidaan viitata yhdellä nimellä; sen tarkempaan paikkojen erotteluun ei ole tarvetta.

Vesistönimet muodostavat paikannimistön parhaiten säilyvän ryhmän. Suuret vesistöt ovat ympäristön hahmottamisen ja liikkumisen kannalta niin tärkeitä paikkoja, että niistä täytyy puhua usein. Ne ovat myös paikkoja, jotka on usein nimetty alueella ensimmäisenä. Suuret vesistöt eivät myöskään voi hävitä, ja niissä tapahtuvat muutoksetkin ovat hyvin hitaita. Helposti katoavat vesistönimet ovat maastonimien tapaan pieniin tai kaukana sijaitseviin paikkoihin viittaavia nimiä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi ojista, lähteistä ja puroista käytetyt nimet. Vesistöissäkään ei enää liikuta samaan tapaan kuin ennen. Siksi kaukaiset vesistöt eivät ole tuttuja eikä niistä puhuta. Myös onkipaikkojen ja apajien nimet unohtuvat, kun niitä ei enää tarvita.

Kaikissa kylissä paikannimien katoaminen ei toki tapahdu edellä esitetyn mukaisesti. Siihen, millaiset paikannimet katoavat, vaikuttavat alueen maastonpiirteet, asutus- ja elinkeinorakenne ja kehitys. Voisi ajatella, että teollistumisen ja kaupungistumisen myötä uutta nimistöä syntyy lähinnä keskuksien tuntumaan maaseutupaikkojen nimitiheiden laskiessa. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole. Vaikka luonnossa liikkuminen on vähentynyt elinkeinojen muuttumisen ja parantuneiden

kulkureittien ja -välineiden vuoksi, on luonnon virkistyskäyttö lisääntynyt. Kun esimerkiksi erämatkailu, patikointi ja kalastus ovat harrastuksina yhä suosituimpia, voisi olettaa, että tämä tietyillä alueilla vaikuttaa myös luonnonpaikkojen yksilöintitarpeeseen niin, että käytössä olevat nimet säilyvät ja uusiakin otetaan käyttöön.

6.2. Paikannimien katoaminen tutkimuskylissä

Tutkimuskylissäni vuonna 1958 kerätyistä 185 nimestä on katoavia nimiä 97 eli noin 53 prosenttia. Luku vaikuttaa melko suurelta, kun ottaa huomioon sen, että aineistojen keruun välissä on kulunut vain neljäkymmentä vuotta. Luku selittyy kuitenkin pitkälti muuttuvista elinoloista. Eniten nimiä on katoamassa viljelysnimien ryhmästä, mikä taas johtuu siitä, että varsinkin Panulankylän monet viljelykset ovat hävinneet.

Vuoden 1958 aineistossa esiintyvät asutusnimet ovat säilyneet hyvin. Katoavien nimien osuus on vain 14 %. Katoamassa olevat asutusnimet ovat autoituneiden tai hävinneiden asumusten nimiä. Vuoden 1958 aineistossa esiintyvät kylän keskustaa merkitsevät nimet *Koskennumero* ja *Pukkilannumero* ovat katoamassa. Ilmeisesti kyse on siitä, että *numero*-appellatiivin merkitys on hämärtyneessä. Nuori sukupolvi puhuu mieluummin vain kylän keskustasta, kun haluaa viitata kylän tiheimmin asutettuun alueeseen. Useimmiten tarvetta tällaiseen nimityksen käyttöön ei kuitenkaan ole; kylästä puhuttaessa kun tarkoitetaan yleensä juuri sen asutusaluetta.

Katoavia viljelysnimiä on vuoden 1958 aineistosta peräti 84 %. Usein nimen häviämiseen on syynä se, että sen tarkoite on hävinnyt. Esimerkiksi Panulankylässä sijainneet *Niemiluhtavainio*, *Perävainio* ja *Pikkutuvanvainio* ovat hävinneet ja niiden tilalle on tullut rakennuksia. On selvää, että tällaisista hävinneistä paikoista ei enää ole juuri tarvetta puhua. Vain hyvin harva kyläläinen muisti nämä nimet. Tämä johtuu siitä, että suurin osa viljelysnimistä on tilakohtaisia nimiä, jotka eivät välttämättä ole käytössä ollessaankaan kovin monin ihmisen tuntemia.

Osa viljelysnimistä häviää tilojen autoitumisen myötä. Kun *Friberginvainiolla* sijainnut Fribergin omistama torppa on kadonnut, ei vainion nimeäkään enää käytetä. Samoin voi käydä niiden viljelysnimien kohdalla, jotka on nimetty jonkin rakennuksen tai artefaktin mukaan. *Tiilihaudanplassista* ei enää puhuta, kun paikalla ollut

tiilihauta on kadonnut. Samoin *Muuntajanvainio* on unohtumassa, kun pellolla ei enää muisteta olleen muuntajaa.

Kun maanviljelys on vähentynyt ja viljelystavat muuttuneet, katoavat tilakohtaiset nimet ja pienten peltoalueiden nimitykset. Useiden tilojen käytössä olleet *riihi-*, *perä-* ja *latva-*loppuiset viljelysnimet ovat katoamassa. Peltoaluetta, jolla ennen on ollut monta nimeä, kutsutaan nykyään usein yhdellä nimellä. Pukkilankylässä sijaitsevien peltojen nimiä *Mäntyrannavainiot*, *Lutikanplassi*, *Takalanplassi*, *Vakavanplassi* ja *Pikkukytö* ei enää käytetä, koska koko aluetta kutsutaan yhteisellä nimellä *Lutikka*. Sen tarkempaan yksilöintiin ei enää ole tarvetta. Joidenkin edellä mainittujen nimien häviämiseen on vaikuttanut myös sen henkilön tai paikan häviäminen, jonka mukaan nimi on annettu. Tämä ei kuitenkaan voi olla ainoa syy näiden nimien katoamiseen: jos olisi tarpeen erotella nämä viljelykset toisistaan, nimet olisivat vaihtuneet toisiin.

Useissa tapauksissa paikannimien katoamisen syytä ei voida varmasti sanoa. Katoamiseen saattaa vaikuttaa monta tekijää. Esimerkiksi Panulankylässä sijainnutta peltoa tarkoittanut *Syytinkimaa* on voinut hävitä siksi, että syytinki-käytäntöä ei enää ole ja sen merkitys nuoremmille on hämärtynyt. Toisaalta kyseessä voi olla tilakohtainen nimi, joka on hävinnyt tilan autioitumisen myötä. Tai sitten katoaminen voi johtua siitä, että tätä peltoaluetta ei ole tarpeen yksilöidä. Usein syyt katoamiseen ovatkin varmaan päällekkäisiä. Kaikkien nimien katoamista säätelevien syiden taustalta löytyy kuitenkin yksi yhteinen tekijä: tarve puhua paikasta. Jos tätä tarvetta ei ole, nimi katoaa. Jos paikasta on tarve puhua, nimi säilyy (tai joskus vaihtuu).

Vuoden 1958 aineiston maastonimistä on katoamassa 24 %. Maastonimiä on kuitenkin aineistossa mukana vain neljätoista, joten tulokset eivät ole niin luotettavia kuin viljelysnimien osalta. Maastonimien joukossa oli kaksi kyläläisille täysin vierasta nimeä: *Kytöäijönmäki* ja *Kytöharju*. Nimet ovat voineet olla hyvin pienen käyttäjäyhteisön tiedossa, tai sitten kyseessä on virheellinen merkintä. Näiden nimien lisäksi ovat katoamassa nimet *Loukaskorpi* ja *Saunalankorpi*. Näissä nimissä on kyse siitä, että ympäristöä ei enää yksilöidä niin tarkkaan. *Loukaskorpi* on osa isoa suoaluetta *Loukasrämmäkkää*. Saunalankorvesta ei juurikaan enää puhuta, ilmeisesti tarvetta tähän ei ole.

Vesistönimiä esiintyy vuoden 1958 aineistossa vain kaksi. Toinen nimistä, *Saunaluoma*, on katoamassa. Kyseessä on hyvin pieneen puroon viittaava nimi, joka

ilmeisesti ei ole ollut kovin laajan yhteisön käyttämä. Vaikka vuoden 1958 aineistossa ei enempää vesistönimiä esiinnykään, voidaan todeta, että tuolloin käytössä olleet alueen isohkoja joen uomia tarkoittaneet nimet ovat säilyneet.

Yhdestätoista vuoden 1958 aineiston artefaktin nimestä on katoavia kahdeksan. Neljä kujan nimeä on kadonnut, koska niiden tarkoitteet ovat hävinneet. Monet pienet kujat ovat hävinneet, kun niitä ei enää ole tarvittu. *Latvaveräjämästä*, *Paalinveräjämästä* ja *Takaveräjämästä* ei myöskään enää puhuta, koska niitä ei enää ole olemassa. Jyräsenmeijeri on lopettanut toimintansa, ja siitäkin puhutaan vain hyvin harvoin.

7. LOPUKSI

Tässä tutkimuksessa tärkeimpänä tavoitteenani oli selvittää, miten paljon ja millä tavoin paikannimistö on muuttunut Kauhajoen Panulankylän, Lauruskylä, Pukkilankylän ja Koskenkylän alueella. Lisäksi tarkoitukseni oli selvittää, onko nimitiheydessä ja ihmisten tavassa hahmottaa ympäristöään tapahtunut muutoksia.

Aineistoni osoittautui hieman ongelmalliseksi, koska vuosien 1958 ja 1998 aineistojen nimet on kerätty niin erilaisin perustein. Vuonna 1958 nimiä on kerätty lähinnä kylien asutusalueen tuntumasta. Tärkeää on ollut saada talteen keskeinen asutusnimistö sekä viljelysnimet. Luontonimiä on aineistossa mukana kovin vähän; monet hyvin keskeistenkin paikkojen nimet puuttuvat. Vuonna 1998 suoritettussa nimien keruussa on ollut tavoitteena saada talteen alueen nimistö mahdollisimman kattavasti. Kuitenkaan stereotyyppisiä tilannimiä ei ole katsottu tarpeelliseksi kerätä. Koska näkökulma aineistoja kerättyäessä on ollut hieman erilainen, ne eivät ole sellaisenaan täysin vertailukelpoiset. Asutusnimien ja viljelynimien vertailu kuitenkin onnistui hyvin ja tulokset ovat uskoakseni luotettavia. Muiden nimiryhmien kohdalla tulokset ovat luotettavia ainoastaan käsiteltyjen nimien osalta; koko nimiryhmää koskevia päätelmiä nimien säilymisestä, muuttamisesta tai katoamisesta on mahdotonta kattavasti tehdä.

Noin puolet vuoden 1958 aineistossa esiintyvistä paikannimistä on katoamassa. Eniten nimiä on kadonnut viljelysnimien ryhmästä. Myös artefaktien nimistä on kadonnut suurin osa. Nämä ovatkin niitä nimiryhmiä, joihin elinkeinorakenteen ja elinolojen muutokset ovat vaikuttaneet voimakkaimmin.

Asutusnimet ovat säilyneet hyvin. Vuoden 1958 asutusnimistä on säilynyt 86 %. Säilymiseen ovat vaikuttaneet katkeamattomana pysynyt asutus ja se, että useat talot ja tilat ovat saman omistajan tai ainakin saman suvun hallussa.

Ne maastonimet, joita vuoden 1958 aineistossa esiintyy, ovat säilyneet hyvin. Ne viittaavat ympäristön keskeisiin paikkoihin, joista on tarpeellista puhua usein. Maastonimet ja vesistönimet säilyvätkin yleensä paremmin kuin kulttuurinimet, koska niiden tarkoitteet eivät ole yhtä alttiita häviämislle ja muuttumiselle kuin ne paikat, joihin kulttuurinimet viittaavat. Keskeisten luontonimien säilymistä turvaa myös laaja käyttäjäjyhteisö, kun taas monet viljelysnimet ja artefaktien nimet ovat tilakohtaisia.

Vesistönimiä on vuoden 1958 aineistossa vain kaksi. Tämä ei anna oikeaa kuvaa alueen maisemasta. Vaikka suuria vesistöjä ei alueella olekaan, on siellä silti useita joen uomia ja lähteitä, jotka on nimetty jo varhain.

Rinnakkaisnimisyys ja nimivarianttien vaihtelu on tavallista paikannimistössä. Tutkimuksessani kävi ilmi, että useista alueen paikannimistä on tai on ollut käytössä eri muotoja. Näiden nimivarianttien vaihtelu voi olla joko äänteellistä tai rakenteellista. Tutkimusaineistoni nimissä esiintyy seuraavanlaista vaihtelua: yksi- ja kaksiosaisen nimimuodon vaihtelua, perusosan vaihtelua, yksiköllisen ja moniköllisen perusosan vaihtelua ja nominatiivi- ja genetiivialkujen vaihtelua. Varsinaisia rinnakkaisnimiä on käytössä vain kahdesta paikasta.

Nimityksessä näyttäisi tapahtuneen jonkin verran muutoksia. Ympäristöä ei enää ole tarvetta nimetä niin tarkoin kuin joitakin vuosikymmeniä sitten. Vähäisempi määrä nimiä riittää täyttämään sen tarpeen, joka ihmisillä paikoista puhumisen suhteen on. Pienten peltoalueiden nimet ja vähäisiin luonnonpaikkoihin viittaavat nimet ovat katoamassa. Maaseudun elinolojen muuttuminen on aiheuttanut myös sen, että useat pihapiirissä tai kodin lähipiirissä olleet artefaktit ja niiden nimet ovat hävinneet.

Syyt nimistön muuttumiseen ovat löydettävissä ympäröivän yhteiskunnan muutoksista. Paikannimistö kertoo alueen maisemasta, elinkeinoista, elämäntavoista ja ihmisten tavasta hahmottaa ympäristöään. Niiden paikkojen nimet, joista on tarvetta puhua, säilyvät.

Tämän tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää muihin kyliin, koska nimistön muuttumiseen vaikuttavat monet tekijät, jotka ovat kyläkohtaisia. Tutkimukseni tulokset

ovat kuitenkin samansuuntaisia kuin useimmissa aikaisemmissa paikannimistön muuttumista käsittelevissä tutkimuksissa.

Paikannimet ovat jatkuvan muutoksen alaisena. Paikannimistä on myös samanaikaisesti käytössä useita eri variantteja. Nimen muoto voi vaihdella käyttäjän ja käyttöyhteyden mukaan. Paikannimistön koko kirjoa ei näin ollen voikaan saada näkyville tällaisen tutkimuksen sivuille. Tutkimukseni perusteella voidaan kuitenkin tarkastella sitä, miten elämä tutkimuskylissäni on neljänkymmenen vuoden kuluessa muuttunut ja miten muutokset ovat vaikuttaneet paikannimistöön. Nimet ovat paljon enemmän kuin pelkkiä paikkoja yksilöiviä sanoja. Ne välittävät tietoa alueen maastosta, asutuksesta sekä ihmisten elintavoista ja arvoista.

LÄHTEET

AINIALA, TERHI 1997: Muuttuva paikannimistö. SKST 667.

————— 2000: Paikannimistön muuttuminen. —Virittäjä 104 s. 355—371.

EPK = Etelä-Pohjanmaan kotiseutuhistoria 1985. Kotimaakuntani vaiheet. Alavus: Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto.

HAKULINEN, LAURI 1967: Kalpea kauhu. —Virittäjä 71 s. 186—189.

————— 1946 : Suomen kielen rakenne ja kehitys. Helsinki: Otava.

JAAKKOLA, KEIJO 1977: Kauha-alkuisista paikannimistä. —Kauhajoen Joulu 1977 s. 12—13.

KETTUNEN, LAURI 1930: Suomen murteet II. Murrealueet. SKST 188.

KIVINIEMI, EERO 1980: Paikannimistön maailmankuva ja todellisuus. —Virittäjä 84.

————— 1990: Perustietoa paikannimistä. SKST 516.

NISSILÄ, VILJO 1962: Suomalaista nimistöntutkimusta. SKST 272.

PITKÄNEN, RITVA-LIISA 2000: Laitilan Untamalan viljelysnimistö. —Kieli 2.

RAPOLA, MARTTI 1969: Johdatus suomen murteisiin. Tietolipas 4. Helsinki: SKS.

RUISMÄKI, Liisa 1987: Kauhajoen historia. Jyväskylä.

SSA= Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja 1—3. SKST 556. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

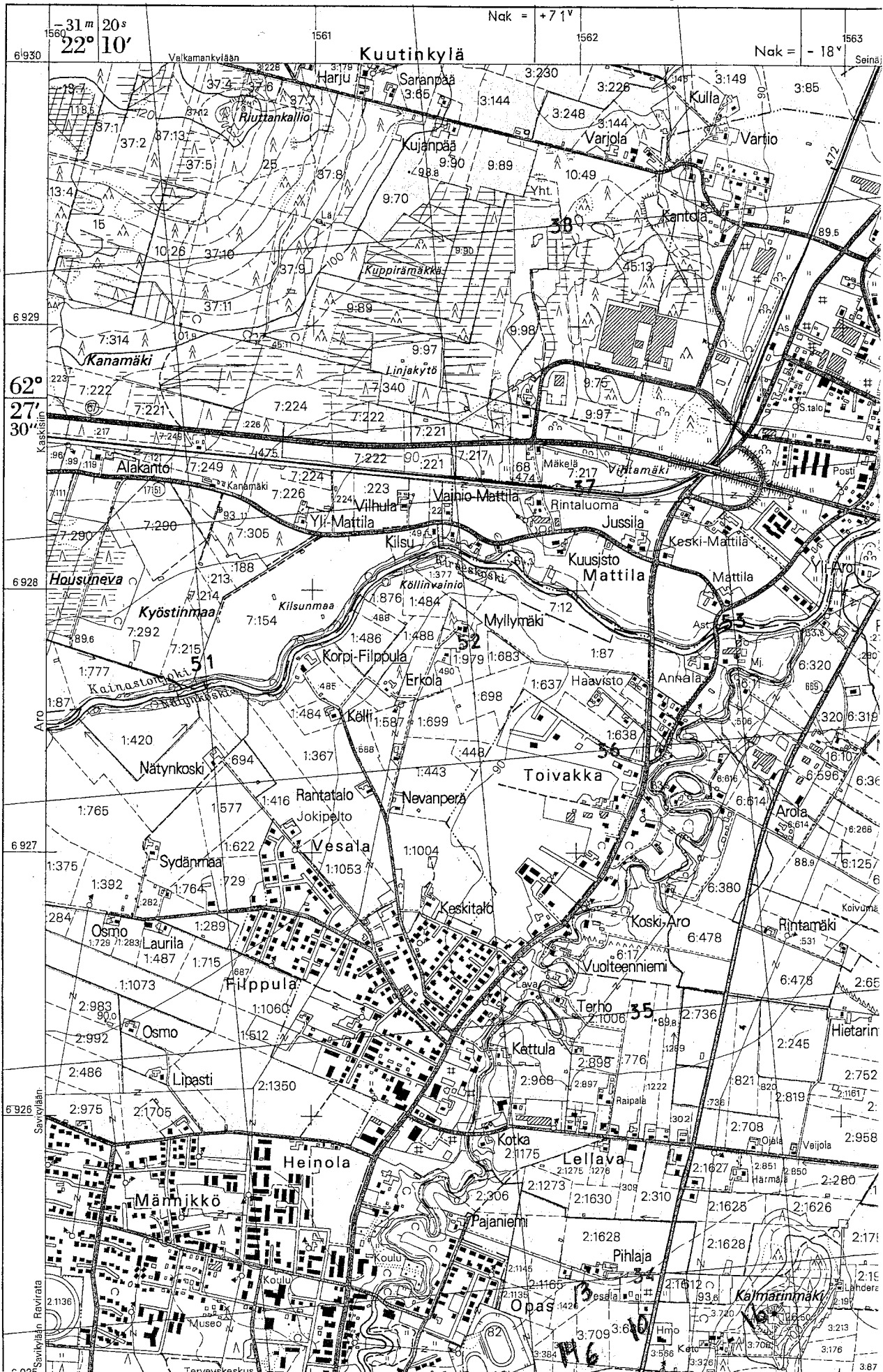
SKES = Suomen kielen etymologinen sanakirja. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XII. Helsinki 1955—1981.

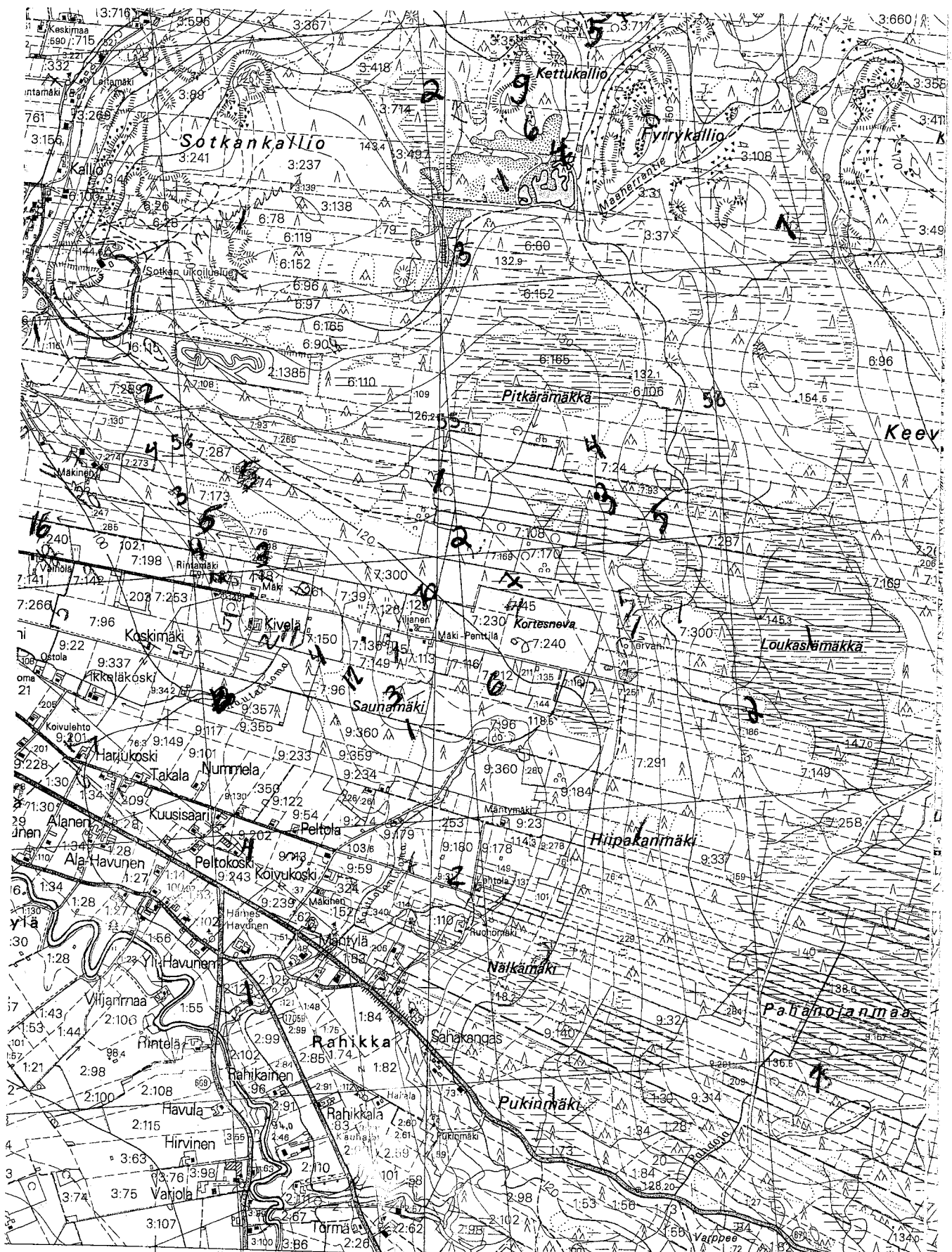
SKS = Suomalaisen kirjallisuuden seura.

SKST = Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia.

<<http://havuunen.kauhajoki.fi/haku/tietoataskuun2001.html>> [luettu 30.5.2002].

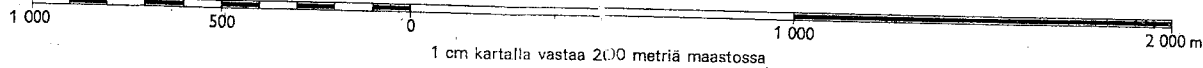
38
37
36
35
34

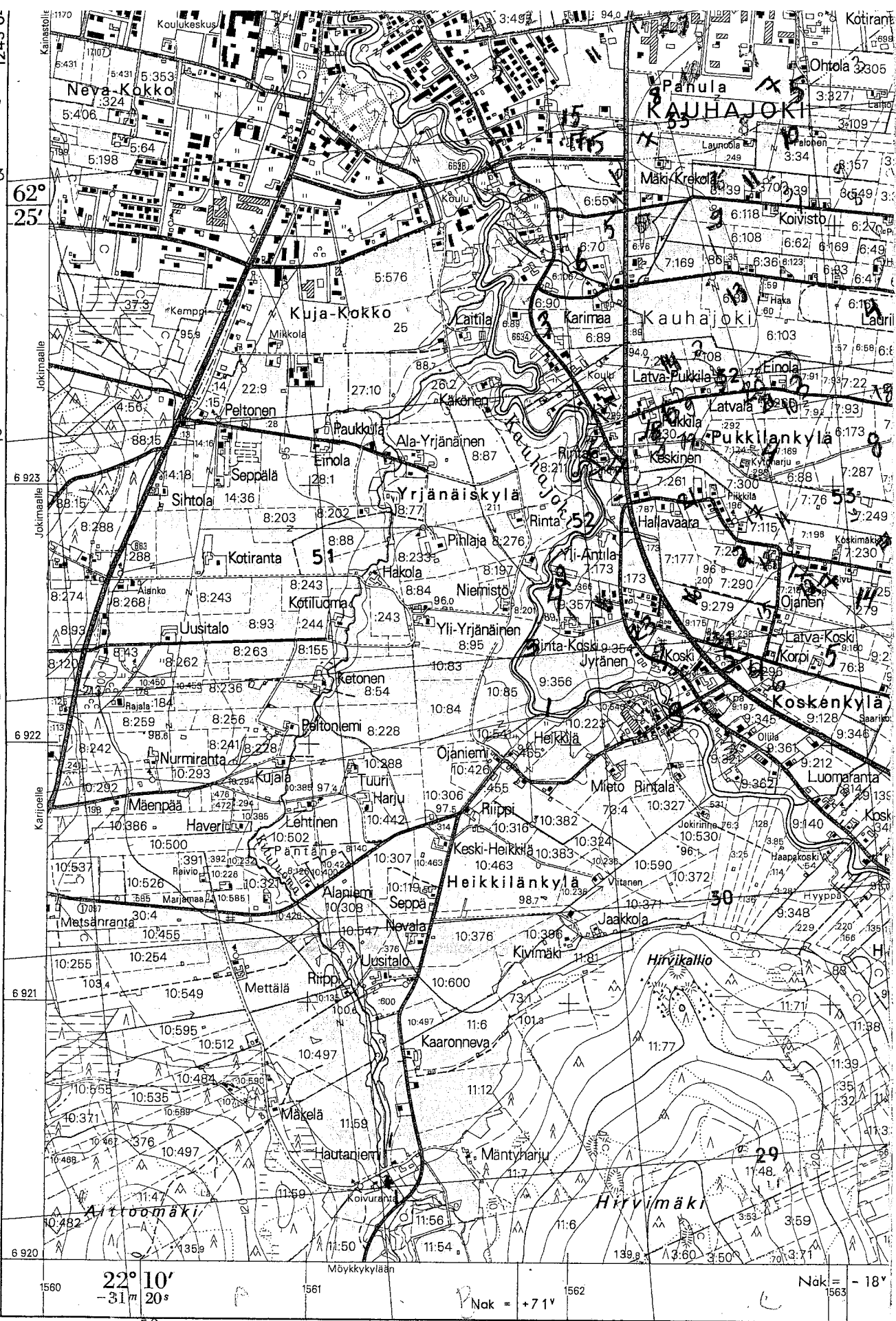

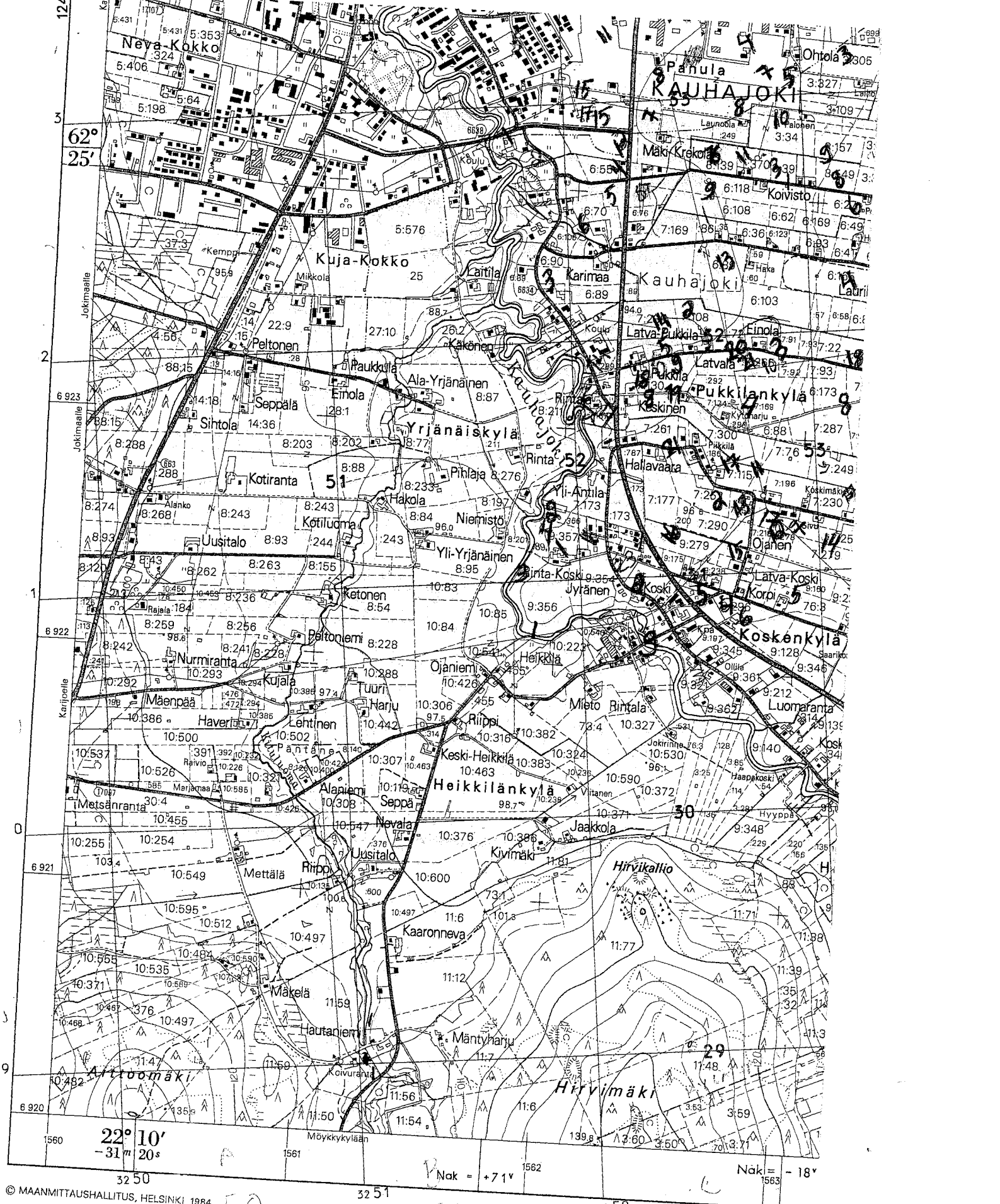
D 53 32 54 22° 15' 1234 09 54 32 55 55 32 56
 -31 m 00 s Nak = +70° Nak = -19°
 Korkeudet metreinä merenpinnasta N°60-järjesteimän mukaan Täydennys:

1:20 000

1243 04
33
69 33
62° 25'
32
69 32
6 923
31
6
69 31
6 922
30
69 30
6 921
29
10
69 29
6 920

62°
25'

22° 10'
-31 20s

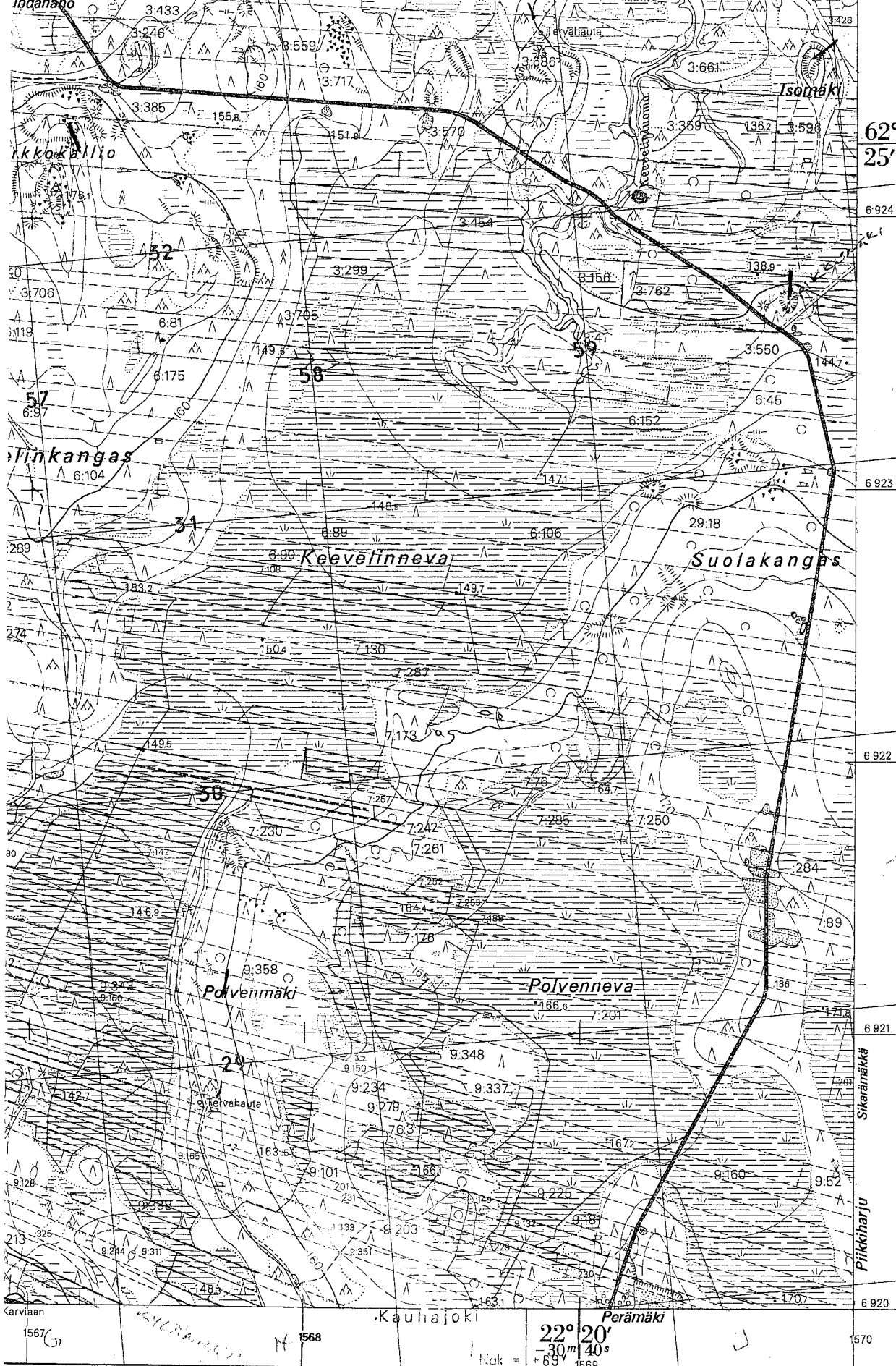
Nak = +71v

Naki = -18v

50

51

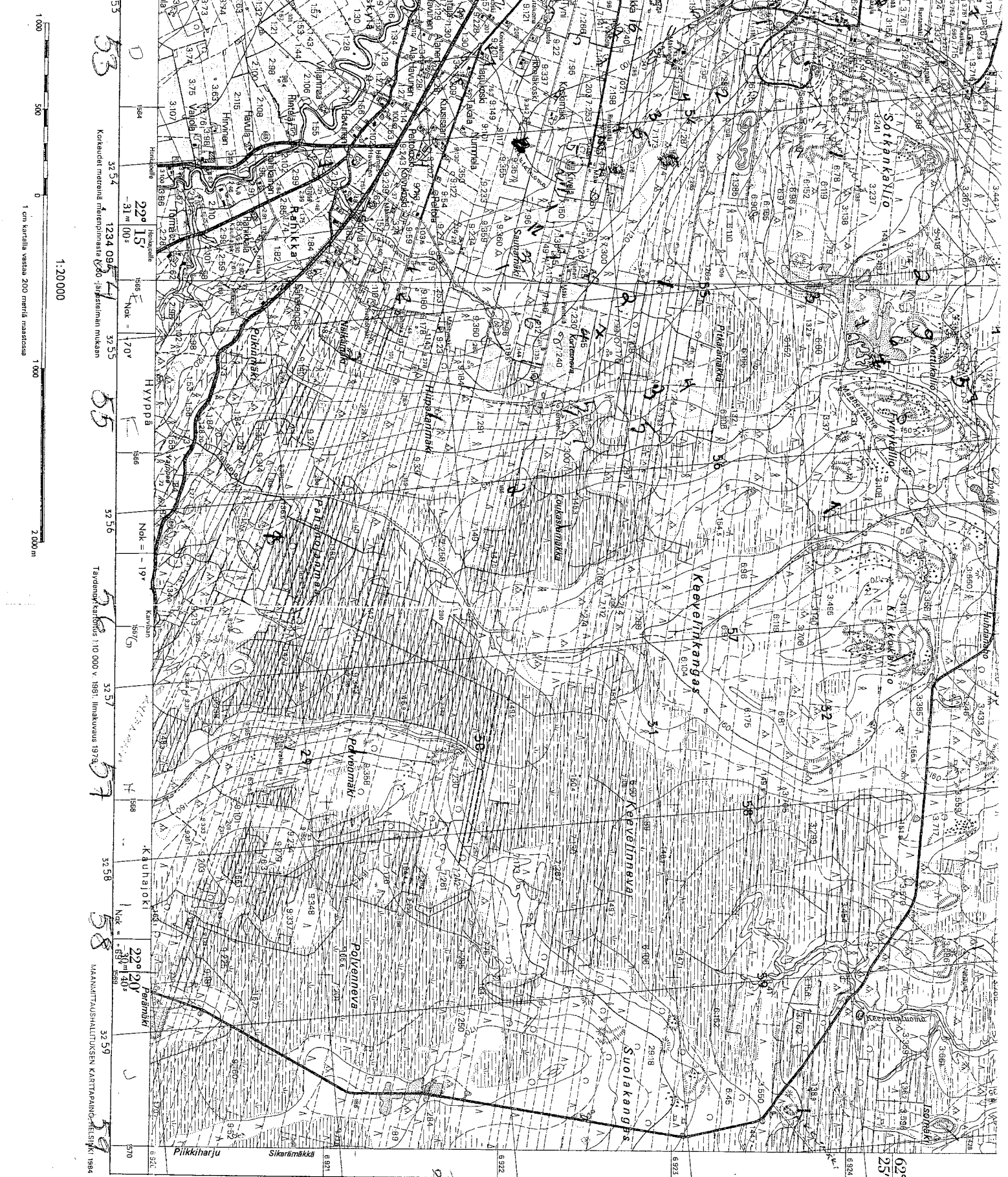
52

1243 10
62°
25'
69 32
69 24
69 31
69 23
69 30
69 22
69 29
69 21
69 28
69 20

Garviaan 1567 1568
Kauhajoki Perämäki
Hak = 22° 20' 30" 40" 1569
32 57 32 58 32 59

Maanmittauslaitos 1:10 000 v. 1981. Ilmakuvaus 1979. MAANMITTAUSHALLITUKSEN KARTTAPAINO, HELSINKI 1984

1243 10

69 32

69 31

69 30

69 29

69 28

37 53
37 54
37 55
37 56
37 57
37 58
37 59

53
55

57

58

59

1:20000

Koikeudet maanvalvonnasta 12/30/1981 ja jatkettiin mukaan

Täydennetty kartta vuosilta 1:10 000 v. 1981. Inka vuote 1973.

MAANKATTAUSKALTEIKSEN KARTTAPOHJAT 1984

1243 10

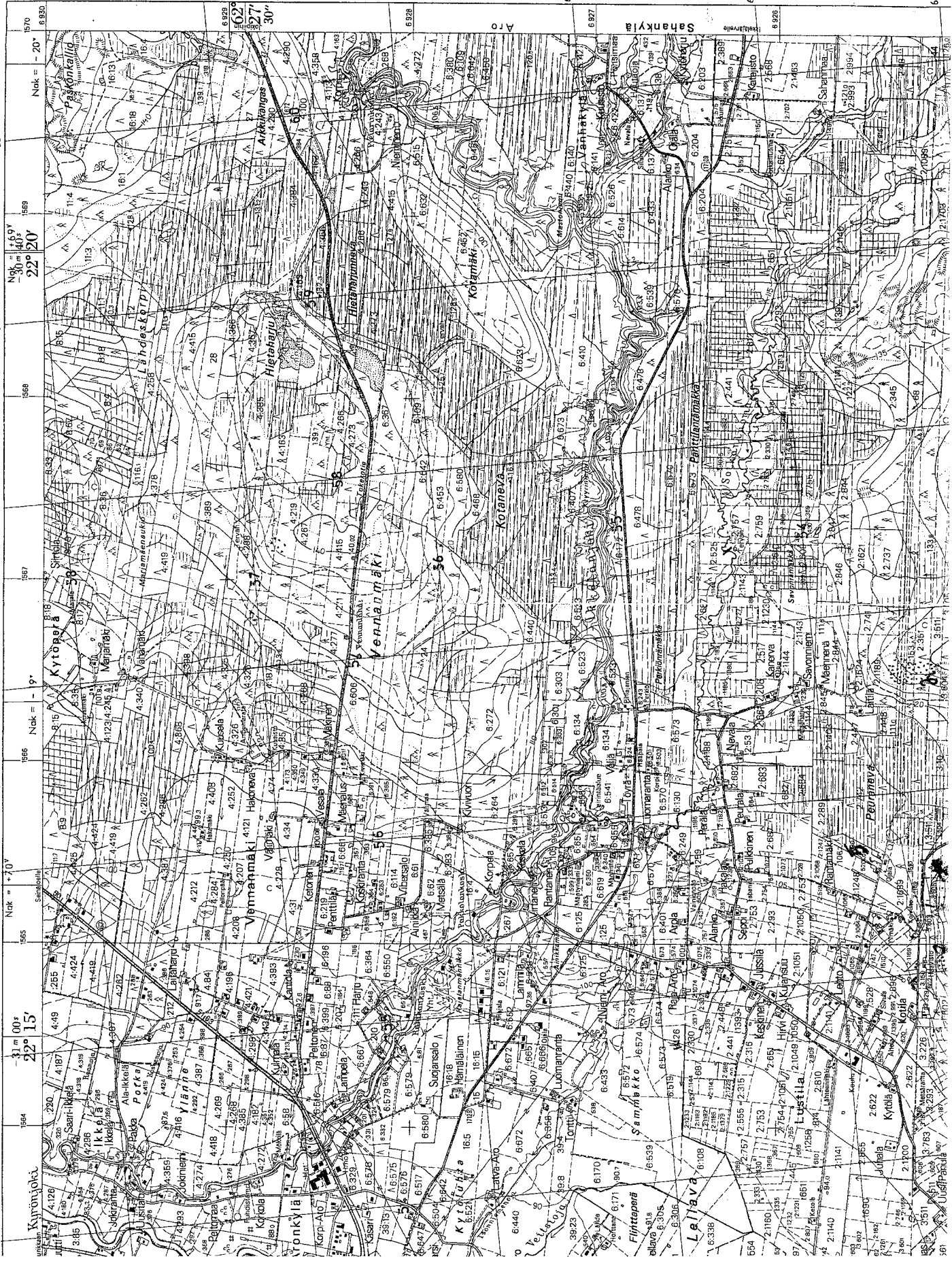
69 25

1243 07

58

56

55

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

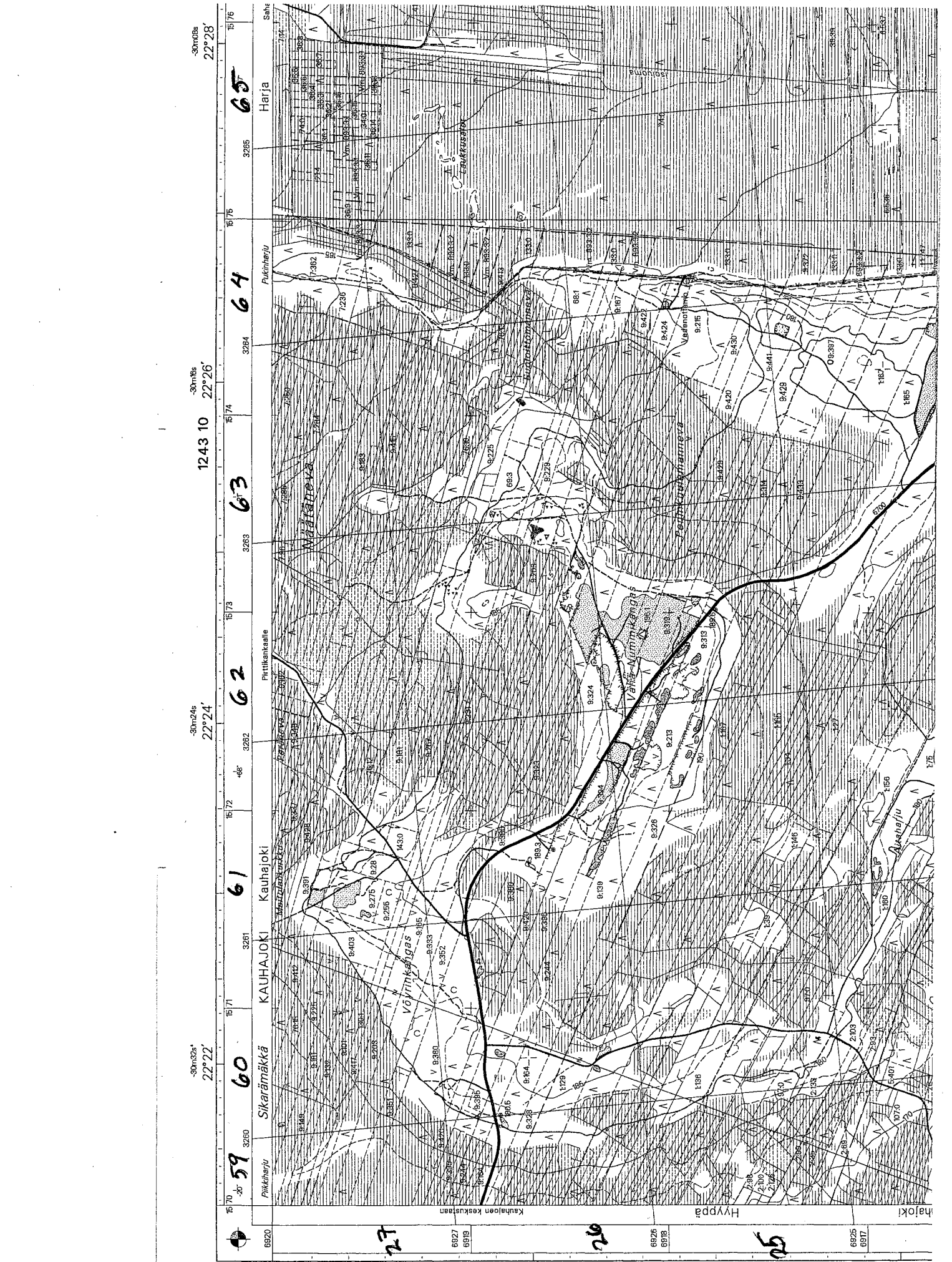
69 35

69 35

69 35

69 35

69 35

1570 1571 1572 1573 1574 1575 1576 1577
 22°22' 22°24' 22°26' 22°28'
 -30m24s -30m6s -30m08s

59 60 61 62 63 64 65
 Pikkharju Sikarämäkkä KAUHAJOKI Kauhajoki Pirttikankaalle Mäntäharju Harja Sahe
 Väinöläinen Vainio-Nimikkälä Pehturimämevä
 Kauhajoen keskus
 Hyppä
 Aashajui

6920 6927 6919 6926 6918 6925 6917
 27 26 25
 62° 22 62° 21